15 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1999 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 214 (1960)

Ազգ

Azg armenian daily

«Ռուսաստանը թույլ չի տա իր հետ խոսել ուժի դիրքից»

«ՊԼԵՍԵՑԿ» ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՅԱՆ, 14 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ: «Ռուսաստանը թույլ չի տա իր հետ խոսել ուժի դիրքից եւ դրա համար կօգտագործի դիվանագիտական ու ռազմաքաղաքական բոլոր լծակները», հայտարարեց Ռուսաստանի կառավարության նախագահ Վլադիմիր Պուտինը՝ ելույթ ունենալով «Պլեսեցկ» տիեզերակայանի սպաների առջեւ:

Ի պատասխան այդ արտահայտությունը պարզաբանելու ԻՏԱՌ-ՏԱՍՍ-ի թղթակցի խնդրանքի, կառավարության ղեկավարն ասաց, որ «դիվանագիտական լծակները հասկանալի են, իսկ ինչ վերաբերում է ռազմականներին, ապա դրանցից մեկը «Տոպոլ-Մ» միջմայրցամաքային բալիստիկ հրթիռի այսօրվա հաջող արձակումն է»:

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ-ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ

2000 թ. պետբյուջե. հավասարում մի շարք անհայտներով

Տարեկան 6-7 տոկոս տնտեսական աճի նաիրյան մորմոքը

ՆԱՐԻՆԵ ԴԻԼԲԱՐՅԱՆ

Արդեն դեկտեմբերը կիսվել է, սակայն Ազգային ժողովում այդպես էլ չեն սկսվել 2000 թ. պետբյուջեի քննարկումները. խախտվել է Սահմանադրության պահանջը, ինչն ունի իր նախադեպը: Արդեն քանիցս Հայաստանի պետական բյուջեի մասին օրենքն ընդունվում է մեծ ձգձգումներով եւ հապճեպ: Վազգեն Սարգսյանի կառավարության պետբյուջեի նախագիծը ԱԺ մուտքագրվեց ժամանակին, բայց գրեթե անմիջապես էլ ետ վերցվեց եւ դարձյալ անհետացավ կառավարության թավուտներում: Կարեն Դեմիրճյանի գլխավորած ԱԺ-ի լոկ սակավ պատգամավորներ կարողացան ծանոթանալ բյուջեի այդ նախագծին, եւ եթե չլիներ հոկտեմբերի 27-ը, ապա մենք կարող էինք ականատես դառնալ ՀԺԿ-ի առաջին դժգոհությանն այն կառավարության բյուջեից, որի հենարանը «Միասնություն» դաշինքն է: Վազգեն Սարգսյանի բյուջեն լրամշակվում է, բայց ԱԺ ֆինանսավարկային, բյուջետային եւ տնտեսական հարցերի մշտական հանձնաժողովում «Ազգին» հայտնեցին, որ իրենք լուրջ մտահոգություններ ունեն կարծելու, որ բյուջեի նոր տարբերակն առավել թույլ կլինի, քան Վազգեն Սարգսյանի ներկայացրածն էր: Ողջ խնդիրը բախվում է 2000 թ. բյուջեի դեֆիցիտի չափին եւ դրա սպասարկման արտաքին աղբյուրներին: Այն գումարները, որ միջազգային կազմակերպությունները հիմնականում Համաշխարհային բանկը, խոստացել էին Վազգեն Սարգսյանին, այսօր իրատեսական չեն: Արամ Սարգսյանի կառավարության հանդեպ դեռեւս չկա նույն վստահությունը, ինչ նրա եղբոր պարագայում: ԱԺ-ն արտահերթ նիստ պետք է գումարի՝ քննարկելու եւ ընդունելու բյուջեի նոր նախագիծը, ուստի անդրադառնանք տնտեսական բնագծերին, որ նշել էր Վազգեն Սարգսյանի կառավարությունը: Արամ Սարգսյանի կառավարությունը, բացառյալ առեւտրի եւ արդյունաբերության ու լուծարված օպերատիվ հարցերի նախարարությունները, չի փոփոխվել, հետեւաբար նրանց բերած բյուջեն չի կարող էապես տարբերվել առաջինից:

Տես # էջ 3

ԲԱՆԱԿՑԱՅԻՆ

Ադրբեջանը պատրաստ է շարունակել

ԲԱՔՈՒ, 14 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ: Իր երկրի անունից այսօր այսպիսի հայտարարությամբ հանդես է եկել հանրապետության արտգործնախարար Վիլայաթ Գուլիեւը՝ Լեռնային Ղարաբաղի հիմնախնդրով զբաղվող ԵԱՀԿ-ի Մինսկի խմբի համանախագահների հետ Բաքվում կայացած հանդիպման ժամանակ:

Ըստ ԻՏԱՌ-ՏԱՍՍ-ի հաղորդման, նա ասել է, թե իր երկիրը հանդես է եկել եւ հանդես է գալիս այդ բարդ խնդրի խաղաղ կարգավորման օգտին, գտնելով, որ Մինսկի խմբի շրջանակներում բանակցությունների գործընթացը վերսկսելու համար հուսալի հիմք է ստեղծված: Նրա կարծիքով, Հայաստանի եւ Ադրբեջանի նախագահներ Ռոբերտ Քոչարյանի եւ Հեյդար Ալիեւի անմիջական երկխոսությունը չի կարող փոխարինել Մինսկի խմբի ընդգրկումով բանակցություններին, որի շրջանակներում, ինչպես նա է համոզված, կարելի է գտնել ղարաբաղյան հակամարտության կարգավորման այնպիսի լուծում, որը բավարարի երկու կողմերին: Մինսկի խմբի ամերիկյան կողմից համանախագահ Քերի Կավանոյի խոսքերով ասած, վերջինս մտադիր է ռուսաստանցի եւ ֆրանսիացի պաշտոնակիցների հետ համատեղ հնարավոր ամեն ինչ անել կարգավորման գործընթացն արագացնելու համար: «Դա անհրաժեշտ է անել հանուն գաղթականների, որոնք տուժել են հակամարտության հետեւանքով», հայտարարեց նա այսօր Ադրբեջանի արտգործնախարարությունում կայացած հանդիպման ժամանակ:

Կնուտ Վոլեբեկը պահանջում է արագացնել

ԲԱՔՈՒ, 14 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ: ԵԱՀԿ-ի գործող նախագահ, Նորվեգիայի արտգործնախարար Կնուտ Վոլեբեկը, որը կարճատեւ այցով Բաքու էր ժամանել Օսլոյից, դեկտեմբերի 13-ի լույս 14-ի գիշերը հանդիպում է ունեցել Ադրբեջանի նախագահ Հեյդար Ալիեւի եւ ԵԱՀԿ-ի Մինսկի խմբի համանախագահների հետ, Փրայմ նյուսի թղթակցին հաղորդեցին Բաքվում Նորվեգիայի դեսպանությունում:

«Մինսկի խմբի համանախագահները պետք է արագացնեն ղարաբաղյան հակամարտության խաղաղ կարգավորման գործընթացը», այդ բանակցությունների արդյունքներն այսպես է բնութագրել Կնուտ Վոլեբեկը Բաքվից մեկնելուց առաջ:

Ըստ ՀՌԱԿ ատենապետի, անհրաժեշտ են վստահություն ներշնչող քայլեր

ԵՐԵՎԱՆ, 14 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, ՆՈՅՅԱՆ ՏԱՊԱՆ: Հայաստանի Ռամկավար ազատական կուսակցության հանրապետական վարչության ատենապետ Ռուբեն Միրզախանյանը այն կարծիքին չէ, թե Հայաստանի ներքաղաքական իրավիճակն անկայուն է, բայց գտնում է, որ անհրաժեշտ են հասարակությանը վստահություն ներշնչող քայլեր: Հայտնելով այս մասին, պրն. Միրզախանյանն ընդգծեց. «Ի վերջո «երկրապահը» հասարակական կազմակերպություն է, թեեւ կիսառազմականացված, եւ նրա պահանջները պաշտպանության չեն արժանացել ոչ միայն խորհրդարանում, այլեւ նրանից դուրս գտնվող կուսակցությունների կողմից»:

Ինչ վերաբերում է այն հարցին, թե ինչպիսի քայլեր պետք է ձեռնարկեն քաղաքական կազմակերպությունները հասարակությանը վստահություն ներշնչելու համար, ապա, ըստ ՀՌԱԿ ատենապետի, նրանք պետք է ընդգծեն, որ արտահերթ բոլոր մակարդակի ընտրությունները տեղին չեն եւ նոր ընտրությունները կբերեն նոր աշխուժացումներ, «ինչը կդրսեւորեն դրանց պահանջով հանդես եկողները»:

«Քաղաքական գործունեությամբ պետք է զբաղվեն քաղաքական կազմակերպությունները, այդ թվում՝ խորհրդարանում չներկայացված: Իսկ եթե նրանք դա չեն անում, ապա գտնվում են ուժեր, որոնք իսկապես ուժ են, եւ կուսակցությունների փոխարեն իրենք են հանդես գալիս քաղաքական հայտարարություններով եւ պահանջներով», շեշտեց Ռուբեն Միրզախանյանը: Որպես լարվածության հաղթահարման մեկ այլ գործոն ՀՌԱԿ ատենապետը նշեց այն, որ ներկայումս հասարակությանը հուզող գլխավոր հարցերից մեկը Արցախի հարցով բանակցային գործընթացն է, եւ «ցանկալի կլիներ, որ այդ բանակցություններում ներգրավված մարդիկ ավելի լայն տեղեկատվությամբ հանդես գային հանրության առջեւ»:

Կուսակցությունները համատեղում են ջանքերը իրավիճակը շտկելու նպատակով

ԵՐԵՎԱՆ, 14 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, ՆՈՅՅԱՆ ՏԱՊԱՆ: Ըստ մեզ հասած տեղեկությունների, հայաստանյան մի շարք կուսակցություններ ղեկավարների մակարդակով հանդիպել են մտահոգված ներքաղաքական կացությամբ, եւ բավականին ժամանակ խորհրդակցել համատեղ ուժերով իրավիճակը շտկելու նպատակով: Հայաստանի Դեմոկրատական կուսակցության գրասենյակում դեկտեմբերի 14-ին կայացած այդ հանդիպմանը մասնակցել են ՀՅԴ Հայաստանի Գերագույն Մարմնի ներկայացուցիչը, «Օրինաց երկիր» փոխնախագահը (նախագահը գտնվում է արտասահմանում), «Սահմանադրական իրավունք» միության նախագահը, Սոցիալիստական ուժերի միության քաղաքական քարտուղարը, ՀՌԱԿ ՀՎ ատենապետը եւ ՀԴԿ նախագահը: ԱԺՄ ղեկավարը հանդիպմանը չի մասնակցել տեխնիկական պատճառներով:

«Նոյյան տապանի» թղթակիցը ՀԴԿ նախագահ Արամ Սարգսյանին խնդրեց մանրամասնել հանդիպման նպատակները, սակայն վերջինս խուսափեց մեկնաբանություններից՝ նշելով միայն, որ քաղաքական ուժերը կայացած ու կայանալիք հանդիպումներում քաղաքական խորհրդակցություններով ցանկանում են ջանքերը համատեղել հանրապետության ներքաղաքական իրավիճակը շտկելու եւ լարվածությունը հաղթահարելու նպատակով: Հանդիպման մասնակիցները պայմանավորվել են հանդիպել նաեւ հաջորդ շաբաթ: Որոշակի հիմնարար հարցերի շուրջ փոխհամաձայնության գալուց հետո հնարավոր են հանդիպումներ ՀՀ նախագահի եւ ԱԺ ղեկավարության հետ:

Դաշնային զորքերն արդեն Գրոզնիում են

ՄՈՍԿՎԱ, 14 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ: Դաշնային զորքերի առաջավոր ստորաբաժանումներն արդեն Չեչնիայի մայրաքաղաքում են, Փրայմ նյուսին հայտնեցին ՌԴ պաշտպանության նախարարությունում: Սակայն, ռուսաստանցի զինվորականների հավաստմամբ, Գրոզնին ելուզակային կազմավորումներից լիովին ազատագրելու խնդիր զորքերի առջեւ տակավին չի դրվել:

Գրոզնին: Քաղաքից խաղաղ բնակիչների դուրս գալու համար պահպանվում է «անվտանգության միջանցքը»:

Դաշնային ուժերի ստորաբաժանումները դիրքեր են գրավում քաղաքի արեւելյան ծայրամասերում եւ մարտերով փորձում են բացահայտել գրոհայինների հենակետերն ու կրակակետերը: Քաղաքում լայնածավալ մարտական գործողություններ տեղի չեն ունենում, եւ վերջին օրերին օդուժն ու հրետանին չեն գնդակոծում Գրոզնին:

Ռազմական հետախուզության տվյալներով, Չեչնիայի մայրաքաղաքում դեռեւս մի քանի հազար գրոհային է մնում:

ԶՐԱՀԱՊԱՏ ԵՎ ԱՅԼՆ

Ով ինչ ավտոմեքենայով է երթեւեկում Հայաստանում

«Ասա՝ ի՞նչ մեքենա ես վարում, կասեմ՝ ով ես դու»

ԳԱՅԱՆԵ ՄՈՒՐԱԴՅԱՆ

Մոտ երկու շաբաթ առաջ ԱԺ նախագահ Արմեն Խաչատրյանի զրահապատ ավտոմեքենայի շուրջ առաջացած աղմուկն արդեն մոռացվել է, ինչը մեկ անգամ եւս ապացուցեց, որ աղմուկի իմաստը իրականում ոչ թե քննարկվող այդ մեքենայի բարձր վճարն էր (մոտ 140 մլն դրամ) կամ էլ ժողովրդի սոցիալական վիճակի մասին մտահոգությունները, այլ ուղղակի ներքաղաքական ու ներկուսակցական հաշիվները: Դրանց պատեհ առիթն անցավ, խոսակցություններն էլ հետը: Այսօր պրն Խաչատրյանը երթեւեկում է զրահապատ սեւ «BMW»-ով, իսկ մեքենայի կանխավճարը՝ 40 մլն դրամն արդեն մուծված է: Այդ ամբողջ աղմուկը որոշ չափով խոսակցության նյութ դարձավ նաեւ մամուլի ու հասարակության համար, որին, թաքցնելու բան չկա, միշտ էլ հետաքրքրել են ծառայողական ու պետական պաշտոնյաների ավտոմեքենաների մասին տվյալները: Դա էլ բնական է, այնպիսի իրականության մեջ, ինչպիսին մերն է, ավտոմեքենան որեւէ պաշտոնյայի կամ անձի շուրջ պտտվող խոսակցությունների ու բնութագրումների բաղադրատարրն է: Օրինակ, Երեւանում գրեթե բոլորին է հայտնի նախկին ՆԳ նախարարի անձնական սեւ «Jeep cherokee»-ն, նրա նախկին 00 01 համարանիշն ու այսօրվա «100 LL 01»-ը: Կամ, ԵԿՄ հայտնի համագումարի մասին ռեպորտաժները սկսվում էին երկրապահներին պատկանող տասնյակ «Ջիփ»-երի ու այլ «ինոմարկաների» հիշատակումով: Եվ քանի որ, ինչպես ասում են, կա անհրաժեշտ հասարակական պատվերը, փորձեցինք պարզել, թե Հայաստանում ո՞վ ինչ ավտոմեքենայով է երթեւեկում:

Տես # էջ 3

digitised by A.R.A.R.@

Երեւանի եւ Նուբարաշենի համայնքների առաջին ատյանի դատարանում երեկ սկսվեց Առաքել Մովսիսյանի (Շմայսի) քրեական գործի քննությունը, սակայն դատական նիստին փաստաբաններ Հ. Թադեւոսյանի եւ Հ. Վարդանյանի չներկայանալու պատճառով, սկսվելուն պես էլ հետաձգվեց։ Դատաքննությունը վարում է դատա-

Շմայսի դատավարությունը, հազիվ սկսված, հետաձգվեց

րանի նախագահ Սուրեն Կոստանդյանը, մեղադրող կողմը ներկայացնում է Արամ Ամիրզադյանը, ամբաստանյալի շահերը պաշտպանում է փաստաբան Կոմսվել Գրիգորյանը։ Առաքել Մովսիսյանին մեղադրանք է առաջադրված ՀՀ քր. օր.-ի 3 հոդվածներով՝ 229-ի երրորդ (թմրանյութ պահելու եւ գործածելու), 232-ի առաջին (ատրճանակ կրելու) եւ 89-ի չորրորդ (առանձնապես խոշոր չափի խարդախության) մասերով։ Առաջին երկու հոդվածները ենթադրում են 3 ամսից 5 տարվա, երրորդը՝ 6-12 տարվա ազատազրկում։ Մովսիսյանի փաստաբանը լրագրողներին տեղեկացրեց, որ իր պաշտպանյալին բերման են ենթարկել օգոստոսի 17-ին ԱՄՆ դեսպանատան մոտից, ուր վերջինս ընդամենը 15 րոպե է գտնվել ԱՄՆ մեկնելու փաստաթղթերը ձեւակերպելու առիթով։ Ձերբակալման պահին նրա մեքենան տեղում չի եղել, ձերբակալմանն առնչվող բոլոր գործողությունները, փաստաբանի գնահատմամբ, իրագործվել են օրենքի կոպիտ խախտումներով՝ բերման ենթարկելուց եւ մեքենայի զննումից մինչեւ անձնական խուզարկություն։ Մեղադրանքն առաջադրվել է եւ խափանման միջոցն ընտրվել օգոստոսի 19-ին։ Առաջին փորձաքննության եզրակացությունն օրգանիզմում թմրանյութի պարունակության վերաբերյալ դրական է եղել, պաշտպանի պահանջով իրականացված կրկնակի փորձաքննության եզրակացությունը՝ բացասական։ «Բնական է, որ այդպիսի եզրակացություն պիտի տար», ասաց պրն Գրիգորյանն անդրադառնալով առաջին փորձաքննության արդյունքին, սակայն չպարզաբանեց, թե ինչու էր բնական այդ եզրակացությունը։ Փաստաբանը հրաժարվեց նաեւ «որոշակի հանգամանքներ» հրապարակելուց, այդ թվում առաջարկեց «չխորանալ» խարդախության դրվագի մեջ (նախաքննությունը վաղուց ավարտված է, դատավարությունն սկսվել է, ուստի դատապաշտպանի «գաղտնապահությունը» մի փոքր անհասկանալի է)։

Ա. Մովսիսյանի հարազատների եւ համագյուղացիների բազմությունը, որը նախորդ օրը կառավարության շենքի մոտ պահանջում էր ազատ արձակել Մովսիսյան եղբայրներին, գրեթե նույն կազմով տեղափոխվել էր դատարանի տարածք։ Խումբ-խումբ «շրջափակելով» լրագրողներին, այցելուները պատմում էին, որ նրանց շնորհիվ լույս ու ջուր են ունեցել նույնիսկ պատերազմի ամենադժվարին օրերին, հուշարձան կառուցել, մանկապարտեզ, դպրոց վերանորոգել, եւ առհասարակ, Ա. Մովսիսյանն ու պատգամավոր եղբայրն ամեն կերպ «սատարել են ժողովրդին»։ Լրագրողներից մեկի հարցին, թե ճի՞շտ է արդյոք, որ գյուղացիները Մովսիսյան եղբայրներից վախենում էին, նրա մանկության ընկեր Սեյրան Ծատուրյանը կրկին պատասխանեց. «Եթե վախենային, էսքան մարդ չէր կանգնի նրանց թիկունքին. անտեր չեն, կանգնել ենք, կանգնելու ենք, հացադուլ էլ կանենք, եթե պետք լինի։ Նրանցից մաֆիան էր վախենում, ոչ թե ժողովուրդը»։

Ինչ վերաբերում է հոկտեմբերի 27-ի ահաբեկչության նախապատրաստմանը մասնակցելու մեղադրանքով կալանված ԱԺ պատգամավոր Մուշեղ Մովսիսյանին, ապա «երեւի վախեցել են, թե մի օր պրեզիդենտ կդառնա, իրենց գործի չի նշանակի, դրա համար էլ խանգարում են, փորձում են լիկվիդացնել»։ Հիշեցնենք, որ Մ. Մովսիսյանը թեկնածու էր առաջադրվել նաեւ 1995 թ. խորհրդարանական ընտրություններում, սակայն Վազգեն Սարգսյանի առաջարկով հանել էր թեկնածությունը կանաչ ճանապարհ բացելով «Զվարթնոց» օդանավակայանի «տեր եւ տնօրեն» Շահեն Պետրոսյանի առջեւ, իսկ 1999-ի ընտրություններում արգելքների չհանդիպելով, մրցակիցներին գերազանցել էր 3.500 ձայնով։

Կարճատեւ դատական նիստին հաջորդեց հանպատրաստից «հանրահավաքը» հենց դատարանի դահլիճում՝ «Ազատություն, ազատություն» վանկարկումներով, սակայն «Գեղ կանգնի, գերան կկոտրի» սցենարի հաջողությունն այս պարագայում դժվար է երաշխավորել։ Համենայն դեպս, այցելուները վճռական են տրամադրված՝ պատրաստ համագյուղացիներին պաշտպանելու, ինչպես ասում են, մինչեւ վերջ։ Հաջորդ դատական նիստը նշանակված է դեկտեմբերի 20-ին։

ԼԻԼԻԹ ՊՈՂՈՍՅԱՆ

ՀԱՄԱՌՈՏ

Վ. Օսկանյանը այսօր կմեկնի Բրյուսել

ԵՐԵՎԱՆ, 14 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, ՆՈՅՅԱՆ ՏԱՊԱՆ։ Եվրոատլանտյան գործընկերության խորհրդի արտաքին գործերի նախարարների հանդիպմանը մասնակցելու նպատակով դեկտեմբերի 15-ին Բրյուսել է մեկնում արտգործնախարար Վարդան Օսկանյանի գլխավորած պատվիրակությունը։ Սա ամենամյա հանդիպում է՝ «Գործընկերություն՝ հանուն խաղաղության» ծրագրի շրջանակներում։ ԱԳՆ հասարակայնության հետ հարաբերությունների վարչությունից հայտնեցին, որ Բրյուսելում նախարար Օսկանյանը կունենա մի շարք երկկողմ հանդիպումներ։ Հայկական պատվիրակությունը կվերադառնա Բրյուսելից դեկտեմբերի 17-ին։

Հայաստանն ազատում է ադրբեջանցի ռազմագերու

ԵՐԵՎԱՆ, 14 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, ՍՆԱՐՔ։ Հայաստանի ղեկավարությունը որոշում է կայացրել ի նշան բարի կամքի ազատ արձակելու ադրբեջանցի ռազմագերուն։ Ինչպես հաղորդեցին Հայաստանի ազգային անվտանգության նախարարությունից, դեկտեմբերի 15-ին Ֆարաջեւ Ռագիլ Աջավ Օղլին՝ ծնված 1980 թվականին Նախիջեւանի Ինքնավար Հանրապետության Օրդուբադի շրջանում, հատուկ չվերթով կուղարկվի Բաքու։ Աջավ Օղլին կալանավորվել էր 1998 թվականի սեպտեմբերի 14-ին, Հայաստանի Վայոց ձորի շրջանի Խաչիկ գյուղի շրջակայքում։ Հիշեցնենք, որ այս տարվա սեպտեմբերի 17-ին հայկական կողմն ի նշան բարի կամքի ազատ է արձակել երեք ադրբեջանցի ռազմագերիների։ Դրան ի պատասխան Ադրբեջանի նախագահ Հեյդար Ալիեւի կարգադրությամբ սեպտեմբերի 23-ին ազատ են արձակվել 4 հայ ռազմագերիներ։

Հերթական կեղծ ահազանգը

ԵՐԵՎԱՆ, 14 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, ՍՆԱՐՔ։ Դեկտեմբերի 14-ին, մոտավորապես 17:30-ին Հայաստանի իրավապահ մարմիններ ահազանգ է ստացվել, որ Արամի փողոցի բնակելի շենքերից մեկում պայթուցիկ սարք է տեղադրված։ Դեպքի վայր ժամանած օպերատիվ խմբերը պարզել են, որ ահազանգը ստացվել է շենքի բնակիչներից մեկի կողմից, որին, իր հերթին զանգահարել է անհայտ մեկը։ Իրավապահ մարմինները շրջափակել են շենքը՝ այնտեղից դուրս բերելով բոլոր բնակիչներին։ Օպերատիվ միջոցառումների արդյունքում պարզվել է, որ պայթուցիկ սարքի տեղադրման մասին ահազանգը կեղծ էր։ Վերոհիշյալ չորս հարկանի շենքում բնակվում է Հայաստանի պաշտպանության նախարար Վաղարշակ Հարությունյանի պահակախմբի ղեկավարը։ Հարկ է նշել, որ հոկտեմբերի 27-ին ՀՀ ԱԺ-ի նիստերի դահլիճում տեղի ունեցած ողբերգական իրադարձություններից հետո պայթուցիկ սարքերի տեղադրման մասին ահազանգերը քրոնիկ բնույթ են ստանում։ Միայն վերջին երկու շաբաթվա ընթացքում դա արդեն ահազանգերի ստացման երրորդ դեպքն է։ Բարեբախտաբար դրանք բոլորն էլ կեղծ են եղել։

Ցավակցություն

«Ազգի» խմբագրությունը ցավակցում է իր աշխատակից Արա Մնացականյանին հորեղբոր

ԼԵՒՈՆ ՄՆԱՑԱԿԱՆՅԱՆԻ

վաղաժամ մահվան կապակցությամբ։
Հոգեհանգիստը՝ այսօր, ժամը 17-ին։
Հուղարկավորությունը՝ վաղը, ժամը 14-ին։
Հասցեն՝ Կոմիտասի 14, բն. 10։

Ահաբեկչության փորձի հեղինակը մահացավ հիվանդանոցում

ԵՐԵՎԱՆ, 14 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ։ Երեւանի Խ. Աբովյանի անվան մանկավարժական ինստիտուտում պատանդներին ազատելու՝ իրավապահ մարմինների աշխատակիցների գործողության ընթացքում հրազենային վնասվածքներ ստացած եւ վիրահատության ենթարկված Արտյոմ Մինասյանը դեկտեմբերի 14-ին հիվանդանոցում մահացել է։

ՀՀ գլխավոր դատախազության հասարակական կապերի եւ լրատվության բաժնից տեղեկացրին, որ դեկտեմբերի 9-ին մանկավարժական ինստիտուտում Արտյոմ Մինասյանի կատարած ահաբեկչական գործողությունների վերաբերյալ հարուցված քրեական գործի նախաքննությամբ, մասնավորապես, պարզվել է, որ Արթիկ քաղաքի բնակիչ Ա. Մինասյանը հիշյալ քայլին է դիմել հանրապետության իշխանությունների ուշադրությունն իր մարզական նվաճումների վրա բեւեռելու եւ նրանց օգնությամբ դրանք Գինեսի ռեկորդների գրքում գրանցելու համար։ Ա. Մինասյանը այդ որոշումը կայացրել է դեռեւս հոկտեմբերի սկզբին եւ այդ մասին տեղյակ է պահել իր նախկին համադասարանցի Արման Առակյանին, իսկ հետո նաեւ մեկ այլ համադասարանցու՝ ներկայումս Երեւանի բժշկական ուսումնարանի առաջին կուրսի սովորող Վաղարշակ Վարագյանին։

Հոկտեմբերի վերջին Ա. Մինասյանը, սիրողական ֆիլմ նկարահանելու պատրվակով, հարեւանից խնդրել է նրա անունով գրանցված երկփողանի որսորդական հրացանը՝ 6 փամփուշտներով։ Դեկտեմբերի 7-ին, նույն պատրվակով, Ա. Մինասյանը խաբեությամբ Արթիկի պաշտպանական մարզատեխնիկական ընկերության դուստր ձեռնարկության տնօրենի աջակցությամբ ձեռք է բերել երկու հատ ՏՕԶ տեսակի հրացան։

Դեկտեմբերի 8-ի առավոտյան Ա. Մինասյանը եւ Արման Առակյանը ուղեւորվել են Երեւան, որտեղ նրանց իր վարձակալած բնակարանում հյուրընկալել է Վաղարշակ Վարագյանը։ Սկզբում նախատեսել են պատանդ վերցնել համալսարանից, սակայն հետո ընտրել են մանկավարժական ինստիտուտը։ Ահաբեկչության օրը Արման Առակյանը եւ Վաղարշակ Վարագյանը հրաժարվել են հանցագործությանը մասնակցելուց, եւ Ա. Մինասյանը միայնակ է դիմել այդ քայլին։

Առողիկ եպիսկոպոսի եւ մյուսների դատավարությունը նորից հետաձգվեց

ԵՐԵՎԱՆ, 14 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ։ Դեկտեմբերի 14-ին Արմավիրի մարզի առաջին ատյանի դատարանում սկսված Առողիկ եպիսկոպոս Արիստակեսյանի եւ 10 այլ անձանց նկատմամբ հարուցված քրեական գործի դատաքննությունը հետաձգվեց։ Պատճառն ամբաստանյալ Համլետ Սարյանի առողջական վատ վիճակն էր։ Մինչ նիստն սկսելն ամբաստանյալին բժշկական օգնություն ցույց տվեց շտապ օգնության անձնակազմը։

Բժիշկը դատարանում հայտնեց, որ տատանվում է ամբաստանյալի ճնշումը, հարկ է ընդմիջել նիստը եւ ամբաստանյալի սրտի հետազոտություն անցկացնել։

Նշենք, որ Հ. Սարյանը տառապում է սրտի իշեմիկ հիվանդությամբ ու նախորդ նիստերում էլ է նրան բուժօգնություն արդեն ցուցաբերվել։

Դատական նիստը կշարունակվի դեկտեմբերի 21-ին։

Հեռվից հեռու

Բաց նամակ ամերիկացի գիտնականներ Դեյվիդ Լեյքին (Սթանֆորդի համալսարան) եւ Ռոբերտ Գրիգոր Սյունիին (Չիկագոյի համալսարան)

Ես «Հայաստանի Հանրապետություն» թերթում (09.12.99 թ.) թարգմանաբար կարդացի Ձեր երկուսի ստորագրությամբ «Հայաստանը եւ Ադրբեջանը ղարաբաղյան հակամարտության կարգավորման ուղիների որոնումներում» հոդվածը եւ ակամա զարմացա ու զայրացա։ Ես ամբողջ կյանքս անց եմ կացրել Անդրկովկասում, մասնագիտությամբ աշխարհագրագետ եմ, շուրջ 60 գրքերի ու գրքույկների, հարյուրավոր հոդվածների հեղինակ եմ, կազմել եմ տասնյակ քարտեզներ ու ատլասներ, որոնք գրեթե բոլորը նվիրված են Հայաստանին եւ ընդհանրապես Անդրկովկասին, գիտեմ տեղաբնակ բնակչության պատմությունն ու բնութագիրը եւ այնուամենայնիվ ինձ իրավունք չեմ վերապահում վճռական խոսք ասել ղարաբաղյան հիմնախնդիրը լուծելու վերաբերյալ։ Իսկ դուք ապրելով եւ աշխատելով ԱՄՆ-ում՝ բազում ժողովուրդների ու ազգերի խառնարանում, համարձակվում եք կանոնակարգել լարված հակամարտության օջախ դարձած Լեռնային Ղարաբաղի ապագան։

Ես այն համոզմունքին եմ, որ դուք կամ վարձված եք քաղաքական զանազան խմբավորումների, ինչո՞ւ չէ նաեւ որոշ պետությունների կողմից, կամ էլ պարզապես մեծամիտ դիլետանտներ եք։ Ձեր վարքագիծը նշված խնդրում միայն այդպես կարելի է գնահատել։

Եթե ցանկանաք, ես պատրաստ եմ Երեւանում Ձեզ ընդունել եւ տեղում կոնկրետ փաստերի ու իրողությունների հիման վրա տալ համապատասխան բացատրություններ եւ մեկնաբանություններ։

Կարծում եմ իմ այս կարճ խոսքը սթափ կընդունեք։

Կցանկանամ եւ շատ գոհ ու շնորհակալ կլինեմ, երբ այս բաց նամակս որեւէ մեկը թարգմանի անգլերեն եւ հասցնի վերը նշված ամերիկացի գիտնականներին։

ԳՐԻԳՈՐ ԱՎԱԳՅԱՆ
ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս

Հունաստանը Հայաստանին կտրամադրի 4800 տոննա ցորեն

ԵՐԵՎԱՆ, 14 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ։ Դեկտեմբերի 14-ին ՀՀ գյուղնախարարը եւ Հայաստանում Հունաստանի դեսպան Պանայոտիս Զոգրաֆոսը վերականգնեցին 90-ական թվականների սկզբից ամեն տարի Հայաստանի եւ Հունաստանի կառավարությունների միջեւ նորոգվող համաձայնագիրը՝ Հայաստանին անվճար ցորեն հատկացնելու մասին։ Ըստ դրա, այս տարի Հունաստանը Հայաստանին կտրամադրի 4800 տոննա ցորեն։ Հունաստանն արդեն մեր երկիր է առաքել գրեթե 20 հազար տոննա պարենային հացահատիկ եւ ամոնիակային պարարտանյութեր։ Դեսպանի ասելով, այս տարվա համար նախատեսված ցորենը տեղ կհասնի մոտ օրերս։

Խաղատների ծառայությունների ծավալն աճել է

ԵՐԵՎԱՆ, 14 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ։ Ծառայությունների շուկայում ընթացիկ տարվա հունվար-հոկտեմբեր ամիսներին բնակչությանը մատուցված բազմաբնույթ եւ բազմատեսակ ծառայությունների ոլորտում, այդ թվում եւ խաղատների, զգալի աճ է գրանցվել։ Ըստ ՀՀ վիճակագրության, պետական ռեգիստրի եւ վերլուծության նախարարության տվյալների, բնակչությանը մատուցված ծառայությունների ընդհանուր ծավալը փաստացի գներով կազմել է 134.509,8 մլն դրամ՝ նախորդ տարվա նույն ժամանակաշրջանի համեմատությամբ 16,6 տոկոսով ավելի։ Ընդ որում, այդ ծառայությունների 0,8 տոկոսը բաժին է ընկնում խաղատներին՝ 1.101,6 մլն դրամ (43 խաղատների հաշվետվությունների տվյալներով)։ (Անհրաժեշտ, եթե դրանք կարելի է ծառայություն համարել.– «Ազգ»)։

«ԱԶԳ» ՕՐԱԹԵՐԹ
Հրատարակության Ը տարի
Հիմնադիր եւ հրատարակիչ
«Ազգ» թերթի հիմնադիր խորհուրդ
Երեւան 375010, Հանրապետության 47
Ֆաքս 529353, AT&T (3742) 151065,
e-mail INTERNET: azg2@arminco.com
Գլխավոր խմբագիր
ՀԱԿՈԲ ԱՎԵՏԻՔՅԱՆ / հեռ. 521635
Խմբագիր
ՊԱՐՈՒՅՐ ՀԱԿՈԲՅԱՆ / հեռ. 529221
Տնօրեն
ՀՐԱՅՐ ԶՈՐՅԱՆ / հեռ. 562863
Համակարգչային ծառայություն / 562941
Apple Macintosh
համակարգչային շարվածք
«Ազգ» թերթի
Յղումը «Ազգին» պարտադիր է
Նյութերը չեն գրախոսվում ու չեն վերադարձվում
«AZG» DAILY NEWSPAPER
Editor-in-chief
H. AVEDIKIAN / phone 521635
47 Hanrapetoutian st.
Yerevan, Armenia, 375010

digitised by A.R.A.R.@

ընթացիկ

Սկիզբը էջ 1

2000 թ. Հայաստանի արտաքին պետական պարտքը՝ 918 մլն դոլար

2000 թ. կառավարությունը նախատեսում է ՀՆԱ տարեկան 5,3 տոկոս աճ, իսկ «2001-2002 թթ. բյուջետային ցուցանիշների կանխատեսումներ» գլխում գրված է. «Մոտակա տարիներին տնտեսական աճի միտումը գրեթե նույնն է՝ տարեկան մոտ 6-7 տոկոս միանիշ թվի տեմպով ներկայացվող տարեկան սղաճի պայմաններում»: Դժվար չէ եզրակացնել, թե տնտեսական եւ դրանից ուղղակի բխող քաղաքական ինչպիսի անկումային հեռանկար է սպասում Հայաստանին նկատի առնելով արտաքին պետական պարտքի տարեցտարի աճող բեռը: 5 կամ 7 տոկոս աճը տնտեսության լոկ պարզ վերարտադրություն է: Միակ փրկօղակը ներդրումային պետական քաղաքականության աշխուժացումն է: Կառավարությունը հույս ունի ապահովել պետական ներդրումների աճ, որն էլ իր հերթին կհանգեցնի տնտեսական աճի համար անհրաժեշտ համախառն ներդրումների ավելացման: Բայց պետական ներդրումներ կատարելու համար պետք է ունենալ աղբյուր: 2000 թ. բավական կտրուկ կաճեն արտաքին պետական պարտքի ծավալները, ուստի մոտակա տարիներին անհրաժեշտ կլինի արտաքին աղբյուրներից գերազանցապես արտոնյալ պայմաններով վարկեր ներգրավել: 2000 թ. վերջին ՀՀ արտաքին պետական պարտքը կկազմի 918 մլն ԱՄՆ դոլար, որից 18,3 մլն ԱՄՆ դոլար՝ երաշխիքների գծով: Համեմատության համար ընդգծենք, որ այս տարեվերջին մեր պարտքը 873 ԱՄՆ դոլարի շրջանակում է՝ 29,74 մլն դոլար արտաքին երաշխիքներով:

Մեր արտաքին պարտքի տոկոսային հարաբերակցությունը ՀՆԱ-ի հետ առայժմ վտանգավոր չէ. Հայաստանը գտնվում է միջին պարտքի բեռ ունեցող երկրների ցուցանիշի սահմաններում, մեր պարտքը դեռեւս չի հասել ՀՆԱ 50 տոկոսին: Բայց տարեցտարի մոտենում է հիշյալ սահմանագծին: Փաստենք, որ Հայաստանն ամեն անգամ ստիպված է լինում իր բյուջեի դեֆիցիտը ծածկելու համար ֆինանսավորման աղբյուրներ գտնել դրսից, բացի այդ ՀՆԱ-ի նկատմամբ պետբյուջեի դեֆիցիտը չի կրճատվում: Գալիք տարի մեր բյուջեի դեֆիցիտը նախատեսվում է ՀՆԱ-ի 5,3 տոկոսի սահմաններում: 2000 թ. պետական պարտքի գծով մենք պետք է սպասարկենք շուրջ 60 մլն դոլարի հիմնական գումարի մարումը եւ շուրջ 18 մլն դոլարի տոկոսավճարը, այդ թվում ՀՀ կառավարության պարտավորությունների գծով շուրջ 32 մլն դոլար հիմնական գումարի մարումը եւ 14 մլն դոլարի տոկոսավճարը: Ստեղծվում է փակուղի. պետությունը պետք է զարգացնի իր տնտեսությունը, ինչի համար անհրաժեշտ են դրսից ֆինանսական ներարկումներ, բայց այդ ներարկումները անարդյունավետ են իրացվում, տնտեսությունը չի զարգանում, մեծանում է պարտքի բեռը, ձեռներեցության դաշտը սեղմվում է: Տնտեսական հրաշքը Հայաստանում ոչ մի կերպ չի առարկայանում:

Հայաստանի տնտեսությունը ոչ թե աճում է, այլ գոյատեւում

Վազգեն Սարգսյանի կառավարության առաջարկած բյուջեով 2000 թ. եկամուտներն այս տարվա համեմատ աճելու են 9,6 տոկոսով: Պետությունը նախատեսում է գալիք տարի հավաքել 214,9 մլրդ դրամ եկամուտ այս տարվա 196 մլրդ-ի համեմատ: Ծախսերը պետք է աճեն 12,3 տոկոսով կազմելով 279,2 մլրդ դրամ: Այս տարի բյուջետային ծախսերը 248,7 մլրդ-ի սահմաններում են: Բյուջեի դեֆիցիտն աճել է այս տարվա 52,7 մլրդ-ի դիմաց 64,2 մլրդ: Հիշենք, որ ընթացիկ տարվա կեսերից արդեն մեր պետությունը մեծ դժվարություններ ունեցավ այս դեֆիցիտը սպասարկելուն ուղղված գումարները հայթայթելու գործում: Եվ միայն ՄԱՀ-ի եւ ՀԲ-ի հետ Վազգեն Սարգսյանի երկարատեւ բանակցություններից հետո ստացվեցին անհրաժեշտ վարկային միջոցները, եւ հոկտեմբերի 1-ից մեղմվեց չվճարումների բեռը: Այսօր դեռեւս հստակ չէ SAC-3 վարկի վերջին տրանշի վճարման ժամկետը: ՀԲ հայաստանյան գրասենյակից «Ազգին» հայտնեցին, թե հնարավոր է այս վարկի վճարման հետաձգում մինչեւ 2000 թ. հունվար-փետրվար: Այս ամենը նշանակում է, որ 2000 թ. բյուջեի դեֆիցիտը ծածկելու արտաքին աղբյուրների գումարները մենք ավելի մեծ դժվարությամբ կստանանք: Իսկ գալիք տարվա պետբյուջեի դեֆիցիտի ֆինանսավորման արտաքին աղբյուրների բաժինը բավականաչափ ռիսկային է՝ 41,8 մլրդ դրամ: Արդյոք նոր կառավարությունը միջազգային ֆինանսական կազմակերպություններից կստանա՞ այդքան պահուստային վստահություն: 2000 թ. օտարերկրյա պետություններից եւ միջազգային կազմակերպություններից նախատեսվում է ստանալ 30,6 մլն ԱՄՆ դոլարին համարժեք գումար: Պաշտոնական այս տրանսֆերտները կկազմեն մեր բյուջեի եկամուտների շուրջ 8,2 տոկոսը: Շեշտենք, որ այդ տրանսֆերտների մի մասը բնաիրային տեսքով են՝ ԱՄՆ եւ Հունաստանի կառավարությունների ցորենը, Ճապոնիայի կառավարության ամոնիակային պարարտանյութերը:

Հայոց պետությունը վերածվում է մի մեծ հարկային տեսչության

Երբ բյուջեում գումար չկա, եւ միջազգային կազմակերպություններն էլ չեն շտապում գումարներ տրամադրել, ապա կառավարության բոլոր կառույցները սկսում են աշխատել մի ծրագրով՝ գումար հայթայթել, եւ խնդիր է դառնում ոչ թե տնտեսության առանձին ճյուղերի զարգացումը, այլ աշխատող ձեռնարկություններից ամեն գնով հարկերի գանձումը: 2000 թ. պետբյուջեի կառավարությունում գտնվող նախագիծը մի տխուր եզրակացության է մղում. Հայաստանը վերածվում է մի մեծ հարկային տեսչության, բայց այդ հարկային տեսչությունն ի վերջո կարող է սնանկ դառնալ, որովհետեւ աստիճանաբար փակվում են գործող ձեռնարկությունները: Տնտեսական աճ ապահովելու համար գիտական գյուտեր պետք չեն, եւ Արամ Սարգսյանի վարչապետական առաջին խոսքում նշված էր. «2000 թ. բյուջեն պետք է կառուցված լինի կոշտ տրամաբանությամբ, եկամուտները պետք է լինեն իրատեսական, կատարման ենթակա եւ դրանց հավաքագրումը չպետք է արգելքներ ստեղծի տնտեսավարողների համար»: Արամ Սարգսյանը խոստացավ նաեւ չավելացնել հարկերը եւ պարտադիր վճարումները, այլ ձեռնարկել հարկային համակարգի պարզեցման միջոցառումներ: ԱԺ-ին ներկայացված կառավարության ծրագրում այս մասին ոչ մի խոսք չկար, եթե տնտեսական նշված գերակայությունները չամրագրվեն նաեւ 2000 թ. պետբյուջեի վերջնական նախագծում, ապա մեր տնտեսությունն արդեն չի էլ կարողանա ինքնավերարտադրվել:

2000 թ. պետբյուջե. հավասարում մի շարք անհայտներով

Ով ինչ ավտոմեքենայով է երթեւեկում Հայաստանում

Սկիզբը էջ 1

ԱԺ նախագահի զրահապատը Հայաստանում չորրորդն է: Առաջինը պատկանում է ՀՀ նախագահին մուգ կապույտ «Մերսեդես-600»-ը, որն արդեն վեց ամսից ավելի սպասարկում է պրն Քոչարյանին: Ավտոմեքենան գնվել է հիմնականում մի սփյուռքահայ մեծահարուստի նվիրաբերած գումարներով (նախագահի աշխատակազմից հրաժարվեցին նրա անունը հրապարակել): Ինչ վերաբերում է մինչ այդ նախագահին պատկանող զրահապատ սեւ «Մերսեդես-500»-ին, որը ժամանակին նախկին նախագահ Տեր-Պետրոսյանը նվեր էր ստացել ՌԴ ՊԱԿ-ի պետ Կրյուչկովից, փոխանցվել էր վարչապետ Վազգեն Սարգսյանին, եւ այսօր դրանով երթեւեկում է վարչապետ Արամ Սարգսյանը: ՀՀ բարձրաստիճան պաշտոնյաներին պատկանող զրահապատերի թիվը դրանով սահմանափակվում է: Հայաստանում գտնվող չորրորդ զրահապատ ավտոմեքենան պատկանում է ՀՀ-ում ԱՄՆ դեսպանատանն ու տեղափոխում է դեսպան Մայքլ Լեմոնին: Ռ. Քոչարյանի վարչապետության օրոք կար մի «Մերսեդես» եւս, որը ԼՂՀ նախկին նախագահը նվեր էր ստացել (հայտնի չէ, թե ումից) եւ իր հետ բերել Ղարաբաղից: Արծաթագույն շքեղ այդ մեքենան այսօր սպասարկում է Հայաստան այցելած բարձրաստիճան հյուրերին:

Ընդհանրապես, պատվերով գնվող հատուկ զրահապատ եւ ոչ զրահապատ մեքենաների կոնկրետ գների մասին Երեւանում գործող երկու խոշոր ներկայացուցչություններում՝ «Եվրամոտորս» եւ «Ինթերմոտոր Արմենիա»-ում հնարավոր չեղավ իմանալ: «Ինթերմոտորից», օրինակ, ասացին, որ գներն «ինդիվիդուալ» են, եւ գինը կախված է պատվերի պահանջներից, որքան պահանջները բարձր են, նույնքան գինը: Իսկ, օրինակ, «Արարատ լադա»-ից տեղեկացանք, որ զրահապատ «Վոլգա-31»-ը վաճառվում է 20-25 հազար

դոլար, ի տարբերություն ոչ զրահապատի, որի գործարանային գինը 6-7 հազար է: Ի դեպ, տեղեկացանք նաեւ, որ Ամենայն հայոց կաթողիկոս Գարեգին Երկրորդի ծառայողական մեքենան եւս «Մերսեդես» մակնիշի է, բայց ոչ զրահապատ: Այն «ժառանգություն» է մնացել երջանկահիշատակ Վազգեն Առաջին կաթողիկոսի ժամանակներից: Մեքենայի համարանիշը տարբերակվում է չորս 7 թվանշաններով, որը, հայտնի է, Վազգեն Ա-ի ամենասիրելի թիվն է եղել:

Ինչ վերաբերում է մեքենաների համարանիշերին ընդհանրապես, ապա նոր հնգանիշ պետհամարանիշերով կարելի է հեշտությամբ տարբերակել ո՞ւմ կամ ո՞ր կազմակերպությանն է պատկանում: Պետավտոտեսչությունից ստացված տվյալների համաձայն, ավտոմեքենաները բաժանվում են երկու խմբի՝ անձնական (որոնց համարանիշը սկսվում է երկու թվով, ապա երկու տառ ու երեք թվանշան) եւ ոչ անձնական կամ կազմակերպություններին պատկանող (որոնք սկսվում են երեք թվանիշով, ավարտվում երկուսով): Կա մեքենաների մի խումբ եւս՝ ՀՀ պաշտպանության նախարարությանը պատկանող ՊՆ տառերով տարբերակվող մեքենաները, որոնց վրա չի տարածվում նոր պետհամարանիշերի մասին որոշումը: Ոչ անձնական ավտոմեքենաների խմբի մեջ մտնում են եւ պետական եւ մասնավոր կառույցներին, հիմնարկներին ու գերատեսչություններին պատկանող ավտոմեքենաները: Քանի որ այս խումբը ընդգրկուն է, պետավտոտեսչության կողմից սահմանվել են նաեւ տառային տարբերակումներ: Ընդհանրապես, ավտոմեքենայի համարանիշի երեք թվանիշը, անկախ նրանից, սկզբում է, թե վերջում, ցույց է տալիս մեքենայի համարը, իսկ երկուսը մի դեպքում ցույց է տալիս տեղանքը, մյուս դեպքում (երբ խոսքը վերաբերում է 01, 02 եւ 03-ին) կազմակերպությունը: Այսպես, ՀՀ կառավարական բոլոր մեքենաները սկսվում են երեք թվանշանով՝ գումարած LL 01, 02 կամ LL 10 (այս դեպքում խոսքը հիմնականում վերաբերում է նախարարի կամ մարզպետի մակարդակի պաշտոնյաներին պատկանող մեքենաներին): ԱԺ-ին պատկանող ավտոմեքենաները ավարտվում են «LL 00»-ով: Կա նաեւ «LL 03» համարանիշը, որով տարբերակվում են ՀՀ հարկային տեսչությանը պատկանող ավտոմեքենաները: Ինչ վերաբերում է ՀՀ ներքին գործերի եւ ազգային անվտանգության նախարարություններին, ապա «SS 01»-ը վերաբերում է ՆԳՆ-ին, «SS 02»-ը՝ ԱԱՆ-ին: ՀՀ նախագահի աշխատակազմին պատկանող ավտոմեքենաները կարելի է տարբերել «UU 01» համարանիշով, ՀՀ դատախազությանը՝ «SO 01», Սահմանադրական դատարանինը՝ «OS 01», Երեւանի քաղաքապետարանինը՝ «LU 01», Կենտրոնական բանկինը՝ «SL 01»: Կաթողիկոսարանին պատկանող ավտոմեքենաները տարբերակվում են «LO 70» համարանիշով: Այն հարցին, թե չկա՞ն տարբերակումներ նաեւ անձնական մեքենաների համարանիշերում (ասենք, խոշոր բանկիրների ու գործարարների ավտոմեքենաները ինչո՞վ կարելի է տարբերել հասարակ քաղաքացուն պատկանող ավտոմեքենաներից), ապա պետավտոտեսչությունից նշեցին, որ որեւէ սահմանված տարբերակում չկա: Թեեւ, մեր մեջ ասած, դրանց տարբերակումը հենց ավտոմեքենայի մակնիշը կարող է լինել, պարզ է, որ փողոցում երթեւեկող շքեղ արտասահմանյան մեքենան, եթե անձնական համարներ ունի՝ չի կարող պատկանել, օրինակ, միջնակարգ դպրոցի ուսուցչի: Ընդհանրապես, ասում են՝ «Ավտոմեքենան ոչ թե շքեղություն է, այլ փոխադրման միջոց», այդ ճշմարտությունը Հայաստանի պարագայում կարելի է սրբագրել այսպես՝ «Ավտոմեքենան ոչ թե փոխադրման միջոց է, այլ ինքնագովազդի»: Մի առիթով գործարարներից մեկը կատակեց՝ մարդ կա, որի «Ջիփը» իր խանութից մեծ է: Այսինքն՝ շատ հաճախ ավտոմեքենայով կարող ես բնութագրել նրա տիրոջ էությունն ու հավակնությունները: Եթե շքեղ «Ջիփ»-ը պատկանում է մի քանի գործարանների բաժնետոմսեր ունեցող մի գործարարի, լիովին հասկանալի է ու նորմալ, բայց եթե դա պատկանում է ընդամենը մի փոքրիկ կրպակատիրոջ, որը իմիջի ու արտասահմանյան գործընկերների հետ շփման խնդիր չունի, ապա այս դեպքում կարելի է գնահատել միայն որպես ցուցամոլության հերթական դրսեւորում: Երեւանի փողոցներում երթեւեկող շքեղ ավտոմեքենաների տերերը այսօր անհայտ չեն: Օրինակ, երեւանցիները բազմիցս տեսել են Ալբերտ Սուքիասյանին (Գոգոյին) պատկանող սպիտակ, շքեղ «Յագուարը», նրա որդուն՝ Խաչատուր Սուքիասյանին պատկանող սեւ «Մերսեդես-600»-ը: Իհարկե, այս ընտանիքին պատկանող ավտոմեքենաների թիվն ու մակնիշը սահմանափակ չէ, բայց կան կոնկրետ մեքենաներ, որոնցով ոչ միայն Սուքիասյանները, այլեւ մյուս գործարարներն ու բանկիրները գերադասում են երեւալ հասարակության մեջ: Օրինակ, «Մերսեդես-600» մակնիշը գերադասում են նաեւ շատ ուրիշները, այդ թվում «Կրեդիտ-Երեւան» բանկի նախագահ Մարտին Հովհաննիսյանը կամ «Դվին» կոնցեռնի նախագահը: Հայրապետյան ընտանիքը գերադասում է «BMW»-ն: «Մուլտի գրուպի» նախագահ Գագիկ Ծառուկյանին կարելի է տեսնել տարբեր մակնիշի ավտոմեքենաների ղեկին, նույնիսկ սպիտակ «դորդ ջհար» «Նիվայի»: Ի դեպ, մերօրյա շատ գործարարներ եւ ունեւորներ համառորեն չեն իջնում իրենց «Վոլգաներից», օրինակ «Գրանդ տոբակոյի» նախագահ Հրանտ Վարդանյանը կամ «Միկա»-ի նախագահ Միխայիլ Բաղդասարովը: Մի խոսքով, որքան մարդ, այնքան նախապատվություն, ճաշակ ու ինքնադրսեւորում: Եվ քանի որ դեռ գտնվում ենք կապիտալիզմի առաջին ու վայրի փուլում, ապա, փոխադրամիջոցներն ու դրանց շուրջ պտտվող կուլուարային խոսակցությունները դեռ երկար ժամանակ կարող են քննարկման ու բնութագրման չափանիշ դառնալ հասարակության համար:

digitised by A.R.A.R.@

ԱԶԳ

ազգային

Ես չեմ հիշում, որ խորհրդային կուսակցական կամ կառավարական բարձրաստիճան պաշտոնյան թոշակի գնալուց հետո հանդես գար հուշագրության հատորով: Նման մենաշնորհն արտոնված էր միայն նշանավոր զորավարներին, որոնց հուշերը, ջախջախիչ մեծամասնությամբ (եթե ոչ բոլորը) շարադրում էին համապատասխան մարմինների կողմից արտոնված մասնագետ լրագրողները, այնուհետեւ հուշագրության ձեռագիրը մանրամասնորեն ընթերցվում էր միեւնույն մարմիններում եւ բազմաթիվ ցենզուրներից ու խմբագրումներից հետո հանձնվում տպագրության:

Ինչ վերաբերում է կուսակցական եւ կառավարական առաջին դեմքերին, ապա նրանք գործից հանվելուց կամ թոշակառու դառնալուց հետո պատանձնվում էին բառիս բուն իմաստներով: Մեծ մասամբ լուռ են նաեւ հիմա, անգամ, երբ նրանցից ոմանք սկսել են հուշագրության հատորներ տպագրել (օրինակ՝ ԽՍՀՄ

1976-ից մինչեւ 1985-ը եղել է գաղափարախոսության առաջին դեմքը խորհրդային Հայաստանում: Չգիտեմ, թե այդ պաշտոնը գրավող անձը խորհրդավորության ինչպիսի շղարշով էր պատվում: Հայաստանի համար պատճառները մի քանիսն էին, սակայն ամենագլխավորը հավանաբար այն էր, որ այդ անձն իրենից ներկայացնում էր արտոնող-արգելող մի կիսաստված, եգիպտական գերագույն մի քուրմ, որի վճիռները չափազանց կարեւոր էին ոչ միայն ազգային մշակույթի, այլեւ, որոշ դեպքերում, գուցե ամբողջ հայության համար: Իսկ եթե հաշվի առնենք, որ այդ տարիներին Հայաստանում, ասենք, Լեւոն Շանթի հատորի լույսընծայումը կամ ռեսպուբլիկայի փոխարեն հանրապետությունը պաշտոնական գործածման մեջ դնելն ավելի կարեւոր իրադարձություն էր դառնում, քան Երեւանի ավտոգործարանի հիմնումը, ապա մեկնաբանություններն ավելորդ կդառնան:

փաստում ենք, թե բամբասանքները շատ հեռու չէին իրականությունից: Պարզվում է, որ ժողովրդական «բանահյուսությունը» որոշակի փաստերի վրա էր հենված, ուստի եթե որեւէ ղեկավարի մասին ասում էին, որ գող է կամ կաշառակեր, գրեթե միշտ դա համապատասխանում էր ճշմարտությանը: Անցած տարիներին շատ-շատերի անունների կողքին դրվեցին այդ որակումները, սակայն գրախոսվող գրքի հեղինակը երբեք չհիշատակվեց այդ տխուր ցուցակներում: Մի հանգամանք, որ այսօր չափազանց կարեւոր է նշել, եւ ոչ միայն այս գրքի առիթով:

Վերջապես, անհրաժեշտ է նաեւ այսօրվա ընթերցողների ջախջախիչ մեծամասնությանը տեղեկացնել, որ «Հուշապատումի» հեղինակն իր մի շարք արժանիքներով եւ մշակույթի մասնագիտական հասկություններով եզակի անձնավորություն էր ոչ միայն հայկական, այլեւ խորհրդային կուսնոմենկլատուրայի մեջ: Նախ, ի տարբերություն նրանցից շատ-շա-

ժառանգած ազգային թնջուկները:

Ահա ինչու ԽՍՀՄ-ը ոչ միայն ապագա չուներ այդպիսի պայթուցիկ ժառանգությամբ, որը տասնամյակների ընթացքում իր լուծումը չգտնելով, ըստ էության վերածվեց հսկա երկրի տարբեր անկյուններում սփռված դանդաղ գործող ռումբերի, որոնք վաղ թե ուշ պիտի պայթեին: Իսկ ավելի ճիշտ՝ պիտի պայթեցվեին. «Արեւմուտքը 150-200 տարի առաջ լուծելով իր ազգային հարցն ազգ-պետությունների ստեղծման ճանապարհով՝ օրվա հիմնահարց դարձրեց մարդու իրավունքների խնդիրը: Մեզ, որ դեռ չէինք լուծել ազգային հարցը, պարտադրվեց մարդու իրավունքների առաջնայնությունը: Մերժում եմ պատմական զարգացման փուլերի վրայից թռչելու կործանարար քաղաքականությունը, որն այս պարագայում Արեւմուտքի կողմից միտումնավոր պայթուցիկ էր դրված մեր հասարակության տակ: Պատմական զարգացման այս փուլում մեր առաջնայնությունն ազգի ի-

պատասխան չի տալիս:

Կ. Դալլաքյանը հայ ժողովրդի հետագա բնականոն գոյության կարեւոր պայմաններից մեկն է համարում ոչ միայն մեր մշտական դաշինքը Ռուսաստանի հետ, այլեւ Ռուսաստանի վիճակն ընդհանրապես: «Կտրականապես մերժում եմ Ռուսաստանի հետ հարաբերությունների լարման կամ գժտման որեւէ ձգտում, իբրեւ հայաստանաքանդ հայ ժողովրդի կործանման նախաքայլ: Ընդունում եմ Ռուսաստանի հետ հավասարը-հավասարի սկզբունքով գործակցությունը ռազմական, տնտեսական, գիտական, մշակութային բնագավառներում» (էջ 6):

Ուստի հիմնավորապես վերլուծելով ՀՀՇ-ի արտաքին եւ ներքին քաղաքականությունը եւ հատկապես ընդգծելով համաթուրանականության մշտական ու սպառնալից ներկայությունը տարածաշրջանում, հեղինակը գրում է. «Ինչպե՞ս կարելի է չտեսնել Ռուսաստանի եւ Հայաստանի շահերի բացարձակ համընկնում աշ-

ԳՐԱԽՈՍԱԿԱՆ

Հավերժություն ժամանակի, ժողովրդի եւ սեփական խղճի առջեւ

Կարլեն Դալլաքյան. «Հուշապատում», Երեւան, 1998 թ.

Վերջին երեք տարիները ստեղծագործական իմաստով խիստ արդյունավետ էին բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր, Խորհրդային Հայաստանի կուսակցական-պետական վաստակաշատ գործիչ եւ Սփյուռքահայության հետ մշակութային կապի կոմիտեի երբեմնի նախագահ Կարլեն Դալլաքյանի համար: Երեք տարվա ընթացքում նա ընթերցողի սեղանին դրեց չորս գիրք՝ «Հայ սփյուռքի պատմություն (համառոտ ակնարկ)», «ՀԲԸՄիության նախագահ Գ. Գյուլբենկյանի հրաժարականի հարցի շուրջ», «Հուշապատում» եւ «Ռամկավար Ազատական կուսակցության պատմություն (գիրք առաջին)» հատորները (ի դեպ, դրանք կարելի է ձեռք բերել Հանրապետության հրապարակում գտնվող «Նոյյան տապան» գրախանութում): Օրերս իր 70-ամյակը բոլորած պատմաբան-բանասերի, գրականագետ-հասարակագետի նախավերջին «Հուշապատում» 367 էջանոց հատորի մասին է գրող եւ գրաքննադատ Ալեքսանդր Թոփչյանի Փարիզից մեր թերթին ուղարկած սույն գրախոսականը, որը հրատարակում ենք սիրով, միաժամանակ ստեղծագործական նորանոր հաջողություններ մաղթելով 70-ամյա հոբելյարին:

վերջին վարչապետ Ռիժկովը:

Լռության պատճառները մի քանիսն են, սակայն, կարծում ենք, որ ամենակարեւորը բարոյական իրավունքն է, չասած այն մասին, որ նրանցից շատերը, եթե իսկապես շիտակորեն, առանց որեւէ բան թաքցնելու, հուշապատեն իրենց գործունեությունը, ապա հրեշավոր մի պատկեր կներկայանա մեզ:

Գրախոսվող գրքի հեղինակը, կարծում ենք, ունի բարոյական այդ իրավունքը, ուստի նրա լույս ընծայած «Հուշապատումը» արժեքավոր է դառնում մի քանի առումով:

Նախ, հայաստանյան բարձրաստիճան ղեկավարներից նա առաջինն է, որ հանդես է գալիս հուշագրությամբ, որը, եթե հաշվի առնենք քաղաքական վերջին տարիների կտրուկ փոփոխությունները, յուրատեսակ հավերժություն է ոչ միայն ժողովրդի ու ժամանակի, այլեւ սեփական խղճի առջեւ:

Երկրորդ, կարող ենք անվարան պնդել, որ այս հուշագրության հեղինակն իսկապես ինքը՝ Կարլեն Դալլաքյանն է եւ, ամենայն հավանականությամբ, ուրիշ ոչ մեկը, անգամ խմբագրական նկատառումներով, գրիչ չի շարժել ձեռագրի վրա: Հեղինակին քիչ թե շատ ծանոթ մարդիկ կհաստատեն այս կարծիքը:

Սա, անշուշտ, նման պարագայում չափազանց կարեւոր հանգամանք է: Այսինքն, մենք կարդում ենք ոչ թե այսինչ կամ այնինչ կուսակցական լիդերի հուշապատումները՝ գրված ուրիշի ձեռքով եւ ամորձատված ու համահարթեցված կուսակցական հիերարխիայի տարբեր մակարդակներում, այլ իսկապես իր՝ հեղինակի հուշերը: Առավել քան եզակի դեպք նման հուշապատումների համար, մանավանդ եթե հաշվի առնենք, որ դրանց հեղինակը փայլուն հռետոր է, գրել գիտի եւ իր ուրույն ոճն ունի գրավոր, թե բանավոր խոսքում:

Հարցը միայն այն չէ, որ մյուսները վարժ չեն գրելու մեջ (ի դեպ, նրանք իրենց անվարժությամբ ավելի վավերական, հետեւաբար, անհամեմատ ավելի հետաքրքրական կլինեին), այլ՝ վասպարը. նրանք անհատականություն չունեն, իսկ եթե ունեցել են, ապա կուսակցական-պետական աշխատանքի բազմաթիվ տարիների ընթացքում թաքցրել, պսակացրել, ի վերջո կորցրել են: Սովորական եւ վտանգավոր կացություն պետական գործչի «առաջնորդած» ժողովրդի համար: Մինչդեռ այս «Հուշապատումի» մեջ, ամեն տողի տակից երեւում է հեղինակի շեշտված անհատականությունը:

Երրորդ կարեւոր հանգամանքը. հեղինակը բազմաթիվ տարիներ բարձր պաշտոններ է գրավել գաղափարախոսության բնագավառում, իսկ

Հեղինակը, բառացիորեն առաջին էջից, առաջարկում է «բաց խաղի» ռազմավարություն. «Կուզեի, որ այս գիրքը կարդացողը նախապես իմ իսկ շուրթերից իմանար, թե ով եմ ես եւ ինչ եմ ես, ու ապա, ինքնադիմանկարս դիտելուց հետո, թող կարդա մինչեւ վերջ:

Այսօր ես անկուսակցական եմ կազմակերպչական իմաստով:

Այսօր ես մարքսիստ-լենինիստ եմ իմ համոզմունքներով ու հայացքներով»:

Այսպիսի շիտակ հայտարարությամբ հեղինակը շահում է ընթերցողների կարեւոր հատվածի համակրանքը, նրանց, ովքեր գոնե տարրական պատկերացում ունեն մարդկային արժանապատվության եւ սեփական սկզբունքների մասին: Գրքի հետագա բոլոր էջերը կարդալով՝ նրանք կարողանում են խորապես մերժել հեղինակի տեսակետները եւ հայացքները՝ մանավանդ համայնավարության դերի եւ նշանակության մասին, սակայն, վստահ եմ, անգամ նման պարագայում չեն կարող հարգանքով չլցվել նրա հանդեպ, հատկապես մեր օրերում, երբ գնալով նվազում են քաղաքական հստակ դավանանք ունեցող եւ այդ դավանանքը պաշտպանող մարդիկ, երբ հակահամայնավար պրոպագանդի ջրաղացին ամենից եռանդուն ջուր լցնողների մեջ բազմաթիվ նախկին «նոմենկլատուրիստներ» կան, նրանք, ովքեր անհագորեն խժռում էին համայնավարական անսպառ կերակրատաշտակից:

Փակագծում կուզեի խոսել մի հարցի մասին, որը նույնպես սերտորեն առնչվում է գրախոսվող գրքին ու նրա հեղինակին: «Հուշապատումի» էջերում ներկայացվող աշխարհը, մարդիկ եւ հարաբերությունները հիմնավորապես մեկուսացված էին խորհրդային շարքային քաղաքացիներից, ուստի տասնյակ ու հարյուրավոր միլիոնների համար այդ՝ Ջորջ Օրուելի ասած «ներքին կուսակցության» մեջ կատարվող անցուդարձերը ժողովրդին հասնում էին արեւմտյան ռադիոկայանների հաղորդումների կամ բամբասանքների միջոցով: Այսօր կարդալով Կ. Դալլաքյանի գիրքը, զարմանքով

տերի, խորությամբ գիտեր եւ ստեղծագործաբար յուրացրել էր մարքսիստական գաղափարախոսության տառն ու ոգին, հայոց պատմության, գրականության եւ արվեստի փայլուն գիտակ էր, սփյուռքի լավագույն մասնագետներից մեկը, եւ այս հարուստ գիտելիքներին ավելանում էր նրա կշռադատված արեւմտականությունը, քանզի տիրապետում է եվրոպական մի քանի լեզուների:

Ինչպես ամեն մի հաջողված ու վավերական հուշագրություն, այս մեկը եւս բազմազան ու ընդարձակ խոսակցության առիթ է տալիս, սակայն դժվարությամբ խուսափելով այդ գայթակղությունից, կաշխատենք կանգ առնել այն հիմնական գաղափարների վրա, հանուն որոնց եւ գրվել է գիրքը, ինչպես մեզ է թվում: Մանավանդ որ քաղաքական հարուստ փորձառությամբ զինված հեղինակն աշխատում է յուրովի պատասխանել այսօր մեր ժողովրդի առջեւ դրված ամենակարեւոր հարցականներին ու խնդիրներին:

Լինելով համոզված մարքսիստ-համայնավար, նա չի վարանում ընդգծել եւ իր գրքի զանազան դրվագներում հայտարարել, որ Խորհրդային Միության կործանման հիմնական պատճառներից մեկն ազգային հարցի առկախ վիճակն էր. «Ռեյգանի պիտակավորումով «չարյաց երկիրը» հնարավոր եղավ պայթեցնել ներսից... որովհետեւ այդ երկրում այդպես էլ չլուծվեց ազգային հարցը» (էջ 343):

Այս չափազանց սեղմ, բայց տարողունակ ձեւակերպման ամբողջ ողբերգությունը հասկանալու համար, հավանաբար, անհրաժեշտ է հիշեցնել, որ ազգի ինքնորոշման դրույթն իր գիտական ծագումնաբանությամբ եւ պատմա-հասարակական հետագա զարգացմամբ ու ծավալմամբ կատարելապես մարքս-լենինյան է:

Սակայն այս ողբերգականությունն արյունալի անհեթեթ երանգներ է ընդունում, երբ փաստում ենք, որ այդ կարեւորագույն դրույթը ժառանգելու եւ կենսագործելու կոչված ԽՍՀՄ-ն, ըստ էության, ավելի խորացրեց եւ գրեթե անլուծելիության հասցրեց ցարական Ռուսաստանից

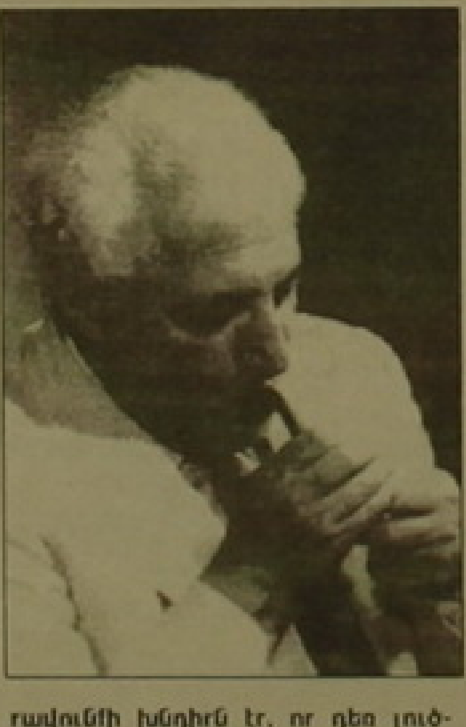

րավունքի խնդիրն էր, որ դեռ լուծված չէր» (էջ 5):

ԽՍՀՄ-ի փլուզման տնտեսական-հասարակական պատճառների մանրակրկիտ մեկնաբանությունն առավել քան համոզիչ է գրքում: Սակայն հարց է ծագում. ԽՍՀՄ-ն ի վիճակի՞ էր առանց քայքայվելու լուծել ազգի իրավունքի հարցն իր ներսում: Ի՞նչ սկզբունքով պիտի լուծվեին դրանք, ինչպե՞ս պիտի հաստատվեր արդարությունը: Ենթադրենք ԽՍՀՄ Գերագույն խորհրդի նախագահությունը, պատմական արդարությունը հաստատելու նպատակով, Արցախը եւ Նախիջեւանը վերադարձներ օրինական տիրոջը, Ադրբեջանը կշարունակե՞ր մնալ Խորհրդային Միության կազմում... Մինչդեռ մոտ երկու տասնյակ այսպիսի ազգային «թնջուկներ» կային հսկա երկրի տարածքում, եւ անգամ այսօր, ԽՍՀՄ-ի քայքայումից ութ տարի անց դժվար է ասել, թե այդ հարցը կարո՞ղ էր արդյոք անարյուն լուծում գտնել, եթե նույնիսկ, աներեւակայելի մի հրաշքով, տնտեսական կտրուկ բարեփոխումները երկիրը մի նոր մակարդակի վրա հանեին, իսկ արեւմտյան ժողովրդավարությունն էլ հանգիստ ու խաղաղ արմատավորվեր խորհրդային երկրում: Հուշագրության հեղինակն այս հարցին կարծես հստակ

խարհաքաղաքական այս պայմաններում: Մեղադրել հայոց քաղաքական միտքը, թե դարեր շարունակ թուրքավախություն է ներարկել ժողովրդին եւ այժմ էլ «գոյություն չունեցող» համաթուրանականության խրտվիլակով է սարսափ ազդում, որպեսզի նրան պահի ռուսների սայլին կապած «ստրուկի» վիճակում, սա առնվազն քաղաքական հանցավոր կարճատեսություն է, որն ապակողմնորոշում է հայությանը, թուլացնում նրա զգոնությունը» (էջ 366):

Կ. Դալլաքյանն իր գրքի բազմաթիվ էջերում տարբեր առիթներով ընդգծում եւ հիմնավորապես ապացուցում է, որ համաթուրանականությունն առանց մազաչափ փոխելու իր ներքին արյունարբու էությունը, փոխել է լոկ իր արտաքինը, ֆասադը՝ դրանով իսկ դառնալով ավելի վտանգավոր: Ուստի զարմանալ կարելի է մեր հանդուրժողականությունից, երբ ՀՀՇ-ի լիդերը, դեռեւս մինչեւ իշխանությունը վերցնելը, 1989 թ. հուլիսին Փարիզում բացեիբաց հայտարարում էր, թե պանթուրանականությունն այլեւս նախկին վտանգը չի ներկայացնում, ապա հայկական մամուլում այս առթիվ ոչ մի արձագանք չեղավ: Մինչդեռ թուրքական մահիկն այդ տարիներին արդեն սկսել էր իր սեւ գործն անել ԽՍՀՄ հարավային տարածքներում եւ անգամ Չինաստանում. Մոլդովա, Ղրիմ, Հյուսիսային Կովկաս, Անդրկովկաս, Միջին Ասիա, Տուվա, Չինաստանի հյուսիս-արեւելյան շրջանները՝ Սինցզյան, թուրքական ցեղի բուն վաթանը... Մինչդեռ մեր ապագա ղեկավարը, իսկ քիչ ավելի ուշ նրա իմաստուն խորհրդականներն ամեն գնով ուզում էին մեզ համոզել, թե գորշ գայլը փոխել է իր բնույթը եւ դարձել երդվյալ խոտաճարակ:

Մեր նախընթաց նախագահի այդ միամիտ (միամի՞տ) հայտարարությանը հաջորդած տասը տարիներն անգամ կույրին համոզեցին, որ դարասկզբի եւ այսօրվա պանթուրանականությունն առաջնորդվում են միեւնույն նպատակներով եւ գործում գրեթե նույն ռազմավարությամբ. կլանել Անդրկովկասը, Միջին Ասիան եւ Հյուսիսային Կովկասի ու Մերձվոլգյան մահմեդական ազգերին գրգռելով՝ Ռուսաստանի փորոտիքը թափել: Ուստի, ընդգծենք, որ քաղաքական արդի կացության մեջ այս դաշինքը Ռուսաստանի հետ որքան անհրաժեշտ է մեզ, նույնքան էլ կենսական է մեր հյուսիսային բարեկամի համար, եւ դարձյալ ընդգծենք ու շեշտենք, որ վերջին երեք հարյուր տարվա ընթացքում հայ-ռուսական հարաբերությունների փոխշահավետությունը երբեք այսպիսի բարձր մակարդակի վրա չի եղել:

digitised by A.R.A.R.@

ԱԶԳ

ազգային

Ահա ինչու Կ. Դալլաքյանն, ասես մոռանալով իր իսկ թվարկած մի քանի հույժ կարեւոր ազգային խնդիրները, իր գիրքն ավարտում է հետեւյալ տողերով՝ առանձնապես ընդգծելով դրանք. «Պատմության դասը մի անբեկանելի վճիռ է տվել. քանի դեռ մենք ապրում ենք համաքրուրանակաության երջափակման մեջ՝ լինել միշտ Ռուսաստանի հետ, հավասարհավասարի, անկախ այն բանից, թե ինչ գույնի է Ռուսաստանի տեսական դրոշը» (էջ 366):

Առաջին Հանրապետության հիմնադրումից անմիջապես հետո մեր ժողովրդի կարեւորագույն հարցերից մեկն է եղել Հայաստան-սփյուռք հարաբերությունը, որի 70-ամյա շրջանը բաժին է ընկնում Երկրորդ հանրապետությանը՝ Խորհրդային Հայաստանին: Ես առիթ եմ ունեցել կարդալու այդ հարաբերություններին առնչվող հոդվածների ու գրքերի մեծ մասը, սակայն, թող թույլ տրվի ասել, դրանցից ոչ մեկն այնպիսի խորությամբ չի ներկայացնում այդ հիմնահարցը, որպիսին տեսնում ենք գրախոսվող գրքում:

Խնդիրը լոկ այն չէ, որ Կ. Դալլաքյանն իր բարձր պաշտոնների բերումով, մոտ երեսուն տարի, ուղղակիորեն կամ միջնորդված, զբաղվել է սփյուռքով, որ որպես բարձրակարգ գրականագետ-պատմաբան-քաղաքագետ հրաշալի գիտի սփյուռքը, նրա պատմությունը, առանձին մարդկանց, այլ որ հատկապես սփյուռքին առնչվող հարցերում է, որ առավել ճկունությամբ ու խորությամբ բացահայտվում է Դալլաքյան-քաղաքագետը:

Մեր ասածը հիմնավորելու համար կարող ենք մի շարք փաստեր եւ օրինակներ նշել եւ ոչ միայն գրախոսվող գրքից: Ի դեպ, այդ բնագավառում իր կատարած բազմաթիվ օգտակար աշխատանքներից ոչ բոլորն է, որ հեղինակը թվարկում է իր գրքում, եւ դա հասկանալի է: Այդ բոլորի միջից, սակայն, կուզեինք առանձնացնել խորհրդային եւ մանավանդ հետխորհրդային շրջանում Հայաստան-սփյուռք հարաբերությունների, թերեւս միակ ու անհաղթահարելի «գայթակղության քարը»՝ պաշտոնական վերաբերմունքը հատկապես ՀՅԴ-ի հանդեպ:

Ինչո՞ւ հատկապես, այն էլ ընդգծված, որովհետեւ սփյուռքյան մյուս կուսակցությունների հանդեպ պաշտոնական վերաբերմունքը գրեթե բոլոր 70 տարիների ընթացքում եղել է միօրինակ-դրական, ուստի այդ կապակցությամբ՝ մի շարք անհատների հարթեց դիմանկարներից զատ գրքում որեւէ նոր բան չի ասվում, մինչդեռ առեղծվածայինն ու հետաքրքիրը միշտ եղել է արգելվածը՝ ՀՅԴ-ն:

Մեր՝ սովորական մահկանացուների, այդ թվում եւ խորհրդային մտավորականության տեսածով պաշտոնական վերաբերմունքն այդ կուսակցության հանդեպ եղել է մեծ մասամբ թշնամական, հայհոյական, լավագույն դեպքում՝ դասադատական-հանդուրժողական: Ժողովրդական լայն զանգվածների մեջ, անշուշտ, սա հակառակ տպավորություն էր թողնում, քանզի հիշյալ զանգվածները, զուտ հակառակվելու բնազդային մղումով, առնվազն կասկածանքով, եթե ոչ համակրանքով էին լցվում այն ամենի հանդեպ, ինչը դառնում էր պաշտոնական գաղափարախոսության մերժական հարձակումների թիրախը: Չասած այն մասին, որ այս տեւական քննադատությունների պատճառով ժողովրդական զանգվածների, ինչպես եւ մտավորականության մի նկատելի հատվածի գիտակցության մեջ ՀՅԴ-ն ներկայանում էր որպես ազգային շահերը մեծապես հետապնդող մի կուսակցություն:

Գիտակցաբար էր այս ամենն արվում, թե՛ ոչ, սակայն ՀՅԴ-ի պարագայում, ինչպես վկայում է Կ. Դալլաքյանը, այդ քննադատությունը հայ կոմունիստներից ոմանք (որոնց թվում եւ ինքը) հետեւողականորեն շարունակել են հայանպաստ շահերի սփոփված միտումնավորությամբ:

Հաստատույց դրան նա բերում է մի պերճախոս օրինակ 30-ական թվականներից (էջ 198) եւ մանավանդ իր՝ սեփական աշխատանքային փորձից:

«Յա. Զարոբյանի շրջանից ի վեր մինչեւ Կ. Դեմիրճյանը ես մասնակցել եմ մի քանի փաստաթղթերի ստեղծմանը, որոնք պետք է Մոսկվա գնային: Այդ փաստաթղթերը շոշափում էին Հայաստանի պատմության, մշակույթի, սփյուռքի հետ հարաբերությունների կարեւոր հարցեր, եւ իհարկե կանոն եզրափակվում էին համանման մի ակնարկով. «Եթե տվյալ խնդիրը դրական լուծում չստանա, Դաշնակցությունը կարող է վերցնել նախաձեռնությունը»: ...Իմ պատկերացմամբ, շախմատային այդ խաղում դա «թաքնված շախ հայտարարելն» էր կամ պահեստային մի խաղաքար գործածելը: Կասկածում եմ, թե ինքը՝ ՀՅ Դաշնակցությունը, մինչեւ վերջ բափանցել էր մեր խաղի կանոնների մեջ: ...Թերեւս այդ «մարտավարությունը» եւս նպաստեց, որպեսզի մեր պատմության շատ սպիտակ էջեր լրացվեին, ազատագրական պայքարի հերոսները տեղ գտնեին նույնիսկ մեր դպրոցական դասագրքերում» (էջ 198-199):

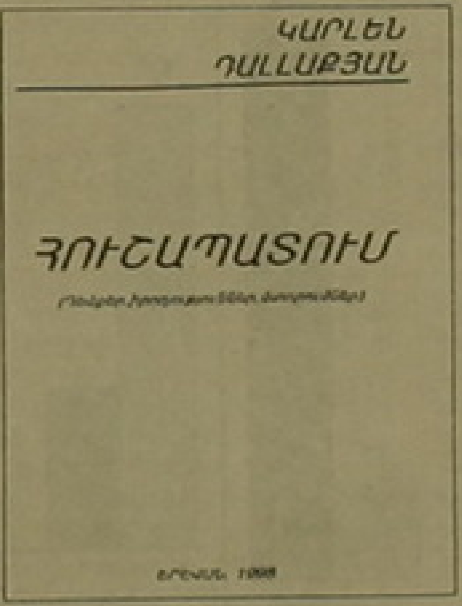

Այս փաստն անհրաժեշտ մեկնաբանությամբ մատուցելով ընթերցողին, հեղինակն, ասես հիմնավորելու համար նման ընթացքը, գրքի մի քանի էջերում չի վարանում ոչ միայն արժանին մատուցել ՀՅԴ-ի իրապես կեցվածքի առթիվ՝ 1988-99 թթ. Հայաստանում ծավալված քաղաքական իրադարձությունների վերաբերյալ, այլեւ տողատակում ընդգծել հայաստանյան Կոմկուսի եւ ՀՅԴ-ի հայացքների նույնությունն այդ հարցերում. «Հրայր Մարուխյանը Վիեննայում ունեցած իր ելույթով, ...ինչպես նաեւ ուրիշ կարեւոր գործիչներ, այդ թվում՝ Էդուարդ Հովհաննիսյանը, հստակ բանաձեւել էին կուսակցության վերաբերմունքը ժամանակի արմատական հարցերից մեկի նկատմամբ: Նրանք սխալ էին գտնում Հայաստանում ծայր առնող հակառուսական ելույթները, այդ պահին ԽՍՀՄ կազմից հանրապետության դուրս գալը համարում էին անժամանակ» (էջ 302):

Գրքի կարեւոր արժանիքներից մեկը պետք է համարել ճշգրիտ, բնութագրող եւ շատ դեպքերում դիպուկ դիմանկարների առատությունը: Իր ժամանակի հայկական իրականության (երբեմն էլ ոչ հայկական) գրեթե բոլոր ականավոր դեմքերը, պետական, կրոնական, մշակույթի եւ գիտության գործիչներ, որոնց թվում առավել հետաքրքրություն են ներկայացնում հայ Կոմկուսի առաջին դեմքերը՝ Գրիգոր Հարությունյանից մինչեւ Կարեն Դեմիրճյան:

Կ. Դալլաքյանը նշելով յուրաքանչյուրի արժանիքն ու ծառայությունները իր ժողովրդին, չի վարանում խոսել նաեւ նրանց սխալների, վրիպումների եւ թերությունների մասին:

Յա. Զարոբյանին նվիրված բազմաթիվ դրվատական բնորոշումներից հարկ է առանձնացնել այս մեկը, որտեղ ասվում է, թե նա ինչպես «...բարձր արժանապատվությամբ անցկացրեց Մեծ եղեռնի 50-ամյակը, կտրականապես արգելեց ապրիլի 24-ին փողոց դուրս եկած երիտասարդությանը զսպելու նպատակով զորք կանչելու սադրանքային առաջարկությունը, դրեց եղեռնի հուշարձանի հիմքերը, արտոնեց Սարդարապատի հուշահամալիրի կառուցումը» (էջ 85):

Այս դիմանկարների մեջ ամենահարուստը թերեւս Կ. Դեմիրճյանինն է, եւ դա հասկանալի է, քանզի մոտ տասը տարի՝ 1976-85 թթ., Կ. Դալլաքյանը, լինելով Հայաստանի կոմկուսի կենտկոմի գաղափարական գծով քարտուղար եւ բյուրոյի անդամ, նրա հետ աշխատել է ամենասերտ մերձավորությամբ: Հեղինակը նշելով նրա անձնական նկարագրի եւ գործունեության որոշ թերությունները ու սխալները, այնուամենայնիվ, չափազանց բարձր է գնահատում նրա գործունեությունը եւ ծառայությունները: Հատկապես կարեւորում է այն փաստը, որ Կ. Դեմիրճյանի ջանքերի շնորհիվ որակական նոր մակարդակի վրա կանգնեց Հայաստանի ամբողջ արդյունաբերությունը եւ գյուղատնտեսությունը: «Լճացման տարիներ», որով իրավամբ բնութագրվեց Խորհրդային Միության տնտեսությունը վերջին տարիներին, իմ խորին համոզմամբ, մեզանում եղավ տնտեսության ծաղկման մի նոր փուլ: Եվ Կարեն Դեմիրճյանի դերն այդ փուլում անհնարին է գերագնահատել» (էջ 196):

Կ. Դալլաքյանն իրավացի է, եւ այս մեջբերման մեջ ոչ մի ինքնագովություն չկա, քանզի 80-ական թվականներին Հայաստանն իր կենսամակարդակով՝ Էստոնիայի եւ Լիտվայի հետ առաջիններից մեկն էր ԽՍՀՄ-ում եւ արդեն բոլոր հնարավորություններն ուներ մի տասը տարում հիմնավորապես մոտենալու եվրոպական առաջասար երկրների կենսամակարդակին:

Հուշագրության սեռը մի վտանգավոր առանձնահատկություն ունի: Անցած տարիները դառնում են յուրատեսակ հայելի, որն աննկատելիորեն նարցիսական կեցվածք է պարտադրում հիշողին: Հայելու մեջ նայելն արդեն ինքնին նարցիսական արարք է, քանզի յուրաքանչյուրը ձգտում է առավելագույն չափով գեղեցիկ արտացոլվել, ուստի հուշ-հայելու աննկատելի թակարդը չընկնելու համար անհրաժեշտ է ոչ միայն շարունակ դատող ու վերլուծող լինել, այլեւ զուրկ չլինել ինքնահեգնանքից:

Մեր կարծիքով, հեղինակին դարձյալ փրկում է «բաց խաղի» սկզբունքը, որը նա հայտարարել էր հենց սկզբից: Նա չի վարանում իր հաջողությունները ոչ միայն ուրիշի բերանով ասել, այլեւ իր անունից հայտարարել: Բացի այդ, ընդունելով նախկինում թույլ տված իր սխալները, ցուցաբերում է ինքնաքննադատական մտաբերում մի ոգի, որը սովորաբար հատուկ է մտածող եւ վերլուծող անձանց:

Սակայն մեզ բոլորիս հատուկ է, նաեւ անհրաժեշտ որոշ տարիից հետո վերանայել անցած ուղին եւ միշտ գնահատական տալ մեր կյանքի թե շատ կարեւոր արարքներին: Ավելին՝ մենք փորձում ենք վեր հանել այն գերագույն գաղափարը, այն գերխնդիրը, որն իմաստավորել է մեր գործունեությունը:

Կ. Դալլաքյանն այդ գերխնդիրն արտահայտում է Վազգեն Ա կաթողիկոսի բերանով, որի դիմանկարն, ի դեպ, անթերի համակրանքով եւ խորությամբ է ներկայացված գրքում. «Կարեւորն ազգին ծառայելն է, ասում է Վեհափառը, մեր նախընտրության եւ ժամանակի պարտադրանքի հարց է» (էջ 105):

Այս գաղափարը, որ կարմիր թելի պես անցնում է գրքի առաջին էջից մինչեւ վերջինը, եւս մեկ անգամ մեզ հուշում է, որ իր ժողովրդին նվիրված մարդիկ հրաշքներ են գործել ամենադժվարին եւ անգամ անկարելի պայմաններում: Եվ հակառակը: Մի գաղափար, որն այսօր առավել քան կարեւոր է Հայաստանին ի նպաստ աշխատող տարբեր գույների եւ տարբեր համոզմունքների մարդկանց համար: Մի՞թե վերջապես չսովորեցինք, որ կարեւոր չէ, թե ինչ գաղափարների անունից ես հանդես գալիս, այլ՝ թե ինչ ես անում:

Ես նպատակ չունեմ գրախոսվող գրքի ընթերցողներին համոզել հեղինակի դավանած քաղաքական-գաղափարախոսական համակիրը կամ համախոհը դառնալ: Դա զուտ անձնական ընտրության հարց է: Ավելին, նրանք կարող են խստիվ մերժել մարքսյան այն դավանանքը, որի նվիրյալ զինվորն է համարում նա իրեն հենց առաջին էջից: Սակայն չենք կարող չընդունել գրքի հիմնական ճշմարտությունը, որ արտահայտված է Ամենայն հայոց կաթողիկոսի շուրթերով, եթե, իհարկե, նրանց նպատակը Հայաստանին ծառայելն է:

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՅՈՓՕՅԱՆ

ԱՆԴՐԱԴԱՐՁ

Չբացել Պանդորայի արկղը

Հայաստանի ներքաղաքական զարգացումների ներկա փուլում, ինչպես բազմիցս նշվել է, ամենակարեւորն իշխանության թեւերի, քաղաքական եւ ուժային կառույցների ղեկավարների փոխադարձ վստահության վերականգնումն է: Առանց դրա չկա եւ չի կարող լինել ներքին կայունություն: Փոխադարձ մերկացումների, անապացույց մեղադրանքներ ներկայացնելու գայթակղությանը տրվելը մեզ շատ հեռուն կտանի, կայրի տեսական այրերի միջեւ եղած վերջին կամուրջները երկիրը կանգնեցնելով անխուսափելի բախումների վտանգի առաջ: Ցավոք, այս տխուր հեռանկարն ավելի ու ավելի շոշափելի է դառնում: Որքան կարող եմ դատել, սկսվել եւ արդեն թափ է հավաքում «կոմպրամատների» (վարկաբեկիչ նյութերի) պատերազմը, ընդսմին երկու կողմից էլ: Եվ այս «պատերազմը», զարգանալով «դասական» կանոններով, սկզբից հարվածների թիրախ է դարձնում հակամարտողների մերձավոր շրջապատի մարդկանց (տեսնես ով ում «ընկերն» է), այնուհետեւ ներառելու է հենց իրենց: Նկատի ունեմ նախագահին ու վարչապետին, նաեւ այլ պաշտոնյաների, որոնք առայժմ չեն կարողանում վեր կանգնել երկրորդական բնույթի սարակարծություններից ու ձեռք մեկնել միմյանց: Ահա եւ «Հայկական ժամանակում» բացահայտ ակնարկներ են արվում նախագահի ամենամոտ մարդու Սերժ Սարգսյանի մասին, թե նա վերահսկում է հացի ու բենզինի «ամենաշահութաբեր» մաֆիաների գործունեությունը: Ի պատասխան, «Հայոց աշխարհում» տպագրվում է մի հսկա անվանարկող հոդված վարչապետի մտերիմ Վահան Շիրխանյանի «Վեմ» կոնցեռնի, նրա կողմից «աղամանդային» անմաքուր գործարքների մասին դարձյալ միլիոնավոր դոլարների յուրացման ենթատեքստով: Թե մեկը, թե մյուսը դեռ իրավաբանական հիմնավորման կարիք ունեն (մաֆիայի հետ ցանկացած բնույթի կապը, ինչպես եւ ուղղակի խարդախությունը քրեորեն հետապնդելի է), բայց այդ մասին կարծես թե մտահոգվող չկա, համենայն դեպս դատախազությունը դեռ ոչ մի կերպ չի արձագանքել: Բայց քարն արդեն ծովն է նետված, ջուրը (հասարակական կարծիքը) պղտորված է եւ զուլալվելու միտում չկա: Այս պայմաններում վրա հասավ նոր հարված՝ նախագահի աշխատակազմի ղեկավար եւ Անվ. քարտուղար Սերժ Սարգսյանի ղեկստեմբերի 13-ի մամուլի ասուլիսում հնչեցին նոր մեղադրանքներ «հակառակորդ» կողմի հասցեին: Տրվեցին, նաեւ ներկա որոշ լրագրողների կողմից, պաշտոնաշար անձանց անուններ, որոնք անթաքույց մեղադրվում են 1000 տոննա շաքարավազի հափշտակման մեջ, առաջ քաշվեց հոկտեմբերի 27-ի դեպքերի հետաքննության աշխատանքային վարկածներից եւս մեկը՝ ոճրագործության մեջ նախասակ վարչապետի մերձավորագույն շրջապատի մարդկանց մասնակցությամբ: Բացահայտ հեգնանք հնչեց պաշտպանության փոխնախարար Ասվածատուր Պետրոսյանի հասցեին հերքելով հոկտեմբերի 27-ին բանակի հրամկազմի ծեռնարկած զորքերի տեղաշարժի նրա բացատրությունը եւ կրկին հավաստելով, որ դա ինքնագլուխ գործողություն էր: Ի հավելումն, իմացանք, որ ողբերգական դեպքերից հետո Արցախից Գորիսի վրայով Երեւան են թողել երբ առայժմ անհայտ ուղղաթիռներ, որոնք չգիտես ինչու վայրէջք չեն կատարել ու ԱՆ նախարարին իրենց հետ չեն վերցրել...

Ես նպատակ չունեմ կասկածի տակ դնել Սերժ Սարգսյանի այս եւ նման կարգի հավաստիացումները: Անշուշտ, նա մեր ամենատեղյակ տեսական պաշտոնյաներից է եւ ամենեւին չի բացառվում, որ գիտի չափազանց շատ, այդ թվում այլ պաշտոնյաներին անվանարկող գաղտնիքներ: Եթե կասկածներ, վարկաբեկող նյութեր կամ նույնիսկ ապացույցներ կան, ապա դրանք անպայման պետք է ստուգվեն, հիմնավորվեն կամ հերքվեն, ըստ այդմ հարուցելով օրենքով նախատեսված հետեւանքներ: Բայց որքանո՞վ նպատակահարմար է առանց այդպիսի ստուգումների ու հիմնավորումների այդ ամենը դարձնել հասարակության սեփականությունը: Ի՞նչ կտա դա մեզ՝ անվստահության մթնոլորտը խորացնելուց, տեսությունը եւ տեսական ինստիտուտները վարկաբեկելուց, տեսական այրերի առճակատումը մեծացնելուց, շատ շատերի առանց այն էլ ընկած հեղինակությունը էլ ավելի գցելուց բացի: Իրբեւ հանրագումար մեծանալու է շարքային քաղաքացիներիս անպաշտպանվածության զգացումը: Եթե մեր ղեկավարները սրանք են, ապա վաղվա օրվա ի՞նչ ակնկալիքներ կարող ենք ունենալ:

Մի բացեք Պանդորայի արկղը, պարոնայք: Հին լեգենդը վկայում է, որ նրանից միմիայն աղետներ են թափվում երկրի վրա: Ի՞նչն է խանգարում, որպեսզի նախագահը, վարչապետը, ԱԺ ղեկավարությունը, այլ բարձրաստիճան պաշտոնյաներ հավաքվեն իրար գլխի եւ փոխադարձ անբարյացակամությունը զսպելով քննարկեն ցանկացած հարց, բացեն ցանկացած փակագիծ, միմյանց ներկայացնեն իրենց հիմնավոր ու անհիմն կասկածների ողջ կծիկը, դրանից առայժմ զերծ պահելով հասարակական լսարանը: Անհեթեթ է, երբ ցանկացած մակարդակի բանակցություններ կարող ենք վարել բոլորի հետ, բայց անկարող ենք մարդավարի խոսել... իրար հետ: Եվ ես համաձայն եմ դեկտեմբերի 10-ին ԱԺ ղեկավարության հետ նախագահի հանդիպման ժամանակ հնչած տեսակետին, որ դրա առաջին քայլը պետք է անի ինքը նախագահը: Քանզի ամենամեծ պատասխանատվությունը երկրի կայունության համար իրենն է: Եվ հոկտեմբերի 27-ի կրակոցները, ով ինչ ուզում է ասի, առաջին հերթին նախագահի դեմ էին ուղղված, միտված էին երկիրը կառավարելու նրա ընդունակությունը կասկածի տակ դնելուն: Ոճրագործների թիկունքում կանգնած ուժերը պետք է բացահայտվեն ու պատժվեն, սա ողջ ժողովրդի անհողդողդ ցանկությունն է: Իսկ ահա հասարակական մթնոլորտի շիկացումը, հնարավոր ներքին բախումների եւ բռնի իշխանափոխության հեռանկարով, կարող է լինել այն ամենացանկալի վիճակը, ինչը հնարավորություն կտա խճճել հետքերը եւ խույս տալ արդար հատուցումից: Ուստի իշխանության բուրգի գագաթին գտնվող բոլոր պաշտոնյաները, սկսած նախագահից ու բնականորեն ամենաշահագրգիռ անձից՝ նահատակ վարչապետի եղբորից՝ ներկայիս վարչապետ Արամ Սարգսյանից, վերջացրած Վազգեն Սարգսյանի անունով այժմ երդվող ներով ու նրա համար վրեժ տենչացողներով, պետք է շատ լրջորեն մտահոգվեն փոխվստահության վերականգնմամբ: Միայն այդպես կարելի է խույս տալ իսկական ոճրագործների ջրաղացին ջուր լցնելու, նրանց համար փրկության դուռ թողնելու կործանագույն սխալից:

ՌԱՖԻԿ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

digitised by A.R.A.R.@

Հայաստանում ավելի շատ վստահում են Ռուսաստանին, մինչդեռ Վրաստանում՝ Վրաստանին, իսկ Ադրբեջանում՝ Ադրբեջանին

Միացյալ Նահանգների լրատվական գործակալության (USIS) հետազոտությունների և մամուլի արձագանքների գրասենյակի նախաձեռնությամբ 1992 թ.-ից ի վեր կովկասյան տարածաշրջանի երեք երկրներում՝ Վրաստանում, Հայաստանում և Ադրբեջանում պարբերաբար անցկացվում են հասարակական կարծիքի ուսումնասիրություններ:

Վերջին նման ուսումնասիրությունը հիմնվում է 1998 թ. սեպտեմբերից մինչև 1999 թ. հունվար ժամանակահատվածում անցկացված սոցիոլոգիական հարցումների արդյունքների վրա: Հարցերը պատրաստվել են հետազոտությունների և մամուլի արձագանքների գրասենյակի կողմից: Յուրաքանչյուր երկրում հարցմանը մասնակցել է 1000-ական չափահաս (18 տարեկանից բարձր) քաղաքացի, որոնք ընտրվել են բազմաստիճան կամավոր ընտրությամբ:

Հարցազրույցները անցկացվել են հարցվողների տանը և նրանց վստահեցրել են, որ պատասխանները անանուն կմնան:

Վրաստանում հարցումն անցկացրել է Թբիլիսիի պետական համալսարանի ՍՈՑԻՈԳԵՈ հետազոտական ընկերությունը 1998 թ. սեպտեմբերի 9-23-ին:

Հայաստանում և Ադրբեջանում հարցումները կազմակերպել է Վրաստանի հասարակական կարծիքի ուսումնասիրությունների Բիզնես Ինստիտուտը (GORBI)՝ համագործակցելով այդ երկրների հետազոտական ընկերությունների հետ:

Հայաստանում հարցումն անցկացրել է Գիտությունների ազգային ակադեմիայի սոցիոլոգիական հետազոտությունների կենտրոնը 1998 թ. նոյեմբերի 11-17-ին:

Ադրբեջանում ՍԻՏԱՐ-Բաքու ընկերությունը 1998 թ. դեկտեմբերի 13-ից 1999 թ. հունվարի 3-ը:

Հարցումների հնարավոր սխալանքը կազմում է պլյուս-մինուս 4 տոկոս:

Գրաֆիկ 1.

Ափսոսանք Խորհրդային Միության փլուզման համար (տոկոսով)
Համաձա՞յն եք, թե՞ ոչ հետևյալ տեսակետին.
«Մեծ դժբախտություն է, որ Խորհրդային Միությունն այլևս գոյություն չունի»:

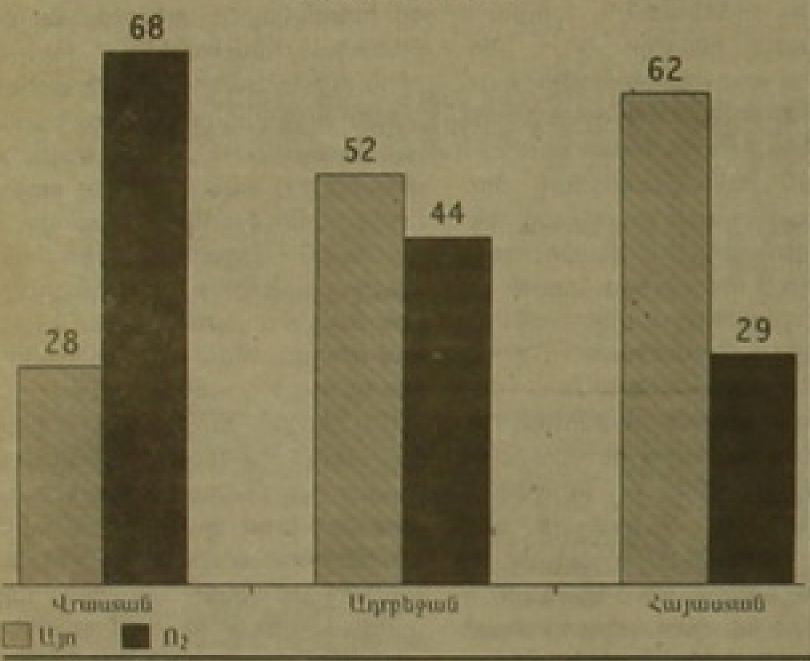

Գրաֆիկ 2

Ձեր երկրում զարգացումները ճի՞շտ ուղղությամբ են ընթանում, թե՞ սխալ (տոկոսով)

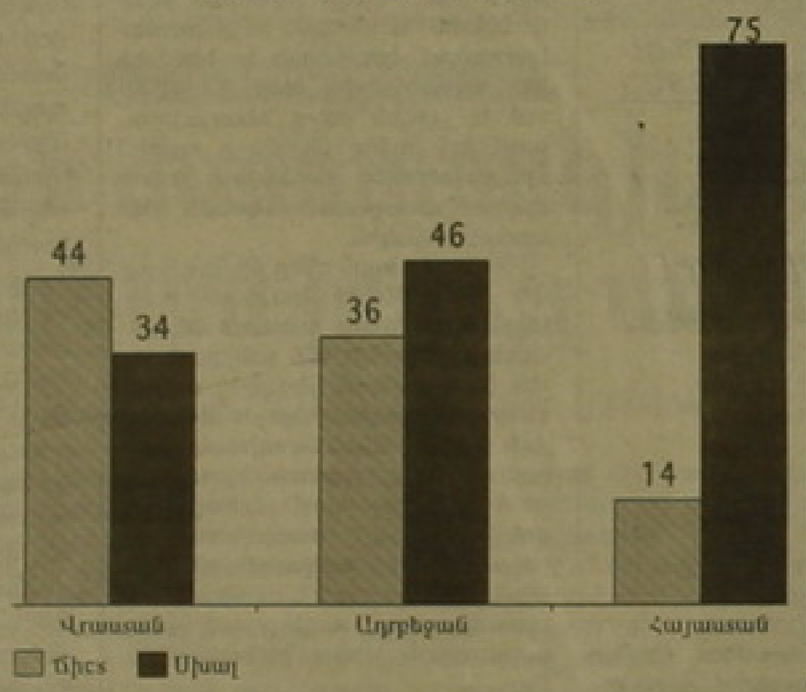

Գրաֆիկ 3.

Ակնկալիքներ ապագայից (տոկոսով)
Դուք համաձա՞յն եք, թե՞ ոչ հետևյալ տեսակետին.
«Երիտասարդներն այժմ կարող են ավելին ակնկալել ապագայից»:

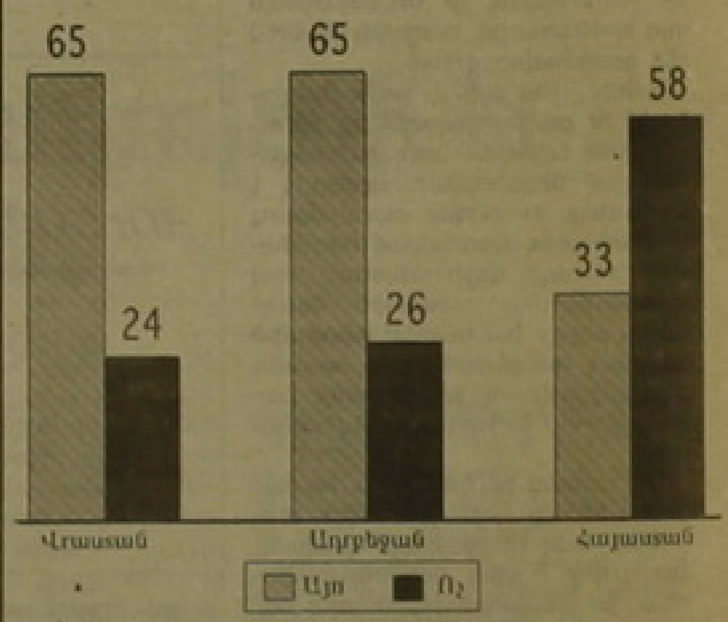

Գրաֆիկ 4.

Վրաստան. վստահությունը տարբեր երկրների նկատմամբ (տոկոսով)
Որքա՞ն եք վստահում հետևյալ երկրների ունակությանը՝ կովկասյան տարածաշրջանի խնդիրներին պատասխանատու կերպով վերաբերվելու առումով:

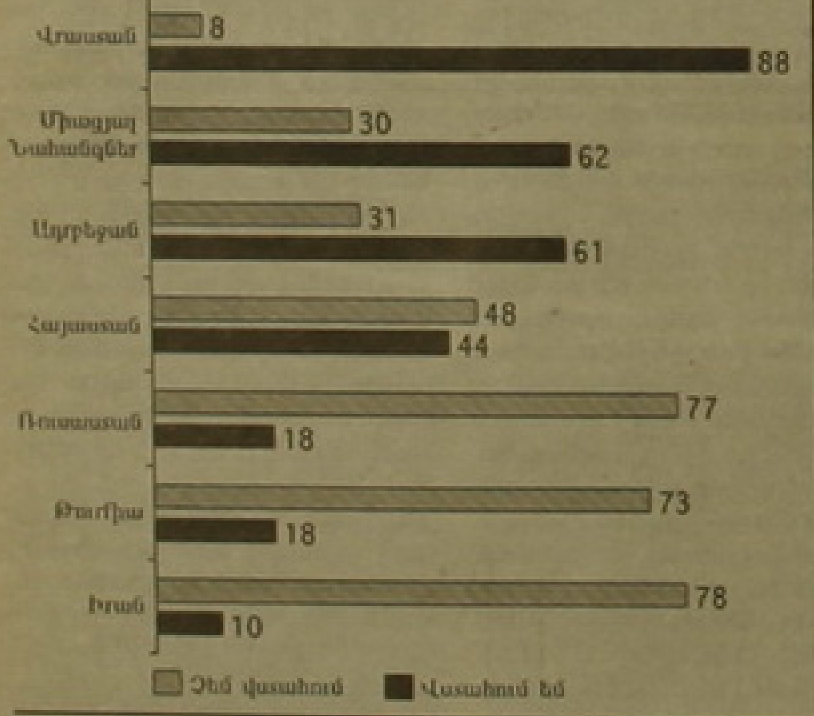

Գրաֆիկ 5.

Ադրբեջան. վստահությունը տարբեր երկրների նկատմամբ (տոկոսով)
Որքա՞ն եք վստահում հետևյալ երկրների ունակությանը՝ կովկասյան տարածաշրջանի խնդիրներին պատասխանատու կերպով վերաբերվելու առումով:

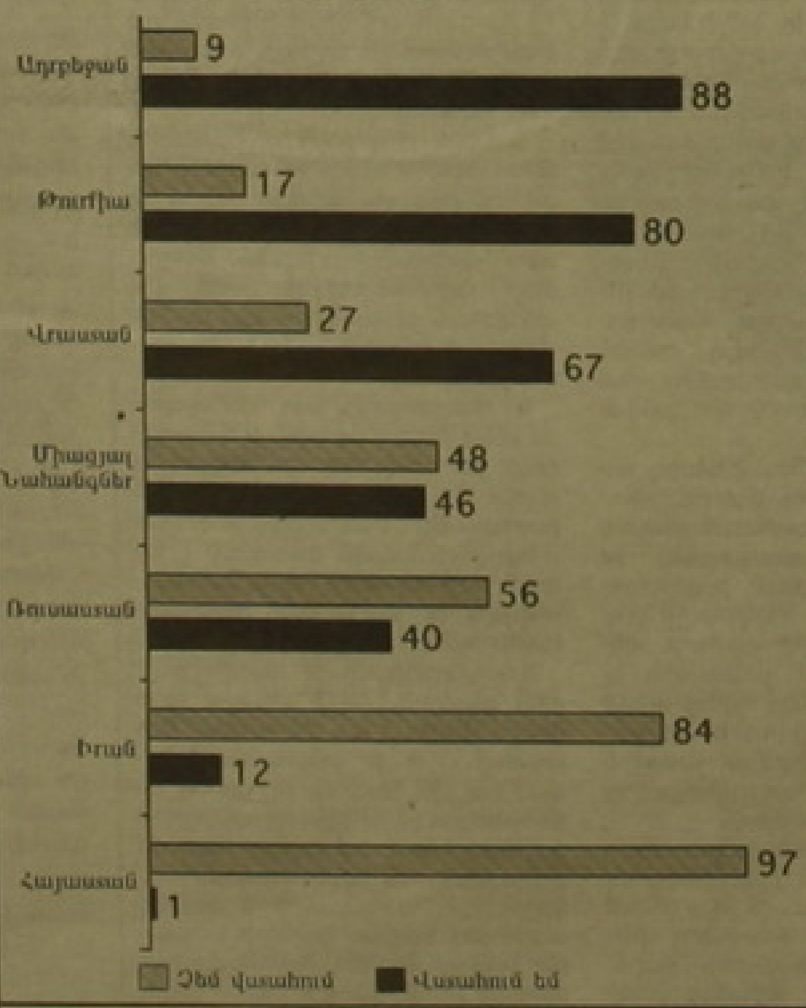

Գրաֆիկ 6.

Հայաստան. վստահությունը տարբեր երկրների նկատմամբ (տոկոսով)
Որքա՞ն եք վստահում հետևյալ երկրների ունակությանը՝ կովկասյան տարածաշրջանի խնդիրներին պատասխանատու կերպով վերաբերվելու առումով:

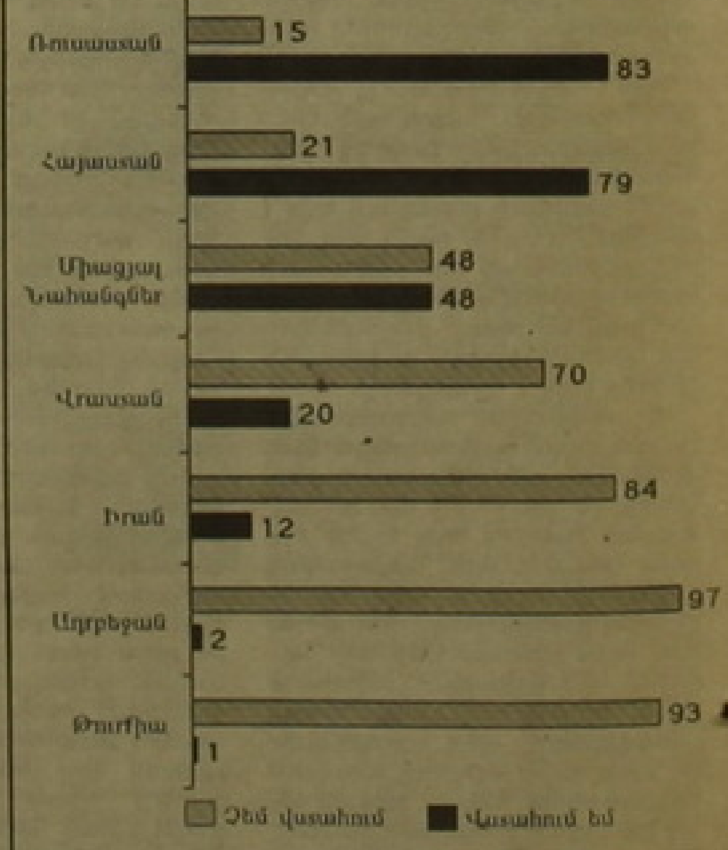

Գրաֆիկ 7.

Լեռնային Ղարաբաղի հարցում ակնկալիքներ
Այս գրաֆիկը պատկերում է Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտության կարգավորման հնարավոր տարբերակներ:
Ձեր կարծիքով ո՞ր տարբերակն է ավելի լավ բնութագրում մոտակա երկու տարիների ընթացքում իրադրության հնարավոր զարգացումը:

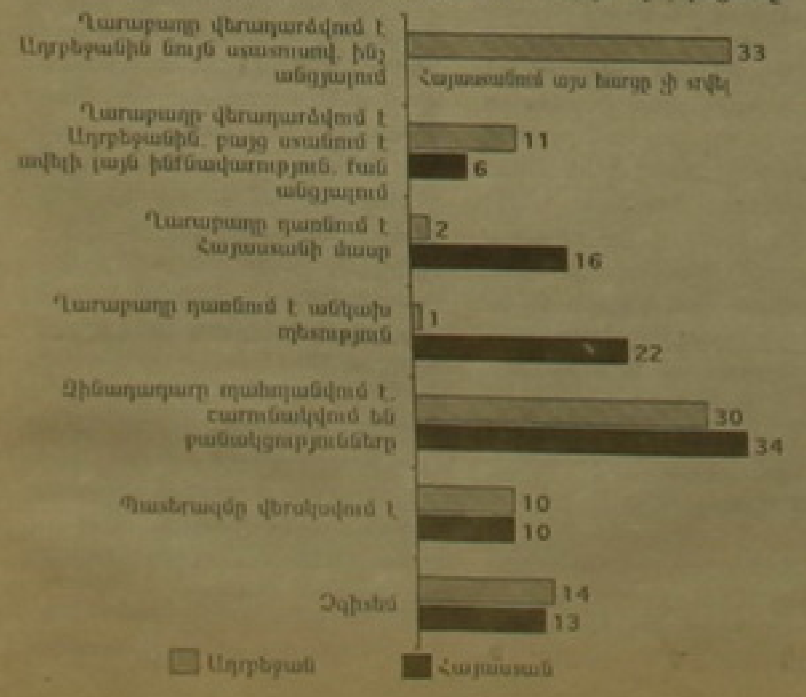

Գրաֆիկ 8.

Աջակցություն օտարերկրյա ներդրումներին (տոկոս)
Ոմանք մարդիկ ասում են, որ պետք է խրախուսել արտասահմանյան ընկերությունների կապիտալի ներդրումը, որովհետև կօգնի մեր երկրի տնտեսության զարգացմանը: Մյուսները պնդում են, որ արտասահմանյան ներդրումները չպետք է խրախուսվեն, որովհետև արտասահմանցիները կարող են շատ մեծ ազդեցություն ձեռք բերել մեր ներքին գործերում:
Ո՞ր տեսակետն եք ընդունում:

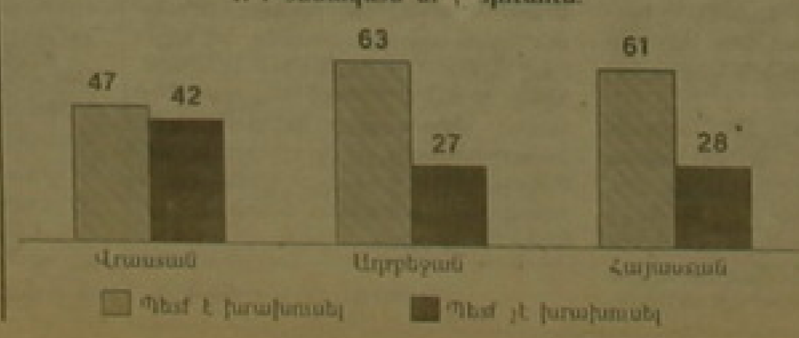

Գրաֆիկ 9.

Աջակցություն արտասահմանյան բիզնեսին (տոկոս)
Համաձա՞յն եք, թե՞ ոչ հետևյալ տեսակետին.
Օտարերկրյա ընկերություններին պետք է հնարավորություն տրվի սեփական բիզնես ծավալել մեր երկրում:

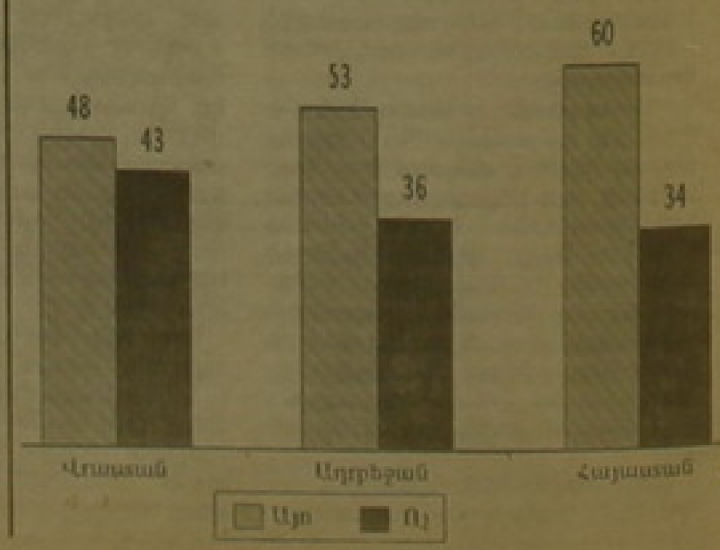

digitised by A.R.A.R.@

ԱԶԳ

միջազգային

Թուրքիայի Ազգային անվտանգության խորհուրդը երկրի ամենաազդեցիկ մարմիններից մեկն է: Ստեղծվել է 1961 թ., երբ մեկ տարի առաջ տեղի ունեցած զինվորական հեղաշրջումից հետո հանրապետության նոր Սահմանադրության մեջ ամրագրվեց թուրք զինվորականության գերիշխող դերը երկրի քաղաքական կյանքում: Սահմանադրությամբ ռոտումների կատարման հսկողությունը դրված է ԱԱԽ-ի գլխավոր քարտուղարի վրա, որը կադրային զինվորական է բանակի գեներալի կոչումով: Նա նաեւ թուրքական բոլոր հատուկ ծառայությունների գործունեությունը համակարգողն է:

ԱԱԽ-ի գործունեության ոլորտները չափազանց լայն են եւ տարածվում են Թուրքիայի հասարակական-քաղաքական կյանքի բոլոր մի, հեսագոտական, քաղաքացիական պաշտպանության, տրանսպորտի եւ կապի, մասակարարման եւ առեւտրի, ֆինանսների, մարդկային ռեսուրսների, հոգեբանական պատերազմի եւ քարոզչության եւ այլն:

Երկրի ներքին եւ արտաքին քաղաքականության ու ազգային անվտանգության պահպանմանը վերաբերող բոլոր հարցերի տեսական մշակումն ու գործնական իրագոր-

Ո՞վ է ղեկավարում Թուրքիան

Ազգային անվտանգության խորհուրդն է լուծում բոլոր կարեւորագույն խնդիրները

հանրապետության նախագահին կից ծեւավորվեց ԱԱԽ, որը կոչված էր լուծելու ազգային անվտանգությանը վերաբերող բոլոր խնդիրները: Հաջորդ 1980 թ.-ի զինվորական հեղաշրջումից հետո ԱԱԽ-ն, իր կազմից հանելով բոլոր քաղաքացիական անդամներին, երկու տարուց ավելի դարձավ երկրի միակ եւ բարձրագույն ռազմաքաղաքական եւ օրենսդիր եւ գործադիր մարմինը: Թեեւ 1983 թ. իշխանությունը փոխանցվեց քաղաքական կուսակցություններին, զինվորականները շարունակում էին հսկել իրավիճակը, եւ ԱԱԽ-ն դարձավ այդ հսկողության կարեւորագույն լծակը:

Համաձայն 1982 թ. սահմանադրության 118-րդ հոդվածի, ԱԱԽ-ի կազմի մեջ, բացի հանրապետության նախագահից (խորհրդի նախագահ), մտնում են վարչապետը, գլխավոր շտաբի պետը, չորս զորատեսակների հրամանատարները, ներքին գործերի, արտաքին գործերի եւ պաշտպանության նախարարները: Խորհրդի նիստերի օրակարգի նախապատրաստումը եւ ընդունված ո-

րոշումների կատարման հսկողությունը... բնագավառների վրա՝ տարական կրթության խնդիրներից մինչեւ տոնական միջոցառումների ծրագրերի հաստատում: ԱԱԽ-ն այսօր երկրի այն բարձրագույն մարմինն է, որը լուծում է Թուրքիայի ներքին, արտաքին եւ ռազմական բոլոր կարեւորագույն հիմնախնդիրները:

ԱԱԽ-ի գործադիր մարմնի բոլոր ստորաբաժանումներում թե թվակազմով, թե աստիճանակարգի առումով գերակշիռ դիրք են զբաղեցնում զինվորականները: Նրանք կազմում են ԱԱԽ-ի ողջ աշխատակազմի մինչեւ 75 տոկոսը: Իսկ ընդհանուր անձնակազմի քանակը հասնում է 700-800 մարդու: ԱԱԽ-ի կառուցվածքի մեջ մտնում են երեք վարչություններ՝ քաղաքական եւ ռազմավարական պլանավորման, ազգային մոբիլիզացիայի, իրազեկման եւ հեսագոտական, ինչպես նաեւ վարչական եւ աշխատակազմի բաժինը: Վարչություններից յուրաքանչյուրն իր կազմում ունի մի քանի բաժիններ եւ բաժանմունքներ՝ քաղաքական, ռազմավարական պլանավորման, իրազեկման եւ կա-

ծումը կենտրոնացած է զինվորականության ձեռքում: ԱԱԽ-ն սերտորեն համագործակցում է զինված ուժերի գլխավոր շտաբի հետ եւ վերջինիս կողմից մշակված ռազմավարական ծրագրերը, ազգային զորահավաքային պլանները, տարածաշրջանային եւ ներպետական իրադրությանը տված գնահատականները դրվում են նրա գործունեության հիմքում: Անգամ տեղեկատվության հարցում ԱԱԽ-ն հենվում է գերազանցապես ռազմական հետախուզությունից ստացած տվյալների վրա:

ԱԱԽ-ում ունեցած գերակշիռ դիրքը (ինը մշտական անդամներից հինգը զինվորականներ են) բարձրագույն ռազմական հրամանատարությունն օգտագործում է քաղաքացիական իշխանության վրա հսկողություն իրականացնելու, իր կամքը կառավարությանը թելադրելու եւ զինվորականության դիրքերն ամրապնդելու նպատակով:

ՍՈՒՐԵՆ ԲԱՂԴԱՍԱՐՅԱՆ
ՀՀ ԳԱԱ արեւելագիտության ինստիտուտի կրտսեր գիտաշխատող

ԿԱՊԵՐ

«Հրեաները եւ հայերը: Պատմությունը ներսից»

Ջեյմս Ռասելի դասախոսությունը ՀՕՒՀԱԱ-ում

Նոյեմբերի 6-ին Հայկական ուսումնասիրությունների եւ հետազոտությունների ազգային ասոցիացիայի անդամների 45-րդ տարեկան համաժողովի օրերին դասախոսությամբ հանդես է եկել Հարվարդի համալսարանի գիտական ամբիոնի վարիչ, ազգությամբ հրեա եւ Միացյալ Նահանգներում ակտիվ եւ համարձակ հայագետ պրոֆեսոր Ջեյմս Ռասելը, հաղորդում է «Արմինյն միրոր սփեքթեյթր» շաբաթաթերթը: «Հրեաները եւ հայերը: Պատմությունը ներսից» թեմայով դասախոսության ընթացքում Ռասելը քննարկել է երկու ժողովուրդների միջեւ պատմական որոշակի կապեր՝ տալով իր մեկնաբանությունները հրեական որոշ շրջանակների կողմից Հայկական ցեղասպանության փաստի ժխտման վերաբերյալ: Նա նկատել է, որ երկու ժողովուրդներն էլ ունենալով միջինարեւելյան մշակութային վաղեմի ժառանգություններ, բնականաբար պետք է ունենային նաեւ պատմական որոշակի կապեր: Անդրադառնալով պատմական այդ կապերին, նա հիշատակել է միջնադարյան Հայաստանի Բագրատունյաց հզոր գերդաստանը, որն, ըստ մի շարք պնդումների, հրեական ծագում է ունեցել եւ մաս է կազմել իսրայելական կորած ցեղերից մեկի: Ծագումնաբանական տեսակետից գերդաստանի անվանումը պատմական է եւ ակնհայտ է, որ կապը պետք է որ հաստատված լիներ վաղ միջնադարում, ասել է նա:

Չնայած հրեաների վերաբերյալ տեղեկությունները չափազանց քիչ են հայկական պատմագրության մեջ, հավանական է թվում, որ հրեաները բնակություն են հաստատել Հայաստանում Նաբուգոդոնոսորի ժամանակներից: Հայտնի է, օրինակ, որ Տիգրան Մեծը հազարավոր հրեաների է տեղափոխել իր նորակերտ մայրաքաղաք Տիգրանակերտ: Հետագա հանդիպումները երկու ժողովուրդների միջեւ, ըստ դասախոսի, կայացել են մեծ կոսմոպոլիս կենտրոններում, որտեղ նրանք հայտնվել են առեւտրական նպատակներով: Նշելով այն փաստը, որ ինկվիզիցիայից հետո Թուրքիայում բնակություն հաստատած հրեաները թուրքերի հանդեպ ջերմ վերաբերմունք են ունեցել, նա բերել է իր հարազատ մեծ մոր օրինակը, որը ծնված լինելով օսմանյան Սալոնիկում, միայն բարի հիշատակներ է ունեցել տեղացիներից, չնայած ցնցված է եղել եւ կարեկցանքի խոսքերով է արտահայտվել հայերի Ցեղասպանության մասին: Ռասելը նաեւ հիշատակել է, որ օսմանյան կառավարությունն առաջին աշխարհամարտի օրերին ծրագրել էր տեղահանել կամ կոտորել նաեւ Պաղեստինի հրեաներին: Ծրագիրը չի իրականացվել, որովհետեւ Թուրքիան պատերազմը տանուլ է տվել:

Անդրադառնալով ներկա տարակարծություններին, նա նշել է, որ հայերի եւ հրեաների տարբեր շահեր հետապնդելը պայմանավորված է քաղաքական նպատակներով եւ որ իրականում արդեսաբեր չէ, որ Իսրայելը բարեկամական հարաբերություններ է զարգացնում Հայաստանի թշնամի Թուրքիայի հետ, իսկ Հայաստանը՝ Իսրայելի վադեմի թշնամի Իրանի հետ: Տարակարծությունները, նշել է նա, ոչ թե հայերի եւ հրեաների, այլ երկու կողմերի աջակողմյան ծայրահեղականների միջեւ է: Նրանցով չպետք է բնութագրվեն ընդհանրապես հայ-հրեական հարաբերությունները, շեշտել է նա: Հրեաներ Հենրի Մորգենթաուի եւ Ֆրանց Վերֆելի օրինակներով, նա ցույց է տվել, որ այդ մարդիկ շատ ավելի մեծ գործ են արել Հայկական հարցը օտարներին ծանոթացնելու ասպարեզում, քան ուրիշ անհատներ: Ժամանակակից դեմքերից նա նշել է Իսրայել Չառնիի, Յոսի Շեյնի, Յաիր Արոնի եւ Մայքլ Սբոտնի անունները, որոնք, ըստ նրա, ամենաարժեք մանրադակներում հնչեցրել են Հայկական ցեղասպանության հարցը: Ինքը «նյույորքցի հրեա լինելով եւ մեկ անգամ տեսնելով Արարատ լեռան լույսը, ընդմիշտ բոցավառվել է դրանով եւ մինչեւ օրս չի կարողացել ծերբազատվել այդ կրակից»:

Դասախոսությունից անմիջապես հետո, ՀՕՒՀԱԱ-ի տնօրենների խորհրդի նախագահ Սամուել Յանգը բոլորի անունից Ջեյմս Ռասելին է շնորհել «Ջեկ Քոլիգյան» մրցանակը՝ ի գնահատանք «Հայկական ուսումնասիրություններին եւ մշակույթին բերած նրա մեծագույն նպաստի եւ աչքի ընկնող ծառայությունների», եւ ՀՕՒՀԱԱ-ին «ցկյանս անդամակցության պատվավոր կոչումը»:

Պրն Յանգն այնուհետեւ գնահատանքի խոսքերով վկայականներ է բաժանել նաեւ 25 տարին բոլորած 16 անդամների, որոնց թվում են Կարեն Տերտերյանն ու Ջոն Մուգարը Մասաչուսեթսից, Ջորջ Չամալյանը Նյու Յորքից, դոկտոր Մուրադ Մուրադյանը Վիրջինիայից եւ պրոֆեսոր Ջեյմս Էթմուրյանը Կանադայից: Խոսելով նոր հազարամյակի շեմին կենտրոնի հետագա անելիքների մասին, Յանգը շեշտել է 500 հազար դոլարի նշանակետին հասնող դրամահավաքի կազմակերպման անհրաժեշտությունը:

Վերջում անցկացվել է հինգ նոր տնօրենների ընտրություն, խորհրդի կազմում ընդգրկվել են Բելմոնտից՝ Անտոն Պողոսյանը, Բոստոնից՝ Երվանդ Չեքիջյանը, Վաշինգտոնից՝ Վաչե Ղազարյանը, Ֆրեզնոյից՝ Մայքլ Քիլիջյանը եւ Անդովերից՝ Դեբրա Սարյանը: Վերընտրվել են Բեջոյանը, Բուսալյանը, Քարաքաշյանը եւ Ղազարոսյանը:

Հ. Օ.

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Մեղադրվում է Հելմուտ Քոլի կուսակցությունը

Գերմանիայում կայանալիք շրջանային ընտրությունների նախօրեին սկանդալ է ծագել կապված նախկին կանցլեր Հելմուտ Քոլի կուսակցության՝ Քրիստոնեա-դեմոկրատական միության (ՔԴՄ) հետ: ՔԴՄ անդամները պահանջում են լիակատար լույս սփռել մասնավորապես 1991 թ. սեպտեմբերին Սաուդյան Արաբիային 36 զրահամեքենաներ վաճառելու եւ կուսակցության գաղտնի ֆինանսավորման նորահայտ փաստերի վրա: «Ես ուզում էի լռել ծառայել իմ կուսակցությանը», հայտարարեց Հելմուտ Քոլը, խոստովանելով, որ ժամանակին ստեղծել է ՔԴՄ գաղտնի ֆինանսավորման համակարգ, եւ միայն ինքն է կրում դրա ողջ պատասխանատվությունը:

Հելմուտ Քոլը քառորդ դար կուսակցության ղեկավարն էր եւ 16 տարի՝ Գերմանիայի կանցլերը: Նրա ազնվությանը որեւէ մեկը երբեւէ չի կասկածել (Քոլը Բունդեսթագում սուրճ է խմում միայն իր հաշվին, իսկ Բունդեսվերի օդաչուներին անձամբ է վճարել, երբ օդանավ է վարձել ավտովթարից ծանր վիրավորված որդուն այցելելու համար): Եվ ահա այժմ ազնվության այդ կենդանի հուշարձանն ասես միանգամից փուլ է գալիս:

Նախկին կանցլերը խախտել է կուսակցությունների ֆինանսավորմանն առնչվող օրենքը: Դա կարող է թանկ նստել ՔԴՄ-ի վրա, քանզի նախատեսված են խոշոր տուգանքներ: Այս աղմկալի գործը նաեւ կասկածի տակ է առնում այսպես կոչված «Քոլի համակարգը»: Տարիներ շարունակ Բոննի իր աշխատասենյակից Քոլը անձամբ ձեռքով կառավարել է ՔԴՄ-ի մեծ ու փոքր օղակները ապարեզից հեռացնելով իր ընդդիմա-

դիրներին, նյութապես օգնելով դաշնակիցներին:

Առավել լուրջ է այն հանգամանքը, որ խորհրդարանական հատուկ հանձնախումբը հունվարից հետաքննություն է սկսելու ՔԴՄ-ի հետ կապված «նվիրատվությունների» առնչությամբ, որոնց մի մասը կարող է կապված լինել նախկին կանցլերի կարգադրությամբ: Գերմանական մամուլը շատ է գրում Պարսից ծոցի 1991 թ. պատերազմի թեժ պահին Սաուդյան Արաբիային վաճառված գերմանական 36 զրահամեքենաների մասին: Այժմ արդեն հայտնի է, որ վաճառքից ստացված 445 մլն մարկի կեսը կազմել են զանազան գաղտնի միջնորդավճարները, որոնք լցրել են ՔԴՄ-ի դրամարկղը:

Քրիստոնեա-դեմոկրատական ներկայիս ծանր կացությունը նպաստում է կանցլեր Գերհարդ Շրյոդերի դիրքերի հետագա ամրապնդմանը: «Պուենֆ» հանդեսը որպես ապացույց բերում է սնանկացման եզրին հայտնված «Հոլցման» խոշոր ձեռնարկության օրինակը: Գերմանական բանկերը հրաժարվում էին վարկեր տալ այդ ձեռնարկությանը, եւ 24 հազար աշխատատեղի կրճատման սպառնալիք էր ծագել: Բայց կանցլերը նախատեց բանկերին, եւ ի վերջո 250 մլն մարկ հատկացրեց «Հոլցմանի» փրկությանը:

Ձեռնարկության աշխատողները եւ երկրի մամուլը մեծ դրվատանքով արտահայտվեցին Շրյոդերի մասին, որը «չի անտեսում հասարակ մարդկանց»:

Հելմուտ Քոլի կուսակցության գաղտնի ֆինանսավորման հետ կապված պատմությունը ըստ երեւույթին կթուլացնի ընդդիմության դիրքերը Գերմանիայի շրջանային ընտրություններում:

Պ. Ք.

ՉԺՀ տիեզերական ծրագիրը գաղտնի է պահվում

Ռուսներից եւ ամերիկացիներից հետո չինացիները եւս տիեզերքի նվաճման քայլեր են ձեռնարկում: Նոյեմբերի երրորդ տասնօրյակում ուղեծիր դուրս բերվեց եւ հաջողությամբ վայրէջք կատարեց չինական առաջին փորձնական անօդաչու տիեզերանավը: «Շենժու», այսինքն «Աստվածային նավ» կոչվող տիեզերանավը նոյեմբերի 21-ին վայրէջք կատարեց Ներքին Մոնղոլիայում՝ 21-ժամյա թռիչքից հետո, որի ընթացքում նա 300 կմ բարձրության վրա 14 պտույտ էր կատարել երկրի շուրջը: Այս տեղեկատվությունը հաղորդել է ՉԺՀ լրատվական գործակալությունը:

Անօդաչու տիեզերանավի արձակումը վկայում է, որ Չինաստանը մտադիր է առաջիկայում մարդ ուղարկել տիեզերք: Սակայն ՉԺՀ տիեզերական ծրագիրն ընդհանուր առմամբ պարուրված է գաղտնիության քողով: «Պուենֆ» հանդեսը տեղեկացնում է, որ չին լավագույն զինվորական օդաչուներից ընտրվել են ապագա տիեզերագնացներ, որոնցից շատերը մարզվել են Ռուսաստանում: Ինչպես հայտնի է, առաջին օդաչուավոր տիեզերական թռիչքն իրականացրել է ԽՍՀՄ-ը 1961 թ. ապրիլի 12-ին, երբ Յուրի Գագարինը մեկ պտույտ կատարեց երկրի շուրջը: Մեկ տարի անց ԱՄՆ-ը կրկնեց ԽՍՀՄ-ի փորձը: Բայց բյուջեի հետ կապված պաշտոններով խորհրդային եւ ամերիկյան տիեզերական ծրագրերում եղան չնախատեսված դեպքեր: Ֆինանսական նկատառումներով եվրոպացիները տիեզերք մարդ ուղարկելիս օգտվել են ռուսական կամ ամերիկյան տիեզերանավերից: Մինչդեռ չինացիները ջանում են միանգամայն ինքնուրույն իրականացնել իրենց տիեզերական ծրագիրը: Դա հեղինակության հարց է եւ զորության վկայություն:

1970-ական թթ. մինչեւ օրս Չինաստանը 300-ից ավելի արբանյակ է արձակել եւ արդեն լրջորեն մրցակցում է ռուսների եւ ամերիկացիների հետ: Չինական արբանյակները համեմատաբար էժան են, իսկ տիեզերական տեխնիկան՝ բավական կատարելագործված:

Պ. Ք.

digitised by A.R.A.R.@

«Խօսք ճանապարհի»

Գեւորգ Անենյանի նոր գրքի առիթով

1999 թ. դեկտեմբերի 27-ին լրանում է Սփյուռքի նշանավոր հասարակական գործիչ, անվանի արձակագիր, հրապարակախոս ու քննադատ Գեւորգ Անենյանի մահվան մեկ տարին:

Հայրենասեր գործչի հիշատակը Սփյուռքի նրա ընկերներն ու բարեկամները նշեցին հրատարակելով Գ. Անենյանի «Խօսք ճանապարհի» հոդվածների ժողովածուն:

Ժողովածուն ընդգրկում է Գ. Անենյանի 1964-1997 թթ. գրած հոդվածները, որոնք լույս են տեսել «Միակ լուծումը» (1972 թ.), «Պիտի յիշե՞նք երբեւիցէ Արեւմտեան Հայաստանը» (1998 թ.) ժողովածուներում եւ «Խօսք ճանապարհին» ընդհանուր խորագրով «Սփիւռք» ամսագրում որպես խմբագրականներ:

Իհարկե, այս ժողովածուն ամփոփում է միայն Գ. Անենյանի հրապարակախոսությունը, որոնցում առավելապես շոշափվում են հայ ժողովրդի պատմության, նրա անցյալի ու ներկայի շատ հրատապ հարցեր:

Հնարավորություն չունենալով դրանց հանգամանորեն անդրադառնալ, փորձենք միայն ընթերցողի ուշադրությանը ներկայացնել մեկ-երկուսը:

Գ. Անենյանը անաչառ պատմաբանի նման քննարկում է այն իրողությունը, թե ինչու օսմանյան կայսրության կործանմամբ Սիրիան, Լիբանանը, Եգիպտոսը, Հունաստանը եւ այլ երկրներ ստացան անկախություն, եւ այդ երկրների ժողովուրդները հնարավորություն ունեցան իրենց հողի վրա կերտել իրենց ապագան եւ իրավացի ընդվզում, որ «հայութիւնը աշխարհի միակ ժողովուրդն է, որ ազգերու իրաւանց պաշտպանութեան դարաշրջանին մէջ ստիպողաբար կապրի իր երկրէն դուրս: Դարու եզակի պարագան: Այն երկիրը, որ չորս հազար տարի կազմած է Հայաստան կոչուածը, եւ որ հայ մարդիկ ապրած են եւ ծաղկեցուցած զայն, այսօր խլուած է իր բնիկներէն»:

«Աշխարհի վրայ, ընդգծում է Գ. Անենյանը, այսօր ժողովուրդ մը չկայ, որ չապրի իր հողերուն վրայ: Ինչո՞ւ մենք պիտի կազմենք միակ բացառութիւնը»:

Ըմբոստանալով այս անարդարության դեմ, որը նաեւ 20-րդ դարի մեծ ամոթն է, Գ. Անենյանը եզրակացնում է. «...թէեւ թափառական, անիրաւուած ու անդամահատուած, երկրին իրաւական տէրը կը մնայ հայութիւնը, հոգ չէ թէ ակամայ կերպով եւ առժամապէս ստիպուած ըլլայ չապրիլ իր հայրենի հողին վրայ»:

Այստեղից էլ Գ. Անենյանը եզրակացնում է, որ պետք է չհաշտվել կատարվածի հետ ու չհուսահատվել:

«Վայ մեզ, գրում է նա, եթէ թոյլ տանք, որ արմատանայ այս ախտը մեր մէջ, եւ չկարենանք քայլ պահել ժամանակին եւ անոր պարտադրած փոփոխութիւններուն հետ»:

Ասենք, որ Գ. Անենյանն իր ամբողջ գիտակցական կյանքում վճռականորեն ու արժանապատվորեն պայքարեց այդ ախտի դեմ:

Գ. Անենյանը միանգամայն ճիշտ է, երբ փաստում է, որ հայ կյանքը կուսակցություններով չի սկսվում եւ նրանցով էլ չի վերջանում: Եվ այդ էլ նկատի ունենալով, դեռեւս 1964 թ. հայոց ցեղասպանության 50-ամյակի նախօրյակին, քննադատելով հայ ազգային կուսակցություններին, գրում էր. «Տրամաբանութեան ո՞ր օրէնքին վրայ հիմնուելով իւրաքանչիւր կուսակցութիւն կը յաւակնի առանձին հետապնդել հայ դատը»:

Գ. Անենյանը հանգամանորեն քննարկելով այս իրողությունը, վճռականորեն մերժում է, որ հայ կուսակցությունները «հայկական դատ ըսելով տարբեր բան կը հասկնան»:

«Մինչդեռ, շարունակում է նա, հայկական դատը պարզապէս մեր հողերը ազատագրելու հարց է: Ինչո՞ւ տարբեր պիտի հասկնան, եթէ այլ եւ ոչ հայկական պատճառ մը կամ պատճառներ չունին խորքին մէջ»:

Ի՞նչն է արեւմտահայության պահանջը: Այս հարցը Գ. Անենյանը քննարկել է բազմակողմանի խորությամբ, անդրադարձել շատ ժողովուրդների պատմությանը եւ ի վերջո հանգել մի եզրակացության: «Մեր պահանջածը մեր երկրին մէջ ապրելու պարզ, մարդկային, մարդ արարածին համար տարրական իրաւունքն է: Արդեօ՞ք անկարելի պահանջ մըն է ասիկա: Իսկ ինչո՞ւ պիտի ըլլայ անկարելի եւ բախտի բոլոր մեծ ու փոքր պետութիւններու ընդդիմութեան, երբ բոլորը, առանց բացառութեան, կ'ապրին իրենց երկիրներուն մէջ ու շատ բնական իրաւունք մը կը նկատեն այդ իրողութիւնը: Ինչո՞ւ մեր պարագային միայն անբնական եւ անկարելի պէտք է թուի նմանօրինակ իրաւունքի մը ակնկալութիւնը»:

Գ. Անենյանին մտապես հուզել է Հայաստանից եւ Մերձավոր Արեւելքի երկրներից հայերի չդադարող արտագաղթը: Նա բազմիցս հանդես է եկել այդ համահայկական դժբախտության դեմ: Գ. Անենյանը արտագաղթը գնահատում է որպես «Հայկական հարցը վերջնականօրէն լուծելու ամենէն կարճ, կտրուկ ու գործնական կերպ: Ոչ հայութիւն կը մնայ, ոչ Սփիւռք եւ ոչ Հայաստան»:

Գ. Անենյանն անդադար զբաղվել է Հայոց ցեղասպանությանն առնչվող պրոբլեմներով: Նա ընդգծում է, որ այդ մեծագույն ոճրագործությունը որպես պատմական իրականություն ծանոթ է ամբողջ աշխարհին եւ առաջին հերթին մեծ պետություններին: «Բայց, շեշտում է նա, հայութենէն կը պահանջուի այս անհերքելի պատմական իրականութեան, գործադրուած ցեղասպանութեան փաստը ուրանալ»:

Հեղինակը գրում է, որ այդ ամենին հակադրվելու եւ դրա դեմ պայքարելու փոխարեն «լծուած ենք արդէն գործադրուած ցեղասպանութիւնը փաստելու աշխատանքին: Որ կը նշանակէ, թէ ընդունած եւ հաստատած ենք իրենց տեսակէտը, զոր ամենայն պարզութեամբ եւ թրքաբարոյ ցինիզմով կը ներկայացնեն աշխարհին իբրեւ բացարձակ ճշմարտութիւն, պնդելով, թէ ոչ միայն գործուածը ցեղասպանութիւն չէր, այլ իրականութեան մէջ մեր կողմէ յերիւրուած զրպարտութիւն է կամ սուտ»:

Այո, ճիշտ է Գ. Անենյանն իր այս եզրահանգմամբ: Եվ նա կոչ է անում ուժերն ու ճիգերը չվատնել ցեղասպանությունը ապացուցելու «փաստեր որոնելու պարտադիր եւ ապարդիւն աշխատանքի մէջ»: Այլ դրա փոխարեն հետեւողականորեն զբաղվել Հայկական հարցով...

Ավարտենք մեր այսքան համառոտ գրախոսականը եւ ընդգծենք, որ շահեկան կլիներ Գեւորգ Անենյանի «Խօսք ճանապարհի» գրքի վերահրատարակումը Հայաստանում, ինչը եւ ընթերցող լայն հասարակայնությանը հնարավորություն կտար ավելի մոտիկից ծանոթանալ արեւմտահայության ազատագրական շարժման երախտավորներից մեկի՝ Գեւորգ Անենյանի հրապարակախոսական ժառանգությանը:

ՎԼԱԴԻՄԻՐ ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ,
Ակադեմիկոս

Բեյրութում վերհրատարակվել է Նժդեհի «Ազատ Սյունիք» հուշագրությունը

Այս դարի հայ քաղաքական ու ռազմական մեծ գործիչ, ժողովրդական ղեկավար Գարեգին Նժդեհի նկատմամբ վերջին տասնամյակին ստեղծված հետաքրքրությունը շարունակվում է: Հայաստանում վերջերս լույս տեսած երկու գրքույկներին՝ Արցախ Բունիաթյանի «Նժդեհի վերադարձը» եւ «Ազգայնական» ակումբի «Ազգայնական միտք» մատենաշարի 5-րդ գրքույկը՝ «Ցեղային արթնություն», ավելացավ եւս մեկը, որը նոյեմբերի վերջին լույս է տեսել Բեյրութում: Մեր ունեցած հավաստի տեղեկությունների համաձայն, տպագրության պատրաստ վիճակում է գտնվում եւս մեկ աշխատություն՝ Նժդեհի Բուլղարիայում գործունեության մասին: Նժդեհի մասին հիմնականում անհայտ փաստերով այդ աշխատությունը սպասում է իր մեկենասին:

«Ազատ Սյունիք» գրքույկը վերահրատարակությունն է Բոստոնի «Հայրենիք» օրաթերթի 1925 թ. մայիս-հոկտեմբեր ժամանակաշրջանի տարբեր համարներում հրատարակված հոդվածաշարի: Այն ներկայացնում է 1920-21 թթ. Սյունիքի դյուցազնամարտի պատմությունը՝ ներծծված Գարեգին Նժդեհի ջերմ հայրենասիրական շնչով: Անհնար է առանց հուզումի կարդալ մեծ սպարապետի այս հուշագրությունը, որն ունի դաստիարակչական կարեւոր նշանակություն՝ հատկապես երիտասարդության, ուսանողության ու մասնավորաբար բանակի համար:

176 էջանոց գեղատիպ գրքույկը խմբագրել, տպագրության պատրաստել ու հրատարակել է Բեյրութի ազգային «Լեւոն եւ Սոֆիա Հակոբյան» քոլեջի տնօրեն Կարո Հովհաննիսյանը: Ի դեպ, սա Նժդեհի հուշագրություններից երկրորդն է, որը լույս է տեսնում Կ. Հովհաննիսյանի ջանքերով: Առաջինը «Լեռնահայաստանի գոյամարտը» էր, որը մենք ժամանակին ներկայացրել ենք «Ազգում»:

Նախորդի նման այս գրքույկի հրատարակման ծախսերը հոգացել են տեր եւ տիկին Պողոս եւ Բեկի Նիկոլյանները:

ԳԵՎՈՐԳ ՅԱԶԸՃՅԱՆ

ՀԻՇՈՂՈՒԹՅԱՆ ԱՐԱՀԵՏՆԵՐ

Մեր անմոռանալի տիկին Եվգենիան

Երբ հիշում եմ պատկերասրահի գլխավոր ֆոնդապահ Եվգենիա Տեր-Խաչատուրյանին, համակվում եմ անհավատալի ջերմ զգացումներով: 1950-ականների վերջն էր: Ընդունվել էի պատկերասրահ, ապրում էի երազի մեջ: Ամենից ավելի ցանկանում էի զրուցել գլխավոր ֆոնդապահի հետ, առնչվել պատկերասրահի կենսագրությանը: Նրան կարելի էր տեսնել կամ իր սենյակում՝ թղթածրարներով կուտակված սեղանի առջեւ, կամ էլ՝ մի փոքր կռացած, անձայն քայլերով դահլիճներով անցնելիս, նկարներ ուսումնասիրելիս: Որքան էլ զբաղված, երբեք չէր մերժում երիտասարդներիս հետ խոսել, չէր զլանում մեր հարցերին պատասխանել: Բարեհամբույր, հմայիչ, դեմքին անորսալի մի ժպիտ պահող այդ կինը միշտ լուռ էր, լռություն, որ ներթափանցված էր պայծառ հիշատակներով ու նաեւ անամոք վշտով:

Եվգենիա Տեր-Խաչատուրյանը ծնվել էր Վաղարշապատում 1899-ին: Հայրը՝ Սանկտ Պետերբուրգի բժշկական ակադեմիայի շրջանավարտ Գերասիմ Տեր-Խաչատուրյանը, եղել էր կաթողիկոս Խրիմյան Հայրիկի անձնական բժիշկը, նաեւ Կոմիտասի մտերիմը: Մայրը՝ Վարվարա Տիգրանյանը կոմպոզիտոր Նիկողայոս Տիգրանյանի հորեղբոր աղջիկն էր: Հռիփսիմեաց գիմնազիան ավարտած, զուգահեռ երաժշտությամբ զբաղված Եվգենիան ընդունվում է Թիֆլիսի կոնսերվատորիայի դաշնամուրային բաժինը: Այնուհետեւ վերադարձ Երեւան, ամուսնություն Տաճատ Խաչվանքյանի հետ, տաղանդավոր մի նկարիչ, 1930-ականների ազգային գրքանկարչության հիմնադիրներից մեկը, որին այնքան երիտասարդ կյանքից զրկում է մահասարսափ 1937-ը:

Լռությունը սիրում է մենակյաց ապրել, փակ դռներից ներս: Իր հիշատակների մասին մեր սիրելի տիկին Եվգենիան չէր պատմում: Գիտեինք միայն, որ նա օժտված էր նկարչական ձիրքով եւ 1930-ականներին մասնակցել է միջնադարյան մեր արվեստի երախտավորներից մեկի՝ Լիդիա Դուռնովայի կազմակերպած հայկական որմնանկարչական կոթողների եւ մանրանկարչության գոհարների արտանկարման աշխատանքներին: Նրա պատճենահանած տասնյակ մանրանկարներ այսօր էլ ցուցադրվում են պատկերասրահում:

Ազնվականն ազնվական է մնում միշտ: Նա պատկերասրահի սիրուհին էր: Ավելի քան 30 տարի ինքնանվեր տրվեց պատկերասրահի կազմավորման գործին: Մեզ հետ են ու մեզ ուղեկից են այսօր նրա կազմած մայր մատյանները: 1970-ականներին, մի օր, տիկին Եվգենիան ինչ-որ մատյանի «կորուստից» վախեցած այլայլվել էր, իրենից դուրս եկել: Պարզապես մոռացել էր, թե որտեղ է դրել: Գտավ: «Եթե ես մոռացկոտ եմ դարձել, ուրեմն այլեւս իրավունք չունեմ պատկերասրահում աշխատելու», հայտարարեց նա: Հաջորդ օրն աշխատանքից ազատվելու դիմում ներկայացրեց:

Հաճախ հայացքդ ես ետ դարձնում ու մտածում, թե ինչպե՞ս ծնվեց, կարճ ժամանակահատվածում որքա՞ն հարստացավ ու ինչքա՞ն լայն ճանաչման արժանացավ արվեստի մեր մայր թանգարանը: Դա ամեն բանից առաջ բացատրվում է հայ ժողովրդի հոգեւոր կյանքի հանդեպ տածած անհուն սիրով ու հավատով: Մի՞թե ապշեցուցիչ չէ, որ մոխիրներից հառնող ժողովուրդն անհապաղ լծվում է մշակութային օջախներ հիմնելու, պետականության խորհրդանիշեր ստեղծելու սուրբ գործին: Հիշում ես ու խոնարհվում պատկերասրահը կերտողների, որոնց շարքում՝ Եվգենիա Տեր-Խաչատուրյանի անանց հիշատակի առջեւ:

ՇԱՀԵՆ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ,
Պատկերասրահի 7-րդ տնօրեն

«Ծիրկապին» մշակութային միավորման նիստը Ծաղկաձորում

ԾԱՂԿԱՁՈՐ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ: Հայաստանի գրողների ստեղծագործական տանը աշխատող եւ հանգստացող գրողների դեռ «բարուրում» գտնվող գործերը քննարկման արժանացան Մշակույթի հայկական ֆոնդի «Ծիրկապին» մշակութային միավորման այստեղ կայացած արտագնա նիստում:

Ֆոնդի նախագահ Արեւշատ Ավագյանը նշեց, որ «Ծիրկապինը» շաբաթը երկու անգամ հանդիպումներ է կազմակերպում գրականության եւ արվեստի գործիչների, գիտնականների, ճարտարապետների, մշակույթի բնագավառի այլ աշխատողների հետ՝ հոգեւոր կյանքին աշխուժացնելու նպատակով: Այդ հանդիպումները կայանում են նաեւ բուհերում, գրողների ստեղծագործական լաբորատորիաներում, նկարիչների արվեստանոցներում եւ այլուր:

Այս առումով նմանատիպ կենտրոն է դառնում նաեւ գրողների ստեղծագործական տունը, որտեղ, մասնավորապես, բացվել է հայ գրողների ու նկարիչների այստեղ ստեղծված գործերի մշտական գործող ցուցահանդես:

«Ծիրկապինի» նիստում իրենց նոր ստեղծագործություններից հատվածներ ներկայացրին Մեսաքեն, Լիլիթ, Արմեն Մարտիրոսյանը, Ռաֆայել Նահապետյանը, իսկ բանաստեղծուհի Հռիփսիմե Հովհաննիսյանը հրապարակեց իր հուշերը քաղաքական եւ պետական գործիչ Կարեն Դեմիրճյանի մասին:

ՕՐԱՑՈՒՅՑ

Դեկտեմբերի 15

- 37 թ. ծնվել է հռոմեացի կայսր Ներոնը: 54 թ. նրա մայրը Ագրիպինան, թունավորեց իր ամուսնուն Կլավդիոս կայսրին, եւ գվարդիայի օգնությամբ գահին նստեցրեց Ներոնին:
- 1613 թ. ծնվել է ֆրանսիացի գրող-բարոյախոս Ֆրանսուա Լարոշֆուկոն:
- 1675 թ. մահացել է հոլանդացի գեղանկարիչ Յան Վերմեերը: Նա Ռեմբրանտի եւ Հալսի հետ նշանավոր հոլանդական դպրոցի ամենաականավոր ներկայացուցիչներից էր:
- 1832 թ. ծնվել է ֆրանսիացի ինժեներ-շինարար Ալեքսանդր Էյֆելը: Ֆրանսիական մեծ հեղափոխության 100-ամյակի առթիվ 1889 թ. նրա նախագծով կառուցվել է 300 մ բարձրությամբ մի աշտարակ, որը կոչվել է Էյֆելի անունով:
- 1897 թ. մահացել է ֆրանսիացի գրող Ալֆոնս Դոդեն:
- 1867 թ. ծնվել է անգլիացի գրող Ջոն Գոլսուորդին:
- 1924 թ. ծնվել է երգիչ Հովհաննես Բադալյանը:
- 1966 թ. մահացել է ամերիկացի ռեժիսոր եւ կինոձեռնարկատեր Դիսնեյը:
- Այս օրը հին հայկական տոմարով Քաղոց ամսվա Արամազդ օրն է:

ՆԱԻՐԱ ԹԱԴԵՎՈՍՅԱՆ

digitised by A.R.A.R.@

ԱԶԳ

Մշակույթ

Ըստ հայոց պատմիչ Ագաթանգեղոսի Տրդատ Գ թագավորը գահակալության առաջին տարիներին հռոմեական կայսրության օրինակով հալածել է քրիստոնեության հետեւորդներին, իսկ նրանց առաջնորդ Գրիգոր Լուսավորչին նետել է Խոր Վիրապ կոչեցյալ մահապարտների բանտը: Սակայն անցքերի բերումով թագավորը շուտ է հասկացել, որ քրիստոնեությունը ոչ միայն Հայաստանը պարսկական ազդեցությունից զերծ պահելու հզոր միջոց է, այլեւ իր միապետական իշխանությունն ամրապնդելու գաղափարական հիմքը:

Սուրբ Կարապետի ուխտավորներ... Տո լաճ, տնավեր...

Երկնքում ամպ չկա, էս ի՞նչ դուման է,

էստեղ մեռել չկա, էս ի՞նչ շիվան է,

Մուշից գնացողը էլ ետ չի գալիս...

Երգում է քույր պատանին: Հետո... հետո հիշատակվում է Մշո Սուրբ Կարապետ վանքի Ավետարանի պատմությունը, պատմություն, որը նման է վանքի ճակատագրին:

Մշո Ս. Կարապետ վանքը: Նախապես այս վայրում եղել է հեթանոսական կուռքերի մեհենատեղին, որը կործանել է Գրիգոր Լուսավորիչը եւ տեղում հիմնել վանք:

Հայաստանի հոգեւոր կենտրոնների մեջ իր դերով ու նշանակությամբ վանքը եղել է երկրորդը Էջմիածնից հետո: Այսօր վանքը ենթարկված է մեծ ավերածությունների: Կործանիչ են եղել հատկապես 1915 եւ 1918 թթ. բարբարոսական թալանն ու ավերածությունները:

Ու փլված սրտերով ուխտավորները եկել-հասել են Սոլոխ գյուղի կամրջին:

Ուխտագնացության այդ հատվածը սկսվում է Գեւորգ Չաուշին նվիրված հանրահայտ «1907 թվականին» երգով:

Չենաղ մայիսի 27-ին, պահ այս կամրջի մոտ հայոց քաջն ընկնում է պատերազմի մեջ եւ մահացու վիրավորվում:

Համբուրեց հողը քաղցր Հայրենյաց,

Փակեց աչքերը ներքեւ աստղաց...

Թուրք պատմողյան գիտեր թե նրա մասին, թե Անդրանիկի, Նազարբեկի, Իսոյի, որոնք նրա համար ոչ թե իրենց հայրենիքն ազատագրող ազատատենչ մարտիկներ էին, այլ զինյալ ավազակներ...

Այո, երգից-երգ անցնող ուխտավորների սրտերը նման են էն փլված տներ, էն փլված գյուղեր, էն փլված կամուրջ, էն փլված վանքեր...

Ու այս բոլորից հետո, մի պարզ երանգ, մի զորեղ նովելատիպ հատված է հայտնվում ֆիլմի հենքի մեջ...

Վանի նահանգի Հայոց Ձոր գավառի Խորգոմ գյուղում ծնված Ոստանիկ Ադոյան, հետագայում Ամերիկայի մեծագույն նկարիչներից մեկը Արշիլ Գորկին: «Վարդուց քույրիկ, Խորգոմի հուշերն ինձ հաճախ են տանջում», ասես խոսում է քրոջ հետ: Եվ տխրության ու կարոտի հույզերով համակված նա ստեղծում է իր եւ մոր դիմանկարները, նկարում Խորգոմի տեսարաններ, Խորգոմի արտերին նվիրված նկարաշար, եւ բոլորը, բոլորն արտացոլում են մի անսահման հուզական մթնոլորտ: «Ես տեսնում եմ այն պահը, երբ իմ նկարները շնչահեղձ են լինում եւ ազատագրում իրենց ավարտը, ասես շարունակում գործողություն, սակայն հուզմունքի ու արցունքի միջից կերկերում է նրա թավ ձայնը:

– Ինչ ըսեմ... միայն գիտեմ, որ մեր զերդաստանը փչացուցած են...

Ի՞նչ ըսես... Թող տունը քանդվի փչացնողի:

Վանքեր, վանքեր, վանքեր, ավերված ու կանգուն: Ինը սրբոց զերեզմանաց վանքը:

Ըստ Ագաթանգեղոսի Գրիգոր Լուսավորիչը, կյանքի վերջին տարիներին հայրապետական գործը հանձնելով ավագ որդուն, քաշվում է Սեպուհ լեռան Մանյաց Այրի ճգնարան, այստեղ էլ վախճանվում է: Տարիներ անց նրա աճյունը տեղափոխվում է Թորդան գյուղ եւ թաղվում Ինը սրբոց զերեզմանաց վանքում: Տարիներ անց այստեղ թաղվում են նաեւ Տրդատ թագավորը, Աշխեն թագուհին, արքայադուստր Խոսրովիդուխտը:

Ու՛ր ասես չի տանի հողի կարոտը, իսկ հողն էլ իր հերթին հիշողություն ունի: Եվ ահա ուխտավորները Երզնկայի Ավագ վանքում են: Հայերեն ամենամեծ մագաղաթյա ձեռագիրը գրվել ու ծաղկվել է այս վանքում:

Սեւրոդ սրբազանը խոսում, պատմում է Մշո Ճառընտիրի մասին: Պատմություն՝ նման հայ ժողովրդի ճակատագրին:

Եվ քանիերորդ անգամ, որպես լեյտմոտիվ հնչում է սիրտս նման է էն փլված տներ... կոմիտասյան տողը: Այս անգամ երգով, Արմենակ Շահմուրադյանի կատարմամբ:

Եվ Ավագ վանքի մեջ ծայր է առնում ուխտավորների վերջին աղոթքը ընծայված Գրիգոր Լուսավորչին:

Իսկ ֆիլմի նկարահանող խումբը՝ բեմադրիչ Հովիկ Հախվերդյանը, օպերատորներ Արմեն Արոյանն ու Ստեփան Համջյանը, որոնք ցուցաբերեցին պարզ ճաշակ եւ վարպետություն, ինչպես նաեւ ուխտագնացության անխոնջ կազմակերպիչ ու այս ֆիլմաշարի նախաձեռնող Սեւրոդ արք. Աշճյանը, տեղափոխում են մեզ Երեւան, Գրիգոր Լուսավորիչ եկեղեցու շինարարական հրապարակ...

Զարմանալի ժողովուրդ ենք:

ՍԵՐԳԵՅ ԳԱԼՍՏՅԱՆ

Հողի կարոտն ու աստղ կտանի

Հովիկ Հախվերդյանի «Լուսավորչի կանթեղը» նոր ֆիլմը

Շուրջ երեք տարի բանտում պահելուց հետո Տրդատ թագավորը Գրիգոր Լուսավորչին հանում է Վիրապից, 301 թվականին քրիստոնեությունը հռչակում պետական կրոն: 302 թ. թագավորի հատուկ հրամանով Լուսավորիչը ուղեւորվում է Կեսարիա, որտեղ եւ ձեռնադրվում է հայոց եպիսկոպոսապետ:

Այս մասին է պատմում «Լուսավորչի կանթեղը» երկմասանոց տեսաֆիլմը: Եվ ոչ միայն այս մասին... Սա պարզապես սովորական ուխտագնացություն է դեպի երկիրն ավետյաց, իր անսովոր, հուզական անցքերով: Սա նաեւ շարունակությունն է նախորդ «Ով Հայոց աշխարհ» բազմաբովանդակ ֆիլմի: Նախորդի նման սա նույնպես պատմության մի յուրօրինակ տեսողական դասագիրք է:

...Ամեն տարի հունիսին Կեսարիայի Սուրբ Գրիգոր Լուսավորիչ եկեղեցում հնչում է սուրբ պատարագ առ Աստված նվիրված Լուսավորչի Խոր Վիրապից ելնելու ցնծության տոնին:

Հայոց Թորգոմյան տանը քխեցին Աստծո պատվիրանների շնորհները: Ցնծության տոն էր... Եվ կանթեղներով, սաղմոսներով, հոգեւոր երգերով մկրտվում են հայ առաջին քրիստոնյաները:

Պատարագիչը Սեւրոդ արք. Աշճյանն է:

Այսպես է սկսվում այս ուխտագնացությունը:

Ահա Սուրբ Աստվածածին եկեղեցին, Կեսարիայի ամենամեծ եկեղեցին...

Այսօր վերածվել է կարատեի մարզական սրահի:

Տան պատերի մեջ օգտագործված են հայերի տապանաքարեր:

Պողոս, Կարապետ, Շամիրամ...

Ահա կլսվեն կեսարացիների խոսքն ու զրույցը...

Կարապե՛տ, Պողո՛ս, Շամիրա՛մ...

Թոմարզա գյուղի եկեղեցին պահեստի է վերածվել, այնպես էլ չքացվեցին նրա դռները: Այս մեկը այս մեկը վաղուց դարձել է մզկիթ:

Կանչե, կռունկ, կանչե...

Երգում է ուխտավորներից մեկը: Սա Սղած գյուղն է, որը դարասկզբին ուներ 35 հայ ընտանիք: Այսօր 100-120 քուրդ ընտանիքներ են ապրում:

– Հողի կարոտն է ձեզ այստեղ բերել,– համոզված ասում է միջին տարիքի մի քուրդ:

– Ե՞րբ է քանդվել եկեղեցին:

– Մի տասը տարի առաջ:

Սեւրոդ սրբազանի աղոթքն այդ օրվա խորհուրդն ուներ. ողբամ զմեզ, ողբամ ըղձից, կոչեմ պարողաց...

Ուխտավորները գնում են, գնում, անցնում են սուրբ, հարազատ վայրերով ու նրանց սրտերը նման են էն փլված տներ...

Ինչ ապրումներ կունենա հայ մարդը, հայ ուխտավորը, որ առավոտյան արթնանա եւ հիշի, որ ինքը Մուշ քաղաքում է...

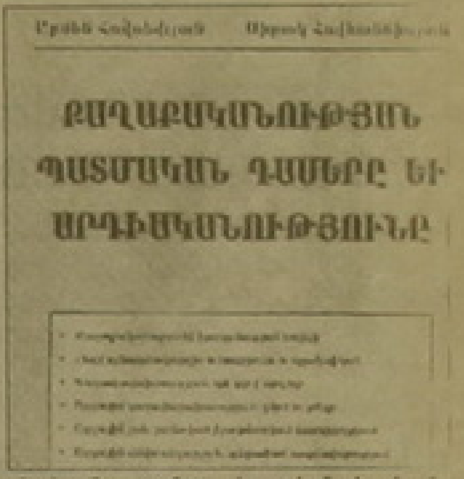

ՆՈՐ ԳՐՔԵՐ

Հայ քաղաքական մտքի նվաճումը

Երեւանի «Կախա» հրատարակչությունը հանգուցյալ ակադեմիկոս Լեոնրուս Խուրշուդյանի հանգամանալից ու սրտագին առաջաբանով եւ հայտնի քաղաքագետ Հակոբ Հակոբյանի գիտական խմբագրությամբ լույս է ընծայել Արմեն Հովսեփյանի ու Միրակ Հովհաննիսյանի «Քաղաքականության պատմական դասերը եւ արդիականությունը» հերթական գիրքը: Հեղինակները վերջին 10-ամյակի հայ քաղաքականագիտական մտքի անխոնջ մշակներ են: Արմեն Հովսեփյանը ՌԴ հումանիտար գիտությունների ակադեմիայի ակադեմիկոս է, միջազգային էկոլոգաքաղաքագիտական համալսարանի հայկական ինստիտուտի ամբիոնի վարիչ, պրոֆեսոր, որի գրչին են պատկանում քաղաքականագիտությանը, քաղաքական եւ կառավարման սոցիոլոգիայի հարցերին նվիրված 10 մենագրություն, 17 գիրք, 120 հրապարակում: Միրակ Հովհաննիսյանը նույնպես մի քանի տասնյակ հրապարակումների, մեկ մենագրության հեղինակ է, դասախոսում է ՀՀ պետական կառավարման դպրոցում եւ ճարտարագիտական համալսարանի սոցիալ-քաղաքական առարկաների ու ընդհանուր տնտեսագիտության դեպարտամենտում: Երկու գիտնականների ստեղծագործական արգասավոր համագործակցությունը շարունակվում է արդեն մի քանի տարի, եւ ահա նրանք ընթերցողին են ներկայացրել իրենց համատեղ աշխատանքի նոր արդյունքը՝ 308 էջից բաղկացած խիստ կորիզային քաղաքագիտական աշխատություն, որն, ըստ իս, արժանի է ամենայն խրախուսանքի: Մանավանդ մեր օրերում, երբ տնաբույս «քաղաքագետների» անասելի առատություն է, երբ ամեն քերուս իրեն հանճար երեւակայելով հեռուստաէկրաններից, ռադիոեթերից ու թերթերի էջերից տխմարություններ է բարբառում՝ միամտաբար հավատալով, թե հենց դա է քաղաքականագիտությունը, հեղինակների՝ տվյալ գիտության ամենաթարմ պահանջների չափանիշներին համապատասխանող ներկա աշխատությունը գալիս է լցնելու մի բավական մեծ դատարկություն ու հագեցնելու շահագրգիռ ընթերցողների մի ահա մեծ ծարավ: Գրքում ներառված են Արմեն Հովսեփյանի 4 եւ Միրակ Հովհաննիսյանի 3 առանձին արկնարկները եւ երկուսի 4 համատեղ հոդվածները, որոնցից յուրաքանչյուրն ավարտուն ու ստվարի խոսք է, միտված ժամանակակից աշխարհի իրողությունների եւ դրանցում Հայաստանի տեղի ու դերի գիտական հիմնավորմանը: Կուզենայի հատկապես առանձնացնել «Ազգային գաղափարախոսություն, դերն ու տեղն ազգային զարգացման գործում» ակնարկը (Ա. Հովսեփյան), որում հիմնավոր հակահարված է տրված ազգային գաղափարախոսությունը «կեղծ կատեգորիա» հռչակող տերտերոսյանական մտայնությանը: Առավել ուշագրավ են նաեւ նույն հեղինակի «Ազգային շահ. բանական-հրատեսական էսսեիզություն», «Ազգային անվտանգություն. պետական ռազմավարության հիմնական սկզբունքները» եւ «Ազգային համաձայնությունը» եւ «էքնահամայնքային սինդրոմը» ակնարկները: Եթե առաջին երկուսը, ընդհանուր հետաքրքրությունից զատ, շատ մեծ օգնություն կարող են լինել հատկապես մեր պետական այրերին՝ «ազգային շահ» հասկացությունն ընդունելու մեր պետական անվտանգության հայեցակարգը վերջ ի վերջո մշակելու համար (ինչն, ավաղ, մինչեւ այժմ արված չէ՝ մեր պետականությունը դատապարտելով անորոշության), ապա վերջինը մի հզոր մարտահրավեր է մեր պետական կյանքը կազմակերպելիս «տեղային հայրենասիրության» ու տեղայնական նախասիրություններով (հատկապես կադրային նշանակումների ժամանակ) առաջնորդվող գործիչներին: Այստեղ Արմեն Հովսեփյանը համոզիչ կերպով ապացուցում է, թե պետության համար որքան կործանարար կարող են լինել «ախպարներ-տեղացիներ», «ղարաբաղցիներ-տեղացիներ» հակամարտությունների սրումը, համայն հայության հոգեւոր-մշակութային, քաղաքական-տնտեսական կարողությունները մեկտեղելու փոխարեն էքնոհամայնքային հասկացությունով դրանք տարանջատելն ու փոխարինելը:

Միրակ Հովհաննիսյանի հրապարակումներից արժե առանձնացնել «Արցախն աշխարհաքաղաքական շահերի խաչմերուկում» ակնարկը, որ հեղինակը հանդես է բերում Արեւելք-արեւմուտք աշխարհաքաղաքական հակասությունների համատեքստում Արցախի ունեցած տեղի ու դերի խոր ըմբռնում՝ առաջարկելով մի շարք ուշագրավ լուծումներ:

Չեմ կարող չնշել եւս մի անժխտելի արժանիք: Երկու հեղինակներին էլ հատուկ է ոճի թեթեւությունը, տեղ-տեղ հրապարակախոսական շիկացումը, որն առավել մատչելի է դարձնում գիտական շարադրանքը: Ծանրածո ակադեմիզմից հրաժարումը, որքան կարող եմ դատել, նոր որակ է դառնում հայ հասարակագիտական մտքի համար, ամենեւին ոչ ի վնաս գիտական խորության, եւ այս մլորտում եւս Արմեն Հովսեփյանն ու Միրակ Հովհաննիսյանն առաջնային դիրքերում են: Թերեւս, այս հանգամանքն էլ երկրորդական չի եղել, որ գրախոսվող աշխատությունը դեռ նոր աշխարհ եկած, արդեն թարգմանվում է անգլերեն՝ իբրեւ հայ քաղաքագիտական մտքի նվաճում Արեւմուտքի ընթերցողներին ներկայացվելու համար:

ՌԱՖԻԿ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

Օ, ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐ, Օ ԲԱՐՔԵՐ

Մանեկենների կյանքն էլ մի բան չէ

Կարիերայի խոստումներ, կոկաին եւ կասկածելի միջնորդների անկողիններ. այս ճանապարհով են անցնում մանեկենների մեծ մասը: Այդ մասին է պատմում բրիտանական BBC հեռուստաընկերության լրագրողներ Լիզա Բրինկվորթի եւ Դոնալ Մաքինթայրի նկարահանած վավերագրական ժապավենը: Նկարահանումները 18 ամիս շարունակ փոքր ու գաղտնի տեսախցիկով իրականացվել են Միլանի նորաձեւության հայտնի ֆիրմաներում:

Դրվագներից մեկում կարելի է տեսնել, թե ինչպես «էլիտ» ֆիրմայի պատասխանատուներից մեկը՝ բոփ-մոդել Լինդա Էվանջելիստայի նախկին ամուսին Ջերալդ Մարին, մեկ միլիոն լիրա (մոտ 600 դոլար) է առաջարկում որպես սկսնակ մանեկենուհի ներկայացած Լիզա Բրինկվորթին՝ նրա հետ անկողին մտնելու համար: «Էլիտի» մեկ ուրիշ պատասխանատու հայտարարում է, թե ինքը վերջին 10 տարիներին պառկել է 325 սկսնակ մանեկենուհիների հետ:

Նույն ֆիրմայի հագուստի մոդելների 1994 թ. մրցույթի մասնակիցների միջին տարիքը 15 էր: Մասնակիցներից մեկը՝ Ռեբեկա Հովարդը, պատմում է, թե ինչպես այն ժամանակ իրեն պարտադրել են տվել եւ մասնակից դարձրել մի բախույան խրախճանքի: Չիմանալով գաղտնի տեսախցիկի գոյության մասին, «Մարիլին» ֆիրմայի ծառայություններից մեկը խոստովանում է, որ ինքը կոկաին է հայթայթել մանեկենների համար: Իսկ մանեկենուհի Կարոլին Պարկը միամտաբար հայտարարում է, որ ինքը 15 տարեկանից թմրադեղեր է օգտագործում:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԲԱՆԿԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

ՈՐՈՇՈՒՄ

«Հայաստանի Հանրապետության տարածքում արժութային կարգավորումը եւ վերահսկողությունը» կանոնակարգ 8-ում (նոր խմբագրությամբ) փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու մասին

Հիմք ընդունելով «Արժութային կարգավորման եւ արժութային վերահսկողության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքը, ղեկավարվելով «Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 20-րդ հոդվածի «ե» ենթակետով Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկի խորհուրդը ո ր ո շ ու մ է.

1. «Հայաստանի Հանրապետության տարածքում արժութային կարգավորումը եւ վերահսկողությունը» կանոնակարգ 8-ում (նոր խմբագրությամբ) կատարել հետեւյալ փոփոխությունները եւ լրացումները.

1.1. Կանոնակարգի 6-րդ գլուխը վերաշարադրել հետեւյալ խմբագրությամբ.

«Գլուխ 6. Արժութային դիլերների արտարժույթի առք ու վաճառքի գործառնությունների լիցենզավորումը եւ գործունեության իրականացումը

Կանոն 14. Արժութային դիլերներ

14.1. Արժութային դիլերը ֆիզիկական կամ իրավաբանական անձ է, որը սույն կանոնակարգի 18.1 կետով նախատեսված գործարքները կարող է իրականացնել իր անունից եւ իր հաշվին, այլ անձանց անունից եւ այլ անձանց հաշվին ու հանձնարարությամբ, իր անունից եւ այլ անձանց հաշվին ու հանձնարարությամբ, այլ անձանց անունից եւ իր հաշվին:

14.2. Արժութային դիլեր են համարվում.

ա) ՀՀ տարածքում գործող բանկերը,

բ) արժեթղթերի շուկայում գործունեություն իրականացնելու լիցենզիա եւ ՀՀ կենտրոնական բանկի կողմից սույն կանոնակարգով սահմանված կարգով արտարժույթի առք ու վաճառքի գործառնություններ իրականացնելու լիցենզիա ստացած ֆիզիկական եւ իրավաբանական անձինք,

գ) ՀՀ կենտրոնական բանկի կողմից սույն կանոնակարգով սահմանված կարգով արտարժույթի առք ու վաճառքի գործառնություններ իրականացնելու լիցենզիա ստացած ֆիզիկական եւ իրավաբանական անձինք:

14.3. Սույն գլխի դրույթները չեն տարածվում ՀՀ տարածքում գործող բանկերի, դրանց մասնաճյուղերի, գործառնական գրասենյակների (կետերի), ինչպես նաեւ ՀՀ տարածքում գործող օտարերկրյա բանկերի մասնաճյուղերի վրա, եթե սույն գլխում այլ բան սահմանված չէ:

14.4. ՀՀ կենտրոնական բանկի կողմից լիցենզավորված բանկերը սահմանված գործառնությունները իրականացնում են «Բանկերի եւ բանկային գործունեության մասին» ՀՀ օրենքի եւ սույն կանոնակարգի համաձայն:

14.5. Սույն կանոնի 14.2 կետի «գ» ենթակետով նախատեսված արժութային դիլերները պետք է ունենան սեփականության իրավունքով պատկանող կամ վարձակալությամբ վերցված տարածք: Տարածքի վարձակալության պայմանագիրը պետք է գրանցված լինի պետական լիազորված մարմնի կողմից եւ կնքված լինի ՀՀ կենտրոնական բանկ ներկայացնելու պահից առնվազն մեկ տարի ժամկետով:

Տարածքը պետք է

- առանձնացված լինի հարակից տարածքներից,
- օգտագործվի միայն լիցենզիայով նախատեսված գործունեություն իրականացնելու համար: Գործունեության տարածքում չի կարող իրականացվել արտադրական, առեւտրային կամ սպասարկման այլ գործունեություն:

Արժութային դիլերների գործունեության տարածքը պետք է ունենա

- անմիջական մուտք դրսից,
- դրամով եւ այլ արժեքներով գործառնություններ կատարելու, հաճախորդների դրամարկղային սպասարկումն իրականացնելու, կանխիկ դրամի ու այլ արժեքների հուսալի պահպանության համար դրամարկղային հանգույց, որի մեջ մտնում են տարածքի հետեւյալ մասերը (այսուհետ՝ ենթատարածքներ).
- կանխիկ դրամի եւ այլ արժեքների պահպանության դրամապահոց՝ իր նախադրամապահոցով, կամ չհրկիզվող պահարանների սենյակ, ընդ որում՝ սույն ենթատարածքի առկայությունը պարտադիր չէ, եթե դրամի եւ այլ արժեքների ամենօրյա տեղափոխման, հանձնման եւ պահպանման վերաբերյալ ինկասացիոն ծառայության եւ որեւէ բանկի հետ կնքված է համապատասխան պայմանագիր,
- ենթատարածք, որտեղ տեղադրված է գործառնական դրամարկղ (այսուհետ՝ գործառնական դրամարկղ),
- ենթատարածք, որտեղ հնարավոր է իրականացնել հաճախորդներից ստացված դրամի վերահաշվարկ,
- պահպանիչ-հակահրդեհային ազդարարման գործող համակարգ, որի, ինչպես նաեւ դրամարկղային հանգույցի էլեկտրասնուցումը կատարվում է տարբեր աղբյուրներից, որոնցից մեկը պետք է լինի պահեստային: Հիմնական էլեկտրասնուցման շարքից դուրս գալու դեպքում դրամարկղային հանգույցը կարող է ունենալ տեղային (լոկալ) էլեկտրասնուցում:

Դրամարկղային հանգույցը պետք է սարքավորված լինի անվտանգության ահազանգման համակարգով, ընդ որում, պահպանիչ ահազանգի ցանցի, հեռախոսային եւ տագնապի ուղիղ կապի վահանակները պետք է տեղակայված լինեն անվտանգության ծառայության դիտակետում:

Դրամարկղային հանգույցի նկատմամբ ներկայացվող տարածքային պահանջներն են.

Դրամարկղային հանգույցը տեղակայվում է այլ սենյակներից եւ միջանցքներից առանձնացված, որպես կանոն, շենքի առաջին հարկում՝ մեկ հարթության վրա:

Դրամապահոցը կառուցվում է առանց պատուհանների եւ պետք է ունենա մեկ գրահապատ չհրկիզվող դուռ:

Դրամապահոցը չպետք է ունենա ընդհանուր պատ շենքի արտաքին եւ նույն շենքում տեղակայված այլ հաստատությունների պատերի հետ: Դրամապահոցը շենքի արտաքին կամ այլ հաստատությունների պատերին կից կառուցելու դեպքում դրանց միջեւ պետք է լինի դիտողական միջանցք, որը հնարավորություն կտա դիտելու դրամապահոցի պատերի ամբողջականությունը (հսկելու անվտանգությունը):

Դրամապահոցների տակ նկուղային հարկերի առկայությունն անթույլատրելի է: Եթե դրամապահոցը գտնվում է շենքի վերջին հարկում, կամ դրամապահոցի վերեւում տեղակայված է այլ կազմակերպություն, ապա դրամապահոցի առաստաղը վերեւի հարկի հատակից (կամ տանիքից) պետք է բաժանված լինի դիտողական միջանցքով, որը հնարավորություն կտա դիտելու եւ հսկելու առաստաղի ամբողջականությունը:

Գործառնական դրամարկղը պետք է ընդհանուր սրահից առանձնացված լինի ապակուց, փայտից կամ այլ շինանյութից կառուցված պատով: Գործունեության տարածքի պատուհանը (ցանկալի է գրահապատ ապակուց) պետք է հնարավորություն տա հաճախորդին դիտելու դրամն ընդունելու եւ հաշվելու աշխատանքները: Միեւնույն ժամանակ դրամի ընդունման մասում հակառակ կողմից պետք է հաճախորդին հնարավորություն ապահովվի դրամը վերահաշվարկելու համար:

Գործառնական դրամարկղերի պատուհանները պետք է տեղակայված լինեն այնպես, որ բացառեն հաճախորդի եւ գանձապահի անմիջական շփումը եւ սարքավորված լինեն կանխիկ դրամի ու այլ արժեքների փոխանցման համար նախատեսված փոխանցող (շարժական) արկղով: Նախընտրելի է, որ արկղի տեղափոխումը կառավարի աշխատակիցը:

Գործառնական դրամարկղը սպասարկման դահլիճից բաժանող պատուհանը տեղակայվում է այնպես, որ ապահովվի կանխիկ դրամի հաշվարկման գործընթացի դիտողական հսկողությունը թե մեկ եւ թե մյուս կողմից (հաճախորդի հսկողությունը գանձապահի նկատմամբ եւ գանձապահի հսկողությունը հաճախորդի նկատմամբ):

Կանոն 15. Արտարժույթի առք ու վաճառքի գործառնություններ իրականացնելու լիցենզիայի տրամադրումը

15.1. Արտարժույթի առք ու վաճառքի գործառնություններ իրականացնելու լիցենզիա ստանալու համար ՀՀ կենտրոնական բանկ են ներկայացվում հետեւյալ փաստաթղթերը.

ա) դիմում,

բ) տեղեկանք արժութային դիլերի (արտարժույթի փոխանակման կետի աշխատակցի (աշխատակիցների)) մասին (հավելված 12),

գ) կանոնադրություն (իրավաբանական անձանց համար),

դ) տեղեկանք բանկից (բանկերից) ֆիզիկական եւ իրավաբանական անձանց հայկական դրամով եւ (կամ) առաջին խմբի (ԱՄՆ դոլար, գերմանական մարկ, ֆրանսիական ֆրանկ, անգլիական ֆունտ ստեռլինգ, հոլանդական գուլդեն, իտալական լիրա, բելգիական ֆրանկ, դանիական կրոն, իռլանդական ֆունտ, իսպանական պեսետա, ավստրիական շիլինգ, պորտուգալական էսկուդո, հունական դրահմա, լյուքսեմբուրգյան ֆրանկ եւ ֆիննական մարկ) մեջ մտնող արտարժույթով ցպահանջ կամ ժամկետային հաշիվներում համապատասխան գումարի (ֆիզիկական անձանց համար՝ 1.0 մլն դրամ, իրավաբանական անձանց համար՝ 2.0 մլն դրամ) առկայության մասին,

ե) տարածքի սեփականության իրավունքի վկայականի պատճեն կամ փաստաթղթերը ՀՀ կենտրոնական բանկ ներկայացնելու պահից առնվազն 1 տարի ժամկետով կնքված վարձակալության պայմանագիր,

զ) հայտարարագիր տեխնիկական բավարար պայմանների (այդ թվում՝ չհրկիզվող պահարանի, դրամանիշի իսկությունն ստուգող սարքի, հեռախոսի, էլեկտրոնային վահանակի, ցուցանակի, որտեղ նշվում են արժութային դիլերի անունը, ազգանունը (անվանումը), արտարժույթի առք ու վաճառքի փոխարժեքները, աշխատանքային ժամերը) առկայության մասին,

է) տեղեկանք աշխատանքային ռեժիմի վերաբերյալ՝ նշելով շաբաթվա աշխատանքային օրերը եւ ժամերը,

ը) պետական գրանցման վկայականը,

թ) լիցենզիա ստանալու համար պետական տուրքի վճարման անդորրագիր:

15.2. ՀՀ կենտրոնական բանկը վերոհիշյալ փաստաթղթերն ստանալուց հետո, 30-օրյա ժամկետում, որոշում է կայացնում լիցենզիա տալու կամ դիմումը մերժելու մասին:

15.3. ՀՀ կենտրոնական բանկը մերժում է դիմումը, եթե.

ա) ՀՀ կենտրոնական բանկ ներկայացված փաստաթղթերում բացահայտվել են անարժանահավատ տվյալներ:

բ) Ֆիզիկական անձ արժութային դիլերը կամ իրավաբանական անձի կողմից լիազորված անձինք չեն համապատասխանում ՀՀ կենտրոնական բանկի սահմանած մասնագիտական համապատասխանության չափանիշներին:

Մինչեւ համապատասխան որոշում կայացնելը ՀՀ կենտրոնական բանկը քննում է ֆիզիկական անձ արժութային դիլերին եւ իրավաբանական անձի կողմից լիազորված անձանց նրանց մասնագիտական համապատասխանությունն ստուգելու նպատակով:

գ) Գործունեության տարածքը չի համապատասխանում ՀՀ կենտրոնական բանկի սահմանած պահանջներին:

դ) Ներկայացված փաստաթղթերն ամբողջական կամ բավարար չեն:

15.4. Լիցենզիա ստանալու դիմումին համաձայնություն տալու դեպքում ՀՀ կենտրոնական բանկը որոշում կայացնելու պահից 1-օրյա ժամկետում արժութային դիլերին տալիս է լիցենզիա (հավելված 5):

Իրավաբանական անձ արժութային դիլերի լիցենզիային կից, առանձին նամակի տեսքով, տրվում են առնվազն երեք անձանց անունները եւ ազգանունները, ովքեր սահմանված կարգով իրավունք են ստացել իրականացնելու արտարժույթի առք ու վաճառքի գործառնություններ:

15.5. Արժութային դիլերը պարտավոր է լիցենզիա ստանալու համար անհրաժեշտ փաստաթղթերում կատարված փոփոխությունների մասին դրանց կատարման պահից 15-օրյա ժամկետում ծանուցել ՀՀ կենտրոնական բանկին:

15.6. Սույն կարգով լիցենզիա ստացած իրավաբանական անձ արժութային դիլերը մասնաճյուղ բացելու համար ՀՀ կենտրոնական բանկ է ներկայացնում հետեւյալ փաստաթղթերը.

ա) դիմում,

բ) տեղեկանք արժութային դիլերի մասնաճյուղի աշխատակցի (աշխատակիցների) մասին (հավելված 12),

գ) մասնաճյուղի տարածքի սեփականության իրավունքի վկայականի պատճեն կամ փաստաթղթերը ՀՀ կենտրոնական բանկ ներկայացնելու պահից առնվազն 1 տարի ժամկետով կնքված վարձակալության պայմանագիր,

դ) հայտարարագիր տեխնիկական բավարար պայմանների (այդ թվում՝ չհրկիզվող պահարանի, դրամանիշի իսկությունն ստուգող սարքի, հեռախոսի, ցուցանակի, որտեղ նշվում են արժութային դիլերի անունը, ազգանունը (անվանումը), արտարժույթի առք ու վաճառքի փոխարժեքները) առկայության մասին,

ե) տեղեկանք բանկից (բանկերից) իրավաբանական անձի հայկական դրամով եւ (կամ) առաջին խմբի մեջ մտնող արտարժույթով ցպահանջ կամ ժամկետային հաշիվներում սույն կանոնակարգի 18.7 ենթակետով սահմանված գումարի առկայության մասին:

15.7. ՀՀ կենտրոնական բանկը վերոհիշյալ փաստաթղթերն ստանալուց հետո, 20-օրյա ժամկետում, որոշում է կայացնում թույլտվություն տալու կամ դիմումը մերժելու մասին:

15.8. Մասնաճյուղ բացելու թույլտվություն տալու դեպքում ՀՀ կենտրոնական բանկն արժութային դիլերին տալիս է լիցենզիային կից գրություն (հավելված 6):

15.9. ՀՀ կենտրոնական բանկը կարող է մերժել արժութային դիլերի մասնաճյուղ բացելու դիմումը սույն կանոնի 15.3 կետով նախատեսված հիմքերով»:

1.2. Կանոնակարգի 7-րդ գլուխը վերաշարադրել հետեւյալ խմբագրությամբ.

«Գլուխ 7. Արտարժույթի փոխանակման կետերի լիցենզավորումը եւ գործունեության իրականացումը

Կանոն 16. Արտարժույթի փոխանակման կետեր

16.1. Արտարժույթի փոխանակման կետն իրավաբանական կամ ֆիզիկական անձ է, որը ՀՀ կենտրոնական բանկի կողմից տրված լիցենզիայի հիման վրա կարող է իրականացնել արտարժույթի առք ու վաճառքի գործառնություններ ֆիզիկական անձանց հետ՝ հայկական դրամով:

16.2. Արտարժույթի փոխանակման կետերը չեն կարող զբաղվել այլ գործունեությամբ:

16.3. Արտարժույթի փոխանակման կետերն ըստ գործունեության տարածքի բաժանվում են հետեւյալ խմբերի.

- շենքերում գործող (I խումբ),
- կրպակ-դրամարկղային խցերում գործող (II խումբ),
- հյուրանոցներում գործող (III խումբ):

Առաջին խմբին պատկանող արտարժույթի փոխանակման կետի տարածքը եւ տեխնիկական հագեցվածությունը պետք է համապատասխանեն սույն կանոնակարգի 14.5 կանոնով նախա-

digitised by A.R.A.R.@

տեսված պահանջներին:

II խմբի արտարժույթի փոխանակման կետերի կրպակ-դրամարկղային խցերը պետք է տեղակայված լինեն միայն օդանավակայաններում, երկաթուղային կայարաններում և ավտոկայաններում, մաքսային սահմաններում կամ բնակչության սպասարկում իրականացնող այն օբյեկտներում, որոնց սպասարկման սրահի մակերեսը, որպես կանոն, կազմում է առնվազն 200 քառակուսի մետր:

Կրպակ-դրամարկղային խցերին ներկայացվող նվազագույն տեխնիկական պահանջներն են՝ կրպակի լայնությունը՝ 2 մ, երկարությունը՝ 2 մ, բարձրությունը՝ 2.5 մ: Կրպակն ունի առանձին մուտք կողպվող դռնով, պայմանով, որ տվյալ տարածք հնարավոր է մուտք գործել միայն հիշյալ դռնով: Դրամարկղային խցի դիմակայուն շինանյութից պատրաստված պատերն ունեն մինչև 1.05 մ բարձրություն, որից հետո սկսվում է ապակին: Հանդիպակաց պատի դիմակայուն շինանյութի և ապակու միացման մասում ներսից տեղադրված է հատուկ շարժական արկղ: Արկղը կառավարվում է աշխատակցի կողմից: Հանդիպակաց պատի դիմակայուն շինանյութի և ապակու միացման մասում, դրսի կողմից, տեղադրված է սեղան գումարի վերահաշվարկման համար:

Երրորդ խմբի արտարժույթի փոխանակման կետերին թույլատրվում է կազմակերպել արտարժույթի առք ու վաճառք հյուրանոցների ընդունարաններում կամ հյուրանոցների առաջին հարկերում վարձակալված կամ սեփական տարածքում:

Կանոն 17. Արտարժույթի փոխանակման կետին լիցենզիայի տրամադրումը

17.1. ՀՀ կենտրոնական բանկի կողմից լիցենզիա ստանալու համար ներկայացվում են սույն կանոնակարգի 6-րդ գլխի 15.1 կետում նշված փաստաթղթերը:

17.2. ՀՀ կենտրոնական բանկի կողմից արտարժույթի առք ու վաճառքի գործառնություններ իրականացնելու լիցենզիայի տրամադրումից ծագող իրավահարաբերությունները կարգավորվում են արժութային դիլերի համար սահմանված նորմերով (կետեր 15.2, 15.3, 15.5, 15.6, 15.7, 15.8):

17.3. Լիցենզիա ստանալու դիմումին համաձայնություն տալու դեպքում ՀՀ կենտրոնական բանկը որոշում կայացնելու պահից մեկօրյա ժամկետում դիմողին տալիս է լիցենզիա (հավելված 7):

Մասնաճյուղ բացելու թույլտվություն տալու դեպքում ՀՀ կենտրոնական բանկն արտարժույթի փոխանակման կետին տալիս է լիցենզիային կից գրություն (հավելված 8):

Իրավաբանական անձ արտարժույթի փոխանակման կետի լիցենզիային կից, առանձին նամակի տեսքով, տրվում են առնվազն 2 անձանց անունները և ազգանունները, որոնք սահմանված կարգով իրավունք են ստացել իրականացնել արտարժույթի առք ու վաճառքի գործառնություններ»:

1.3. Կանոնակարգի 8-րդ գլուխը վերաշարադրել հետևյալ խմբագրությամբ՝

«Գլուխ 8. Արժութային դիլերների և արտարժույթի փոխանակման կետերի գործունեության կարգավորումը և վերահսկողությունը

Կանոն 18. Արժութային դիլերների և արտարժույթի փոխանակման կետերի գործունեության կարգավորումը

18.1. Առանց ՀՀ կենտրոնական բանկի լիցենզիայի արգելվում է որպես գործունեություն իրականացնել արտարժույթի և դրանով արտահայտված արժեթղթերի, մուրհակների և նման վճարային այլ գործիքների առուվաճառք՝ անմիջապես կամ տարաժամկետ վճարելու պայմանով, որոշակի ժամկետից հետո որոշակի գնով հետ գնելու կամ այլ արտարժույթով փոխանակելու իրավունքով կամ պարտականությամբ, կամ որևէ այլ պայմանով, ինչպես նաև հանդես գալ նման գործարքներ իրականացնելու առաջարկությամբ կամ որպես արժութային դիլեր:

Սույն կետի իմաստով գործարքները դիտվում են որպես գործունեություն, եթե դրանք պարբերական բնույթ են կրում՝ հանդիսանալով տվյալ գործարքներն իրականացնող անձի եկամտի կամ շահույթի նշանակալից աղբյուր և հիմնական գործունեություն:

18.2. Սույն կանոնակարգի 6-րդ գլխի 14.2 կետի «գ» ենթակետով նախատեսված արժութային դիլերները չեն կարող իրականացնել սույն կանոնակարգի 18.1 կետով չնախատեսված այլ գործառնություններ:

18.3. Արտարժութային գործառնություններ իրականացնելու լիցենզիան անժամկետ է, և նրանով նախատեսված իրավունքները չեն կարող փոխանցվել կամ այլ կերպ օտարվել:

18.4. ՀՀ կենտրոնական բանկի կողմից լիցենզիա ստանալուց հետո արժութային դիլերները և արտարժույթի փոխանակման կետերը պարտավոր են պահպանել ՀՀ օրենսդրության և սույն կանոնակարգի պահանջները և ՀՀ կենտրոնական բանկ ներկայացնել հաշվետվություններ՝ սույն կանոնակարգով սահմանված կարգով:

18.5. Արժութային դիլերները և արտարժույթի փոխանակման կետերը պարտավոր են իրենց կողմից սպասարկվող հաճախորդներից պահանջել այնպիսի ծավալի տեղեկատվություն, որն անհրաժեշտ է ՀՀ կենտրոնական բանկի կողմից սահմանված հաշվետվությունների ձևերը լրացնելու համար:

18.6. Արժութային դիլերների (արտարժույթի փոխանակման կետերի) կողմից իրականացված բոլոր գործառնությունները պարտադիր հաշվառվում են նրանց գրանցումների մատյաններում (հավելվածներ 9, 10), որոնցում արտացոլված տվյալների հիման վրա լրացվում են ՀՀ կենտրոնական բանկի կողմից պահանջվող հաշվետվությունները՝ իրականացվող գործառնություններից յուրաքանչյուրի գծով:

Գրանցումների մատյանների էջերը լարանցվում, համարակալվում և հաստատվում են ՀՀ կենտրոնական բանկի կողմից: Գրանցումների մատյաններն արժութային դիլերի կողմից ամբողջովին լրացվելուց հետո պահպանվում են առնվազն երեք տարի:

18.7. Գործառնական օրվա ցանկացած պահին արժութային դիլերի դրամարկղում, ցպահանջ և ժամկետային հաշիվներում, ինչպես նաև արժեթղթերում ներդրված միջոցների ընդհանուր գումարը չի կարող պակաս լինել՝

- ֆիզիկական անձանց համար 1.0 մլն դրամից և (կամ) դրան համարժեք առաջին խմբի մեջ մտնող արտարժույթից,
- իրավաբանական անձանց համար 2.0 մլն դրամից և (կամ) դրան համարժեք առաջին խմբի մեջ մտնող արտարժույթից:

18.8. Գործառնական օրվա ցանկացած պահին արտարժույթի փոխանակման կետի դրամարկղում և ցպահանջ կամ ժամկետային հաշիվներում առկա միջոցները (հայկական դրամ կամ արտարժույթ) չեն կարող պակաս լինել՝

- ֆիզիկական անձանց համար 1.0 մլն դրամից և (կամ) դրան համարժեք առաջին խմբի մեջ մտնող արտարժույթից,
- իրավաբանական անձանց համար 2.0 մլն դրամից և (կամ) դրան համարժեք առաջին խմբի մեջ մտնող արտարժույթից:

18.9. Իրավաբանական անձ արժութային դիլերի կողմից մասնաճյուղ հիմնվելիս դրամարկղի, ցպահանջ և ժամկետային հաշիվների, ինչպես նաև արժեթղթերում ներդրված միջոցների ընդհանուր գումարը յուրաքանչյուր մասնաճյուղի համար ավելացվում է 18.7 կետում նախատեսված գումարի չափով:

18.10. Իրավաբանական անձ արտարժույթի փոխանակման կետի կողմից մասնաճյուղ հիմնվելիս դրամարկղում, ցպահանջ և ժամկետային հաշիվներում առկա գումարը յուրաքանչյուր մասնաճյուղի համար ավելացվում է 18.8 կետում նախատեսված գումարի չափով:

18.11. Սույն կանոնակարգի 18.7, 18.8, 18.9 և 18.10 կետերում նշված գումարների նկատմամբ, կախված արժութային դիլերների և արտարժույթի փոխանակման կետերի տարածքային տեղաբաշխվածությունից, ՀՀ կենտրոնական բանկի խորհրդի կողմից կարող են սահմանվել գործակիցներ: Գործակիցների սահմանման համար հիմք է ծառայում տարածքների գործարար ակտիվությունը:

18.12. Սույն կանոնակարգի նպատակով գործառնական օր է համարվում արժութային դիլերի (արտարժույթի փոխանակման կետի) կողմից հաճախորդներին սպասարկելու ժամանակը:

Հաշվետվությունների ներկայացման նպատակով աշխատանքի շուրջօրյա կամ այլ ռեժիմի դեպքում գործառնական օրվա ավարտը համարվում է ժամը 15:00-ն:

18.13. Գործառնական օրվա ավարտին արժութային դիլերը (արտարժույթի փոխանակման կետի աշխատակիցը) վերահաշվարկում է դրամարկղի մնացորդները և համեմատում օրվա ընթացքում կատարված գործարքների արդյունքները:

Դրամարկղի փաստացի մնացորդների և հաշվառման արդյունքների միջև տարբերության դեպքում աշխատակիցը կազմում է ակտ:

18.14. Արտարժույթի առք ու վաճառքի գործարքի կատարման վերաբերյալ արժութային դիլերը և արտարժույթի փոխանակման կետի աշխատակիցը պարտավոր են լրացնել և հաճախորդին տալ անդորրագիր՝ հատուկ հաշվառման ձևաթղթի տեսքով (հավելված 11):

18.15. Սույն կանոնակարգով նախատեսված բոլոր փաստաթղթերը, բացառությամբ արտարժույթի առք ու վաճառքի անդորրագրերի, չեն հանդիսանում հատուկ հաշվառման ձևաթղթեր և արժութային դիլերների (արտարժույթի փոխանակման կետի) կողմից պատրաստվում են ինքնուրույնաբար:

Թույլատրվում է համակարգչային հատուկ ծրագրերի կիրառումն այդ փաստաթղթերի պատրաստման և լրացման համար:

18.16. Աշխատանքի ընթացքում արժութային դիլերի և արտարժույթի փոխանակման կետի լիցենզիայում նշված անձինք պարտավոր են ունենալ անձը հաստատող փաստաթուղթ և կրել լուսանկարով այցեքարտ, որտեղ պետք է նշված լինեն արժութային դիլերի անվանումը, աշխատողի անունը, ազգանունը:

Կանոն 19. Արժութային դիլերների և արտարժույթի փոխանակման կետերի գործունեության նկատմամբ վերահսկողությունը

19.1. Արտարժույթի առք ու վաճառքի գործառնություններ իրականացնելու լիցենզիա ստացած արժութային դիլերների (արտարժույթի փոխանակման կետերի) գործունեության նկատմամբ վերահսկողությունն իրականացվում է ՀՀ կենտրոնական բանկ ներկայացվող հաշվետվությունների հիման վրա, ինչպես նաև տեղերում կատարվող վերստուգումների միջոցով:

19.2. Տեղերում կատարվող վերստուգումներն անցկացվում են սահմանված կարգով տրված լիազորագրի հիման վրա՝ ֆինանսական տարվա ընթացքում առնվազն մեկ անգամ, նախապես կազմված ժամանակացույցի համաձայն, որը հաստատում է ՀՀ կենտրոնական բանկի նախագահը:

19.3. Արժութային դիլերների (արտարժույթի փոխանակման կետերի) մոտ կատարված վերստուգման ավարտից հետո կազմվում է ակտ, որն ստորագրվում է վերստուգող խմբի և արժութային դիլերների (արտարժույթի փոխանակման կետերի աշխատակցի (աշխատակիցների)) կողմից: Ակտը կազմվում է 2 օրինակից՝ մեկական օրինակ արժութային դիլերներին (արտարժույթի փոխանակման կետերին) և վերստուգող խմբին:

19.4. Արժութային դիլերները (արտարժույթի փոխանակման կետերի աշխատակիցը) կարող է ակտին կից ներկայացնել իր առարկություններն ու բացատրությունները:

19.5. Արժութային դիլերների (արտարժույթի փոխանակման կետերի աշխատակցի (աշխատակիցների)) կողմից վերստուգման ակտը չստորագրելը համարվում է վերստուգման խոչընդոտում, և այդ դեպքում համապատասխան նշում է կատարվում ակտի վրա:

19.6. Արժութային դիլերների (արտարժույթի փոխանակման կետերի աշխատակցի (աշխատակիցների)) կողմից վերստուգման ակտը չստորագրելու փաստը երբևէ չի կարող վիճարկվել օրենսդրությամբ սահմանված պատասխանատվության կիրառման ժամանակ:

19.7. Անհրաժեշտության դեպքում տեղերում կարող են իրականացվել վերստուգումներ առանց նախնական զգուշացումների:

Կանոն 20. Արժութային օրենսդրության խախտման համար արժութային դիլերների և արտարժույթի փոխանակման կետերի նկատմամբ կիրառվող պատժամիջոցները

20.1. Արժութային գործառնությունների հաշվառման բացակայության, արժութային գործառնությունների հաշվառումը սահմանված կարգի խախտումով վարելու, ՀՀ կենտրոնական բանկին փաստաթղթեր և տեղեկություններ չներկայացնելու կամ ժամանակին չներկայացնելու համար արժութային դիլերները և արտարժույթի փոխանակման կետերը պատասխանատվություն են կրում տուգանքների ձևով այն գումարների սահմաններում, որոնք հաշվառված չեն, հաշվառված են ոչ պատշաճ ձևով, կամ որոնց վերաբերյալ փաստաթղթերը և տեղեկանքները սահմանված կարգով չեն ներկայացվել: Տուգանքի չափը յուրաքանչյուր կոնկրետ դեպքում սահմանում է ՀՀ կենտրոնական բանկի օրենսդրության խախտումները քննարկող հանձնաժողովը:

Սահմանված տուգանքի և որպես պատժամիջոց նախատեսված գումարների բռնագանձումը կատարվում է ՀՀ կենտրոնական բանկի հայցով՝ դատական կարգով:

20.2. ՀՀ կենտրոնական բանկն արտարժույթի առք ու վաճառքի գործառնություններ իրականացնելու լիցենզիան կարող է ուժը կորցրած ճանաչել, եթե՝

ա) լիցենզիա ստանալու համար ՀՀ կենտրոնական բանկ ներկայացված փաստաթղթերում հայտնաբերվել են կեղծ կամ անարժանահավատ տեղեկություններ,

բ) արժութային դիլերը (արտարժույթի փոխանակման կետը) լիցենզիա ստանալուց հետո, մեկ տարվա ընթացքում, չի իրականացրել արտարժույթի առք ու վաճառքի գործառնություններ,

գ) արժութային դիլերի (արտարժույթի փոխանակման կետի) կողմից իրականացվել են սույն կանոնակարգի պահանջների խախտումներով և (կամ) օրենսդրությամբ չնախատեսված գործունեություն կամ գործառնություններ,

դ) ՀՀ կենտրոնական բանկ ներկայացվող հաշվետվություններում բացահայտվել են անարժանահավատ և կեղծ տվյալներ,

ե) պարբերաբար ուշացվել կամ ՀՀ կենտրոնական բանկ չեն ներկայացվել հաշվետվություններ,

զ) կանոնադրության (իրավաբանական անձանց համար), գրանցման վկայականի, տարածքի և նրա տեխնիկական պայմանների մեջ կատարվել են այնպիսի փոփոխություններ, որոնք չեն համապատասխանում լիցենզիա ստանալու համար անհրաժեշտ փաստաթղթերին ներկայացվող պահանջներին,

է) վերահսկողություն և վերստուգումներ իրականացնելիս արժութային դիլերը (արտարժույթի փոխանակման կետի աշխատակիցը) խոչընդոտել է ՀՀ կենտրոնական բանկի ծառայողների օրինական գործողություններին,

ը) պարբերաբար խախտվել է արժութային օրենսդրությունը, ինչպես նաև չեն կատարվել կամ ոչ պատշաճ կերպով են կատարվել ՀՀ կենտրոնական բանկի հանձնարարականները,

թ) արձանագրվել է հաճախորդներին արտարժույթի առք ու վաճառքի գործառնությունների վերաբերյալ անդորրագիր չտալու առնվազն մեկ դեպք:

20.3. Արտարժույթի առք ու վաճառքի գործառնություններ իրականացնելու լիցենզիան ուժը կորցրած ճանաչելու մասին ՀՀ կենտրոնական բանկի որոշումը մեկ օրվա ընթացքում հրապարակվում է զանգվածային լրատվության միջոցներում:

Լիցենզիան ուժը կորցրած ճանաչելու որոշումն ուժի մեջ մտնելու պահից արժութային դիլերը (արտարժույթի փոխանակման կետը) զրկվում է արժութային գործառնություններ իրականացնելու իրավունքից և պարտավոր է լիցենզիան մեկշաբաթյա ժամկետում հետ վերադարձնել ՀՀ կենտրոնական բանկ»:

1.4. Կանոնակարգի 9-րդ գլուխը վերաշարադրել հետևյալ խմբագրությամբ՝

«Գլուխ 9. Արժութային դիլերի (արտարժույթի փոխանակման կետի) լիցենզիայում նշված անձանց ներկայացվող մասնագիտական համապատասխանության չափանիշները և նրանց ստուգելու կարգը

Կանոն 21. Արժութային դիլերի (արտարժույթի փոխանակման կետի) լիցենզիայում նշված անձանց ներկայացվող մասնագիտական համապատասխանության չափանիշները

21.1. Արժութային դիլերի (արտարժույթի փոխանակման կետի) լիցենզիայում նշված անձինք (այսուհետև՝ թեկնածուներ) պետք է բավարարեն հետևյալ մասնագիտական չափանիշներին՝

- ՀՀ արժութային օրենսդրության իմացություն,
- ՀՀ կենտրոնական բանկի կողմից արժութային կարգավորման և արժութային վերահսկողության մասին ընդունված որոշումների իմացություն,
- իրականացվող արժութային գործառնությունների իմացություն:

Կանոն 22. Թեկնածուների մասնագիտական համապատասխանությունը պարզելու ստուգման կարգը

22.1. Թեկնածուների մասնագիտական համապատասխանության ստուգումը կատարվում է ՀՀ կենտրոնական բանկի գրանցման և լիցենզավորման հանձնաժողովի կողմից:

Թեկնածուները պարտավոր են լիցենզիա ստանալու համար համապատասխան փաստաթղ-

digitised by A.R.A.R.@

ները ՀՀ կենտրոնական բանկ ներկայացնելուց հետո 10-օրյա ժամկետում ներկայանալ ՀՀ կենտրոնական բանկ մասնագիտական համապատասխանությունը պարզելու նպատակով քննություն հանձնելու համար:

22.2. Թեկնածուների մասնագիտական համապատասխանության ստուգումը կատարվում է գրավոր (տեստային) քննության միջոցով, ըստ որում տեստի յուրաքանչյուր հարցին պատասխանելու համար թեկնածուին հատկացվում է միջին հաշվով 1.5 րոպե:

22.3. Գրավոր քննության տեստը հարցեր պարունակող փաթեթ է, որը մշակվում է ՀՀ կենտրոնական բանկի բանկային վերահսկողության դեպարտամենտի եւ իրավաբանական վարչության կողմից նախապես հրապարակված թեմաների ցանկի հիման վրա:

Տեստերը, ինչպես նաեւ դրանցում կատարվող լրացումները եւ փոփոխությունները հաստատվում են ՀՀ կենտրոնական բանկի նախագահի կողմից, ենթակա չեն հրապարակման եւ պահվում են ՀՀ կենտրոնական բանկի գրանցման եւ լիցենզավորման հանձնաժողովի մոտ:

22.4. Տեստերը վերանայվում են ոչ պակաս, քան տարին մեկ անգամ՝ հաշվի առնելով արժութային կարգավորման եւ արժութային վերահսկողության վերաբերյալ նոր օրենքների եւ նորմատիվային իրավական ակտերի ընդունումը:

Տեստերը կարող են վերանայվել նաեւ անհրաժեշտության դեպքում՝ ՀՀ կենտրոնական բանկի նախագահի հանձնարարությամբ:

22.5. Տեստերը եւ դրանցում պարունակվող հարցերի թիվը տարբերակվում են ըստ քննություն հանձնող թեկնածուների (ելնելով նրանց ներկայացվող չափանիշներից) հետեւյալ խմբերի

ա) արժութային դիլեր - 30 հարց

բ) արտարժույթի փոխանակման կետ - 30 հարց:

22.6. Տեստերի հարցերից յուրաքանչյուրը պարունակում է մի քանի պատասխան, որոնցից մեկն է ճիշտ:

Տեստի հարցի ճիշտ պատասխանը գնահատվում է մեկ, իսկ սխալ պատասխանը՝ զրո միավոր:

22.7. Արժութային դիլերի (արտարժույթի փոխանակման կետի) լիցենզիայում նշվող անձանց գրավոր (տեստային) քննությունն անցկացվում է ՀՀ կենտրոնական բանկի գրանցման եւ լիցենզավորման հանձնաժողովի առնվազն 3 անդամների ներկայությամբ:

22.8. Թեկնածուներին թույլատրվում է մասնակցել քննությանը՝ անձնագրի կամ անձը հաստատող այլ փաստաթղթի ներկայացման դեպքում:

Գրավոր (տեստային) քննության ժամանակ թեկնածուին արգելվում է

- օգտվել օրենսդրական, ենթաօրենսդրական ակտերից եւ այլ նյութերից, մասնագիտական գրականությունից, տեղեկատուներից,
- երկխոսության մեջ մտնել մյուս թեկնածուների հետ:

22.9. Գրավոր քննությանը հատկացված ժամանակի ավարտից հետո թեկնածուն պարտավոր է տեստը պատասխաններով հանձնել հանձնաժողովի պատասխանատու անձին:

Նշված պահանջներից յուրաքանչյուրի չկատարման դեպքում թեկնածուն զրկվում է քննության հետագա ընթացքին մասնակցելու իրավունքից, եւ նրա վերաբերյալ տրվում է բացասական եզրակացություն:

22.10. Տեստերի հարցերի պատասխանների արդյունքները քննություն անցկացնող հանձնաժողովի անդամներն ամփոփում են մինչեւ հանձնաժողովի նիստը եւ ներկայացնում հանձնաժողովին:

22.11. Տեստերի պատասխանների գնահատումն ու ամփոփումը կատարվում է հետեւյալ կերպ. եթե թեկնածուն հավաքել է միավորների առավելագույն թվի

- մինչեւ 70 տոկոսը, ապա հանձնաժողովն արձանագրում է, որ թեկնածուն իր որակավորմամբ եւ մասնագիտական առումով չի համապատասխանում ՀՀ կենտրոնական բանկի կողմից սահմանված չափանիշներին,
- 70 եւ ավելի տոկոսը, ապա հանձնաժողովն արձանագրում է, որ թեկնածուն իր որակավորմամբ եւ մասնագիտական առումով համապատասխանում է ՀՀ կենտրոնական բանկի կողմից սահմանված չափանիշներին:

22.12. Եթե թեկնածուն որակավորմամբ եւ մասնագիտական առումով չի համապատասխանում ՀՀ կենտրոնական բանկի կողմից սահմանված չափանիշներին, ապա նա կարող է կրկին դիմել ՀՀ կենտրոնական բանկ ոչ շուտ, քան վերջին անգամ քննություն հանձնելուց 6 ամիս հետո:

22.13. Կրկնական քննություն անցնելու համար դիմած թեկնածուներին թույլտվություն տալու մասին հարցը ՀՀ կենտրոնական բանկի գրանցման եւ լիցենզավորման հանձնաժողովը քննարկում է համապատասխան լրացված տեղեկանքի առկայության դեպքում (հավելված 12):

Կրկնական քննություն հանձնելու թույլտվությունը տրվում է ՀՀ կենտրոնական բանկի նախագահի հրամանով»:

2. Հանձնարարել Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկի բանկային վերահսկողության, դրամավարկային քաղաքականության դեպարտամենտներին եւ իրավաբանական վարչությանը՝ եռամսյա ժամկետում Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկի խորհրդի հաստատմանը ներկայացնել «Հայաստանի Հանրապետության տարածքում արժութային կարգավորումը եւ վերահսկողությունը» կանոնակարգ 8-ը (նոր խմբագրությամբ):

3. Սույն որոշումն ուժի մեջ մտնելու պահից ուժը կորցրած ճանաչել Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկի խորհրդի 22.05.97 թ. թիվ 142 (բացառությամբ 1-5 կետերի), 30.07.97 թ. թիվ 207, 15.12.98 թ. թիվ 240, 02.03.99 թ. թիվ 30 եւ 18.06.99 թ. թիվ 102 որոշումները:

4. Սույն որոշումը նոր հիմնադրվող արժութային դիլերների եւ արտարժույթի փոխանակման կետերի համար ուժի մեջ է մտնում 2000 թվականի հունվարի 1-ից:

5. Սահմանել, որ գործող արժութային դիլերների եւ արտարժույթի փոխանակման կետերի տարածքը եւ տեխնիկական հագեցվածությունը համապատասխանեցվում են սույն որոշմամբ սահմանվող պահանջներին մինչեւ 2000 թվականի ապրիլի 1-ը:

6. Սույն որոշումն ուժի մեջ է մտնում ընդունման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀ *Տ. ՍԱՐԳՍՅԱՆ*

Հավելված 5

Արտարժույթի առք ու վաճառքի գործառնություններ իրականացնելու լիցենզիայի ձեւ

Հաստատված է
ՀՀ կենտրոնական բանկի խորհրդի
__ ________ 199 __ թ.
թիվ ___ որոշմամբ

Արտարժույթի առք ու վաճառքի գործառնություններ իրականացնելու լիցենզիա
թիվ _____

Սույն լիցենզիան տրվում է ______________________________
արժութային դիլերի անվանումը, գտնվելու վայրը

____
կամ ֆիզիկական անձի անունը, ազգանունը, անձնագրի համարը, հասցեն

արժութային դիլերին արտարժույթի առք ու վաճառքի գործառնություններ իրականացնելու համար:

Արժութային դիլերը չի կարող զբաղվել գործունեության այլ տեսակներով:

Լիցենզիան վավեր է նաեւ ՀՀ կենտրոնական բանկի կողմից տրված լիցենզիային կից գրության մեջ նշված տարածքներում:

ՀՀ կենտրոնական բանկի նախագահ

* Լիցենզիայում փոփոխություններ կատարելու դեպքում այդ մասին նշվում է լիցենզիայի վերին աջ անկյունում:

Հավելված 6

Արտարժույթի առք ու վաճառքի գործառնություններ իրականացնելու
թիվ ______ լիցենզիային կից գրության ձեւ

Հաստատված է
ՀՀ կենտրոնական բանկի խորհրդի
____________ 1999 թ. թիվ ___ որոշմամբ

Արտարժույթի առք ու վաճառքի գործառնություններ իրականացնելու
լիցենզիային կից գրություն
թիվ ____

Սույնով թույլատրվում է ______________________________
արժութային դիլերի անվանումը, լիցենզիայի

______________________________ տարածքում իրականացնել

համարը, մասնաճյուղի գտնվելու վայրը, հաստատման ամսաթիվը,
արտարժույթի առք ու վաճառքի գործառնություններ:
Աշխատակից (ներ)

____
ազգանունը, անունը, անձնագրի համարը, հասցեն

Արժութային դիլերը չի կարող զբաղվել գործունեության այլ տեսակներով:

Հավելված 7

Արտարժույթի առք ու վաճառքի գործառնություններ
իրականացնելու լիցենզիա թիվ ___

Հաստատված է
ՀՀ կենտրոնական բանկի խորհրդի
__ _____ 199__ թ. թիվ _____ որոշմամբ

Լիցենզիա թիվ ___
Արտարժույթի առք ու վաճառքի գործառնություն իրականացնելու

Սույն լիցենզիան տրվում է ______________________________
Արտարժույթի փոխանակման կետի անվանումը,

____
գտնվելու վայրը կամ ֆիզիկական անձի անունը, ազգանունը, անձնագրի համարը, հասցեն

փոխանակման կետին՝ ֆիզիկական անձանց հետ արտարժույթի առք ու վաճառքի գործառնություններ կատարելու համար:

Արտարժույթի փոխանակման կետը չի կարող զբաղվել գործունեության այլ տեսակներով:

Լիցենզիան վավեր է լիցենզիային կից գրության մեջ նշված տարածքներում:

ՀՀ կենտրոնական բանկի նախագահ

* Լիցենզիայում փոփոխություններ կատարելու դեպքում այդ մասին նշվում է լիցենզիայի վերին աջ անկյունում:

Հավելված 8

Արտարժույթի առք ու վաճառքի գործառնություններ իրականացնելու
լիցենզիային կից գրության ձեւ

Հաստատված է
ՀՀ կենտրոնական բանկի խորհրդի
__ _____ 1999 թ. թիվ ___ որոշմամբ

Արտարժույթի առք ու վաճառքի գործառնություններ իրականացնելու
լիցենզիային կից գրություն

Գրություն թիվ ___

Սույնով թույլատրվում է ______________________________ .
արտարժույթի փոխանակման կետի անվանումը.

____
լիցենզիայի համարը, հաստատման ամսաթիվը.

______________________________ տարածքում իրականացնել
մասնաճյուղի գտնվելու վայրը

արտարժույթի առք ու վաճառքի գործառնություններ:
Աշխատակից(ներ)

____
աշխատակցի ազգանունը, անունը

Արտարժույթի փոխանակման կետը չի կարող զբաղվել գործունեության այլ տեսակներով:

Հավելված 9

Արժութային դիլերի գրանցումների մատյանի ձեւ

Արժույթի անվանումը	AMD	USD	RUR	DM	FF		
1	2	3	4	5	6	7	8
Մնացորդը օրվա սկզբում	500000	1500	20000				
Մնացորդը օրվա վերջում	92000	2500	15000	100			

ՀՀ	Գործարքի տեսակը	Գործարքի ժամկետայնությունը	Գրանցման ժամը	Վայրը	Արտարժույթների տեսակները (գնվող/վաճառվող)	Փոխարժեքը դրամով	Գնման կամ վաճառքի ծավալը	
							Արտարժույթով	Դրամով
1	Սփոթ		9:15	Միջբանկային շուկա	1.USD	520	100	52000
					2. DM			
2	Ֆորվարդ	Մարումը 1 ամսից	9:35	Բորսա	1.FF			
					2.DM	290	12000	3480000
3	Ֆյուչերս	Մարումը 3 ամսից	12:15	Միջբանկային շուկա	1.USD	520	10000	5200000
					2.AMD			
4								
Ընդամենը ըստ արտարժույթի տեսակների					1.USD	520*	100	52000
					2.DM			
					1.FF			
					2.DM	290*	12000	3480000
					1.USD	520*	10000	5200000
					2.AMD			

* Լրացվում է տվյալ արտարժույթի գծով միջին փոխարժեքը:

digitised by A.R.A.R.@

Արժութային դիլերի գրանցումների մատյանը նպատակ ունի ապահովել ՀՀ կենտրոնական բանկի մշակած իրավական դաշտին համապատասխան գործունեության իրականացումը եւ կիրառվում է հաշվառման եւ վիճակագրական նպատակներով: Այս փաստաթղթում գրանցված տվյալները կօգնեն արժութային դիլերներին կանոնավորել իրենց գործունեությունը եւ կծառայեն իրենց իսկ շահերին՝ նպաստելով առողջ մրցակցության ապահովմանը:

Արժութային դիլերի գրանցումների մատյանում (հավելված 9) մնացորդը օրվա սկզբում եւ վերջում ներառում է ինչպես դրամարկղի մնացորդը, այնպես էլ բանկում ցպահանջ եւ ժամկետային հաշիվներում առկա մնացորդների հանրագումարը:

«Գործարքի տեսակը» սյունակում լրացվում են գործարքների տեսակները:

Բացառությամբ «սփոթ» գործարքի, մյուս բոլոր գործարքների վերաբերյալ նշվում է ժամկետայնությունը (օր. մարումը 1 ամսից):

«Գրանցման ժամը» սյունակում լրացվում է գործարքի գրանցման պահը:

«Վայրը» սյունակում լրացվում են գործարքների իրականացման վայրը (բորսա, միջբանկային շուկա, արժութային դիլեր հանդիսացող կազմակերպության, դիլերի գտնվելու վայրը):

«Արտարժույթների տեսակները (գնվող/վաճառվող)» սյունակում լրացվում են համապատասխան փոխարկվող արժույթների ISO-ի կոդերը (օրինակ՝ ԱՄՆ դոլար՝ USD, հայկական դրամ՝ AMD, անգլիական ֆունտ ստեռլինգ՝ GBP եւ այլն):

Յուրաքանչյուր գործարքի գրանցումը կատարվում է՝ ելնելով գործարքի նպատակից: Եթե իրականացվում է արտարժույթի գնման գործարք, ապա «Արտարժույթների տեսակները (գնվող/-վաճառվող)» սյունակի 1-ին տողում լրացվում է այդ արտարժույթի կանակը, գնման փոխարժեքը եւ ծավալը՝ դրամով: Եթե իրականացվում է արտարժույթի վաճառքի գործարք, ապա «Արտարժույթների տեսակները (գնվող/վաճառվող)» սյունակի 2-րդ տողում լրացվում է վաճառվող արտարժույթի կանակը, վաճառքի փոխարժեքը եւ ծավալը՝ դրամով:

Համաձայն կանոն 13-ի 13.4 կետի՝ ՀՀ տարածքում գործող արժութային դիլերները պարտավոր են սահմանում եւ հրապարակում են հայկական դրամի նկատմամբ արտարժույթների փոխարժեքները՝ կրոս-կուրսի կամ իրենց կողմից նախընտրելի փոխարժեքների հիման վրա: Այսպես լրացված օրինակում 100 ԱՄՆ դոլար է գնվել գերմանական մարկով: ԱՄՆ դոլարի գնման փոխարժեքը 520 դրամ է: Գնվող արտարժույթի համարժեքը դրամով կազմում է 52000 դրամ:

Եթե գործարքն իրականացվում է դիլերների միջեւ, այդ թվում՝ միջբանկային շուկայում կամ բորսայում, ապա «Արտարժույթների տեսակները» սյունակի 1-ին կամ 2-րդ տողում, ելնելով գործարքի նպատակից, ցույց է տրվում գնված կամ վաճառված արտարժույթը: Այս դեպքում գործարքին մասնակցող մյուս կողմը (բանկը, դիլերը) իր գրանցումների մատյանում նշում է այդ գործարքի հակադարձը: Այսպես՝ օրինակում, երբ ԱՄՆ դոլար է գնվել գերմանական մարկով, ԱՄՆ դոլարի գնման գործարքը գրանցվում է վերոնշյալ սյունակի 1-ին տողում, իսկ երբ գերմանական մարկ է վաճառվել ֆրանսիական ֆրանկով, այդ դեպքում գերմանական մարկի վաճառքի գործարքը գրանցվում է 2-րդ տողում: Այս գործարքների մյուս մասնակիցներն իրենց գրանցումների մատյանում առաջին դեպքում նշում են գերմանական մարկի վաճառքի, իսկ երկրորդ դեպքում՝ ֆրանսիական ֆրանկի գնման գործարքը:

«Ընդամենը՝ ըստ արտարժույթի տեսակների» տողում «Արտարժույթների տեսակները» սյունակում կատարվում է օրվա ընթացքում կատարված բոլոր տիպի գործարքների խմբավորումը՝ ըստ արտարժույթի տեսակների: Այս տողում «Փոխարժեքը դրամով» սյունակում լրացվում է տվյալ արտարժույթի գծով գնման կամ վաճառքի միջին փոխարժեքը, որը հաշվարկվում է կանոնակարգ 8-ի կանոն 13-ի 13.3 կետի 4-րդ պարբերությունում նշված կարգով:

Հավելված 10

Արտարժույթի փոխանակման կետի գրանցումների մատյանի ձեւ

Արժույթի անվանումը	AMD	USD	RUR	DM	FF	
1	2	3	4	5	6	7
Մնացորդը օրվա սկզբում	500000	1500	20000			
Մնացորդը օրվա վերջում	92000	2500	15000	100		

ՀՀ	Արժույթի տեսակը	Ծավալը					
		Գնման			Վաճառքի		
		Արտարժույթով	Արտարժույթով	Դրամով	Փոխարժեք	Արտարժույթով	Դրամով
1.	USD	520	1000	520000			
2.	RUR				80	500000	40000
3.	DM	280	100	28000			
	Ընդամենը ըստ արտարժույթի տեսակների						
	USD	520*	1000	520000			
	RUR				80*	500000	40000
	DM	280*	100	28000			

* Լրացվում է տվյալ արտարժույթի գծով միջին փոխարժեքը:

Արտարժույթի փոխանակման կետի գրանցումների մատյանը նպատակ ունի ապահովել ՀՀ կենտրոնական բանկի մշակած իրավական դաշտին համապատասխան գործունեության իրականացումը եւ կիրառվում է հաշվառման եւ վիճակագրական նպատակներով: Այս փաստաթղթում գրանցված տվյալները կօգնեն արտարժույթի փոխանակման կետերին կանոնավորել իրենց գործունեությունը եւ կծառայեն իրենց իսկ շահերին՝ նպաստելով առողջ մրցակցության ապահովմանը:

Արտարժույթի փոխանակման կետերի գրանցումների մատյանում (հավելված 10) մնացորդն օրվա սկզբում եւ վերջում ներառում է ինչպես դրամարկղի մնացորդը, այնպես էլ բանկում
ցպահանջ եւ ժամկետային հաշիվներում առկա մնացորդների հանրագումարը:
«Արտարժույթի տեսակը» սյունակում լրացվում են գնվող կամ վաճառվող արժույթների ISO-ի կոդերը (օրինակ՝ ԱՄՆ դոլար՝ USD, հայկական դրամ՝ AMD, անգլիական ֆունտ ստեռլինգ՝ GBP եւ այլն):
Արտարժույթի փոխանակման կետերն արտարժույթի փոխարժեքը սահմանելիս, ինչպես նաեւ փոխարկման գործառնություններ իրականացնելիս առաջնորդվում են սույն կանոնակարգի
1-ին եւ 5-րդ գլուխներով սահմանված պահանջներով:
«Գնման փոխարժեքը» սյունակում նշվում է արտարժույթի փոխանակման կետի կողմից
հայկական դրամի դիմաց սահմանված գնման փոխարժեքը:
«Գնման ծավալն արտարժույթով» սյունակում նշվում է գնված արտարժույթի կանակը, իսկ
«Գնման ծավալը դրամով» սյունակում նշվում է գնված արտարժույթի համարժեքը դրամով
հաշվարկված գնման փոխարժեքով:
«Վաճառքի փոխարժեքը» սյունակում նշվում է արտարժույթի փոխանակման կետի կողմից
հայկական դրամի դիմաց սահմանված վաճառքի փոխարժեքը:
«Վաճառքի ծավալն արտարժույթով» սյունակում նշվում է վաճառված արտարժույթի կանակը, իսկ «Վաճառքի ծավալը դրամով» սյունակում նշվում է վաճառված արտարժույթի համարժեքը դրամով՝ հաշվարկված վաճառքի փոխարժեքով:
«Ընդամենը՝ ըստ արտարժույթի տեսակների» տողում «Գնման փոխարժեքը դրամով» եւ «Վաճառքի փոխարժեքը դրամով» սյունակներում լրացվում է տվյալ արտարժույթի գծով միջին փոխարժեքը, որը հաշվարկվում է կանոն 13-ի 13.3 կետի 4-րդ պարբերությունում նշված կարգով:

Հավելված 11
Ձեւ թիվ 1
Հաստատված է
ՀՀ կենտրոնական բանկի խորհրդի
«___» _______ 199__ թ. թիվ ____ որոշմամբ

Անդորրագիր ____ թիվ _______
սերիա

Արտարժույթի առք ու վաճառքի գործառնությունների վերաբերյալ

____
բանկի, արժութային դիլերի (արտարժույթի փոխանակման կետի) անվանումը, անունը

____
ազգանունը, հասցեն

«   » __________________ 199 թ.
ժամը « : »

Փոխանակվող արժույթի տեսակը __________________
Առք/վաճառք (ընդգծել)
Գումարը (թվերով եւ բառերով) __________________
Փոխանակման փոխարժեքը __________________
Հաճախորդին տրվող գումարը եւ արժույթի տեսակը __________________
Կ.Տ.
Կատարող __________________
անուն, ազգանուն

Հավելված 12
Հաստատված է
ՀՀ կենտրոնական բանկի խորհրդի
____ _______ 199 _ թ. թիվ ____ որոշմամբ

Տեղեկանք
արժութային դիլերի (արտարժույթի փոխանակման կետի) մասին

Ներքոհիշյալն այն նվազագույն տեղեկատվությունն է, որը Դուք պարտավոր եք ներկայացնել ՀՀ կենտրոնական բանկ:

Դուք կարող եք ներկայացնել նաեւ լրացուցիչ տեղեկատվություն, որը կօգնի ՀՀ կենտրոնական բանկին պարզելու Ձեր մասնագիտական համապատասխանությունը:

1. Ընդհանուր տեղեկատվություն.

Անուն, ազգանուն, հայրանուն __________________
Հասցեն __________________
Ծննդյան թիվը __________________
Ծննդավայրը __________________
Քաղաքացիությունը __________________
Անձնագրի սերիան եւ համարը __________________
Հեռախոսահամարներ __________________

2. Կրթություն, որակավորում եւ փորձ

Ուսումնական հաստատության (այդ թվում՝ դպրոցի) անվանումը	Վայրը	Հաճախումների ժամանակաշրջանները	Աստիճանները

3. Հակառակ ժամանակագրական կարգով ներկայացրեք վերջին 5 տարիներին Ձեր աշխատանքային փորձի մասին տեղեկատվություն:

Կազմակերպության (ձեռնարկության) գտնվելու վայրը __________________
Աշխատանքի ժամկետը _______ -ից մինչեւ _______
Պաշտոնը, աշխատանքի բնույթը __________________
Նախկինում եղե՞լ եք կամ ներկայումս հանդիսանու՞մ եք անհատ ձեռներեց, ներկայացրեք այդ գործունեության նկարագիրը __________________
____
____
____
____
____
____

4. Նախկինում դատված եղե՞լ եք, թե ոչ, ներկայումս գտնվու՞մ եք նախաքննության, դատաքննության մեջ, թե ոչ __________________

5. Նշեք առնվազն 3 անձանց անունն ու լրիվ փոստային հասցեն: Վերջիններս պետք է անձամբ ծանոթ լինեն Ձեզ եւ չպետք է որեւէ կերպ առնչվեն այս առաջարկությանը

1. __________________
անուն, ազգանուն, զբաղմունք, հեռախոսի համար

2. __________________
անուն, ազգանուն, զբաղմունք, հեռախոսի համար

3. __________________
անուն, ազգանուն, զբաղմունք, հեռախոսի համար

6. Ես հավաստիացնում եմ, որ սույն տեղեկանքում պարունակվող տեղեկատվությունն ստույգ է եւ լիակատար, գիտակցում եմ, որ նրանում որեւէ էական փաստի սխալ ներկայացում կամ բացթողում կարող է հանգեցնել լիցենզիայի ուժը կորցրած ճանաչման:

Ես համաձայն եմ ՀՀ կենտրոնական բանկին տեղեկացնել անձնական, կենսագրական եւ ֆինանսական տեղեկատվության մեջ տեղի ունեցող կամ ակնկալվող որեւէ էական փոփոխության փաստի մասին:

/ստորագրություն/   */ստորագրման ամսաթիվը/*

digitised by A.R.A.R.@

ԱՄՆ-ը պաշտոնապես Պանամային է հանձնում Պանամայի ջրանցքի վերահսկողությունը

ՊԱՆԱՄԱ, 14 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ-ԻՏԱՌ-ՏԱՍՍ: Պանամայում գրեթե մեկդարյա ռազմական ներկայությունից եւ Պանամայի ջրանցքի մեկդարյա կառավարումից հետո ԱՄՆ-ը պաշտոնապես կենտրոնամերիկյան երկրին է հանձնում այս միջօվկիանոսային ուղու վերահսկողությամբ: 1977 թվականին կարեւորագույն միջօվկիանոսային ուղու վերահսկողությամբ: 1977 թվականին երկու երկրների միջեւ ստորագրված «Պանամայի ջրանցքի մասին պայմանագրի» համաձայն, 1999 թվականի դեկտեմբերի 31-ին վերջին ամերիկացին համապատասխան, 1999 թվականի դեկտեմբերի 31-ին վերջին ամերիկացի զինվորը կհեռանա Պանամայի տարածքից, իսկ ջրանցքի վերահսկողությունը լիովին կանցնի երկրի իշխանությունների ձեռքը: Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ այդ օրը շատ պաշտոնյաներ հյուրեր չեն կարողանա ներկա լինել ջրանցքի հանձնմանը, Պանամայի իշխանությունները որոշել են պաշտոնական արարողությունը կատարել այսօր: Պանաման բավականին ուժեր, հնարավորություններ եւ կարողություններ ունի ապահովելու համար Պանամայի ջրանցքի անվտանգությունն ու բնականոն գործունեությունը, այս մասին այստեղ հայտարարել է երկրի արտաքին գործերի նախարար Խոսե Միգել Ալեմանը:

Անտառային հրդեհները քշացնում են տեղումները

Երուսաղեմի եբրայական համալսարանի պրոֆեսոր Դանիել Ռոզենֆելդն, ամերիկյան մի արբանյակի դիտարկումների վրա հենվելով, հանգել է այն եզրակացության, որ անտառային հրդեհների ծուխը խանգարում է անձրեւի կաթիլների գոյացմանը: Արբանյակը Բոռնեո կղզու վրայով թռել էր 1998 թ., երբ կղզու կեսը պատված էր անտառային հրդեհների ծխի խիտ ամպերով: Հրեա գիտնականը բացահայտել է, որ թանձր ծուխը թեեւ ամպերում ջրի գոլորշիների խտացմանը նպաստող փոքր մասնիկներ է բաց թողել, բայց գոյացած կաթիլներն այնքան մանրիկ են եղել, որ չեն կարող թափվել տեղումների տեսքով:

Ամերիկացի գիտնական Քրիստիան Կումերոուն համանման երեւույթ է դիտարկել այլ վայրերում: Դա գերմանացի կլիմայագետ Հանս Գրաֆին թույլ է տվել հաշվարկել անտառային հրդեհների հետեւանքները մոլորակի կլիմայի վրա: Դրանք նման են Ֆիլիպինների Պինատուբո հրաբխի 1991 թ. ժայթքման ժամանակ մթնոլորտ արտանետված փոշու ամպերի առաջացրած հետեւանքներին:

«ՊՈՒԵՆ»

Նեյրոններն, այնուամենայնիվ, վերականգնվում են

Տարածված կարծիքին հակառակ, ինչպես պարզվում է, մարդու ուղեղը կարող է վերականգնել իր նյարդային բջիջների՝ նեյրոնների մի մասը, քանի որ ուղեղի որոշ հատվածներում նոր բջիջներ են գոյանում մարդու ամբողջ կյանքի ընթացքում: ԱՄՆ-ի Նյու Ջերսիի նահանգում գտնվող Փրինսթոնի համալսարանի պրոֆեսոր Էլիզաբեթ Գուլդն իր աշխատակիցների հետ ապացուցել է հիմնարար բջիջների գոյությունը, որոնցից ծագող նյարդային բջիջները որոշակի դեր են խաղում կենդանի էակների ուսուցման եւ հիշողության մեջ: Գիտափորձերը կատարվել են մակակա տեսակի կապիկների վրա, որոնց ուղեղը նման է մարդու ուղեղին:

Ուրիշ հետազոտողներ արդեն ապացուցել էին, որ նոր նեյրոններ են առաջանում կրծողների եւ ստորակարգ պրիմատների ուղեղներում: Բայց խոսքն ուղեղի «արխայիկ», այսինքն՝ հնամենի հատվածների մասին էր: Մինչդեռ Էլիզաբեթ Գուլդի հետազոտությունների շնորհիվ այդ երեւույթն առաջին անգամ հայտնաբերվեց գլխուղեղի ամենազարգացած մասում՝ կեղեւի մեջ, մասնավորապես դրա այն հատվածներում, որոնք կապված են որոշումների ընդունման եւ առհասարակ կարճաժամկետ հիշողության, դիտողական ճանաչման, ինչպես նաեւ առարկաների տարածական մտապատկերման հետ:

Տաք վերջույթները նպաստում են քնին

Արագորեն քուն մտնելու համար հարկավոր է տաքացնել ձեռքերն ու ոտքերը: Այս հետեւության են հանգել Շվեյցարիայի Բազել քաղաքի մի խումբ կենսաբաններ, որոնք անգլիական «Նեյչր» գիտական հանդեսում նույնիսկ կոչ են անում քնելիս ձեռնոցներ ու կարճ գուլպաներ հագնել: Նրանց հետազոտությունները ցույց են տալիս, որ ինչքան բարձր է մարդու ծայրանդամների ջերմաստիճանը, այնքան արագ է նա քուն մտնում:

Բազելցի հետազոտողներն ուսումնասիրել են մի շարք գործոնների (այդ թվում քաշի բաղադրության, մելատոնինի ընդունման եւ շրջապատի լուսավորվածության) ազդեցությունը բազմաթիվ առողջ երիտասարդների քնի վրա: Պարզվել է, որ վերջիններիս քուն մտնելու ժամանակահատվածն ուղղակիորեն կապված է ձեռքերի ու ոտքերի արյունատար մազանոթների ընդլայնման հետ: Իրոք, անոթների ընդլայնումը հանգեցնում է մարմնի ընդհանուր ջերմաստիճանի անկմանը, որը նպաստում է քնին:

Հետազոտության հեղինակների կարծիքով, ճիշտ նույնպիսի ազդեցություն են գործում բուժական բուրմերը, տաք լոգանքները եւ նույնիսկ քնաբեր դեղերը: Ի դեպ, խորհուրդ է տրվում առավել լավ արդյունքի ապահովման համար քնել զով ննջասենյակում:

Ծխնելույզների դիօքսինն այժմ կարելի է չեզոքացնել

Ամերիկյան «Գոր» ֆիրման, որը հայտնի է մարզահագուստի «գոր-տեքս» գործվածքով, սկսել է արտադրել նաեւ օդի աղտոտումը կանխող զտիչներ: Մասնավորապես թողարկվում է «Ռեմեդիա» կատալիտիկ զտիչը, որը վնասազերծում է արդյունաբերական ձեռնարկությունների ծխնելույզներից դուրս եկող դիօքսինները: Անշուշտ, դա ուրախություն կպատճառի «Գրինփիս» բնապահպանական կազմակերպության անդամներին, որոնք տարիներ շարունակ պայքարում էին կենցաղային աղբի այրման գործարանների ծխնելույզներից ելնող այդ թունանյութերի դեմ:

Մինչեւ վերջերս դիօքսինների չեզոքացման ամենատարածված եղանակը դրանց կլանումն էր ակտիվացված ածուխով: Բայց դրանից հետո արդյունաբերողն ստիպված էր մեծ ծախսեր կատարելով աղտոտված ածուխն ուղարկել թունազերծման կենտրոններ: Մինչդեռ «Ռեմեդիա» գործվածքային զտիչն իր կատալիզատորի շնորհիվ դիօքսինները տարրալուծում է թթվածնի եւ չլինին վտանգության աղարթվի:

Վերջին տարիներին «Գոր» ֆիրման փորձարկում էր նոր զտիչ, մասնավորապես թափոնների այրման բելգիական մի գործարանում, որի շնորհեց «Պուեն» հանդեսի թղթակցի հետ զրուցելիս հավաստեց զտիչի արդյունավետությունը: Տվյալ գործարանի ծխնելույզում օդի մեկ խորանարդ մետրում պարունակվող դիօքսինների 5 նանոգրամ (այսինքն հինգ միլիարդերորդ գրամ) խտությունը զտիչից անցնելով դառնում է 0,01 նանոգրամ, որը Եվրամիությունում ընդունված թույլատրելի խտությունից 10 անգամ պակաս է: «Գոր» ֆիրման երաշխավորում է իր նոր զտիչի հնգամյա անխափան աշխատանքը, որը լիովին կփոխհատուցի դրա տեղադրման հետ կապված ծախսերը:

Պ. Ք.

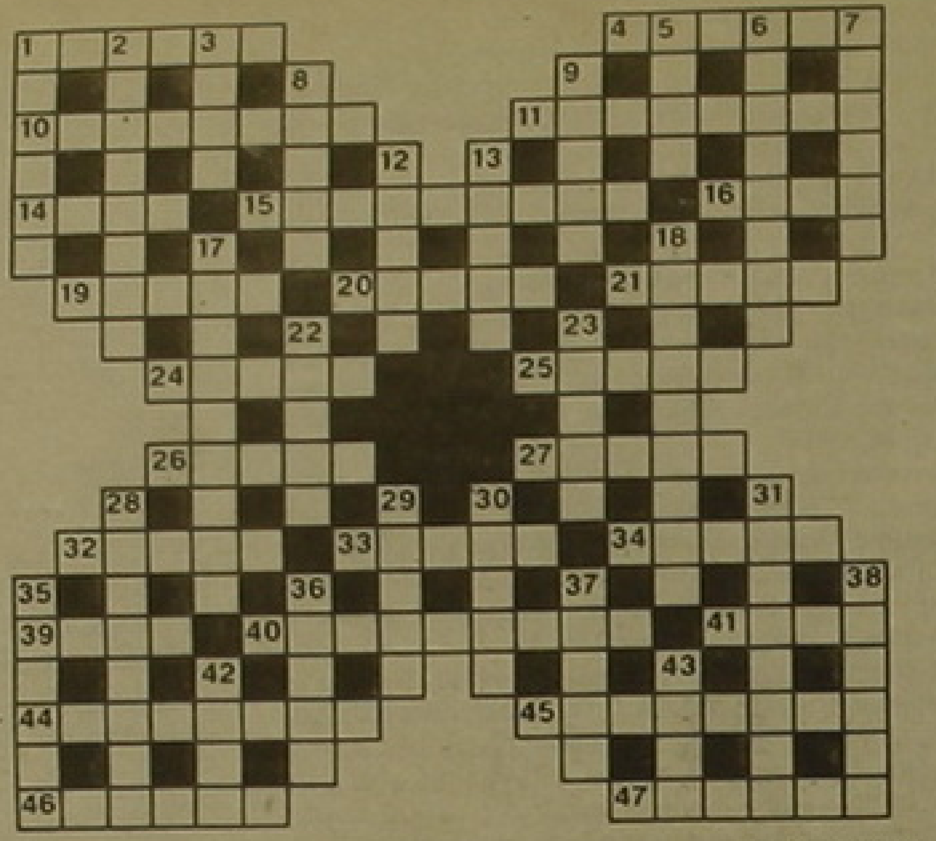

Նախորդ համարում տպագրված խաչբառի պատասխանները

Ուղղահայաց

1. Սիմֆոնիա: 2. Կտոր: 3. Արշակ: 4. Մարգիզես: 7. Հարմոն: 8. «Պարկեր»: 10. Բեկնազարյան: 11. Չիզարխանյան: 13. Կոնտրաբաս: 14. Ակնավաճառ: 21. Կարանդաշ: 22. Ականատ: 23. Անաքար: 24. Մատրոսով: 28. Դոյնա: 29. Անծավ:

Հորիզոնական

5. Դիսկոտեկ: 6. Կարդինալ: 9. Հովնաթանյան: 12. Անխել: 15. Բինգո: 16. Գորոդեցկի: 17. Կարասե: 18. Ֆանեռա: 19. Մարշալ: 20. Չարքախ: 25. Պատկանյան: 26. Երջան: 27. Բանտու: 30. Լործաքաղանք: 31. «Պայացներ»: 32. Գլազունով:

Ուղղահայաց

1. Հոլիվուդյան հանրաճանաչ կինոդերասան Ալ ... («Կնքահայրը»): 2. Վրթ. Փափազյանի ստեղծագործություններից: 3. Ժողով հին եւ միջնադարյան Ռուսաստանում, որը հավաքվում էր կարեւորագույն հարցեր քննարկելու համար: 5. Գանայի մայրաքաղաքը: 6. Ռուս էստրադային երգչուհի, որը վերջերս հյուրախաղերով եկել էր Երեւան: 7. Ասորեստանի թագավոր մ. թ.-ա. 722-705-ին: 8. Ռուս փիլիսոփա եւ հրապարակախոս: 9. Ս. Գորկու հայտնի լեգենդի հերոսը: 12. Ութ տողից բաղկացած բանաստեղծության ձեւ, ութնյակ: 13. Գյուղ Հայաստանում, Արարատից հյուսիս-արեւմուտք: 17. «Մեր ժամանակի հերոսը» ստեղծագործության հեղինակը: 18. Ծովային տաք հոսանք: 22. Հացի տեսակ: 23. Կալիումի կարբոնատի տեխնիկական անվանումը: 28. Աֆրիկյան կենդանի ջայլամ... 28. Արհեստական յուղ: 29. Բելինիի օպերան: 30. Հրահանգ: 31. Դաշնակցության պարագլուխներից: 35. Գերմանական հին ցեղախումբ, որը վերջնականապես մ. թ. ա. II-I դդ. հաստատվել է Բալթիկ ծովի հարավային ափերին: 36. Գերմանացի գրող, հրապարակախոսի անունը, որը «Թալեաբ փաշայի դատավարությունը» գրքի հեղինակն է: 37. Առասպելական թեւավոր ձի: 38. Ամերիկացի կինոռեժիսոր, մուլտֆիլմերի հեղինակ: 42. Այս բույսից Լատինական Ամերիկայում թեյ են պատրաստում: 43. Կզզի Մալայան արշիպելագում:

Հորիզոնական

1. Քաղաք Լեհաստանում: 4. Ըստ հունական դիցաբանության գեղեցիկ պատանի, որը գետի ջրում տեսնելով իր արտացոլանքը, սիրահարվում է նրան, ու այնքան է նայում, որ դալկանում եւ մեռնում է: 10. Երիտասարդ հայ բանաստեղծ, որը զոհվել է Հայրենական մեծ պատերազմի օրերին: 11. Մարդախոս: 14. Վանք Արեւմտյան Հայաստանում, էրզրումի վիլայեթում՝ Սուրբ ...: 15. Ռուս կինոդերասան: 16. Գոյություն չունեցող, անհայտ: 19. Քաղաք Շվեդիայի հյուսիս-արեւելքում: 20. Ռուս աստղագետ: 21. Ավստրիական մակնիշ: 24. Հայաստանում գործող ամերիկյան մարդասիրական կազմակերպություն: 25. Հունաստանին պատկանող կղզի Հոնիական արշիպելագում: 26. Գետ Հնդկաստանում: 27. Ֆրանսիացի փիլիսոփա, հրապարակախոս: 32. Հռոմեական քաղաքական գործիչ, Հուլիոս Կեսարի հակառակորդը: 33. Ռուս գրող: 34. Ա. Բակունցի «Միհավ» պատմվածքի հերոսը: 39. Ըստ ավանդազրույցի, նավ, որով Յասոնն իր ընկերների հետ մեկնեց Կոլխիդա՝ «ոսկե գեղմի» ետեւից: 40. Ամերիկացի ռեժիսոր, որը Հոլիվուդում էկրանավորել է Անդերսենի, Սագանի, Շոուի գործերը: 41. Էգ թռչուն: 44. Ռուս կոմպոզիտոր: 45. Հայազգի կինոդերասան: 46. Դաստակերտ Ֆրանսիայի հարավ-արեւմուտքում: 47. Քաղաք Ավստրալիայում:

Կազմեց Է. ԱՎԵՏԻՍՅԱՆԸ

Ինտերմոտոր Արմենիա ՀՁ ՓԲԸ • Intermotor Armenia JV CJSC

M-class

Ճանապարհը Ձերն է

Own the Road

ԳՐԱՍԵՆՅԱԿ ԵՎ ԱՎՏՈՍՐԱՀ
Արամի 2, Երեւան 375010
Հայաստանի Հանրապետություն
Հեռ. (374-2) 52-80-85
(374-2) 58-12-75
Ֆաքս. (374-2) 56-51-79
(374-2) 15-18-50
Էլ.փոստ. intmot@arminco.com

OFFICE & SHOWROOM
2 Arami St., Yerevan 375010
Republic of Armenia
Tel.: (374-2) 52-80-85
(374-2)-58-12-75
Fax: (374-2) 56-51-79
(374-2) 15-18-50
E-mail: intmot@arminco.com

Mercedes-Benz
Ավտոմոբիլի ապագան

digitised by A.R.A.R.@

ԱԶԳ

Մարզական

ՖՈՒՏԲՈԼ

Գյումրիի «Շիրակը»՝ Հայաստանի չեմպիոն

Հայաստանի 8-րդ առաջնությունը հասեց վերջնագիծը: Հանրապետության չեմպիոնի կոչումը նվաճեց Գյումրիի «Շիրակը»: Դա հայտնի դարձավ նախավերջին տուրի «Ցեմենտ»-«Շիրակ» հանդիպման վերախաղարկումից հետո: Հիշեցնենք, որ դեկտեմբերի 4-ին Արարատում կայացած խաղի արդյունքը (դաշտի տերերը հաղթել էին 1-0 հաշվով) չեղյալ էր համարվել, քանի որ մրցավարական կոպիտ խախտումներ էին թույլ տրվել: Եվ հենց «Ցեմենտ» ակումբի ղեկավարությունն առաջարկեց նոր խաղ անցկացնել, ինչը հավանության արժանացավ հանրապետական ֆեդերացիայում:

Հանդիպումն ընթացավ Արարատի թիմի զգալի առավելությամբ, սակայն դաշտի տերերը ոչ մի կերպ չկարողացան գրավել մրցակցի դարպասը: Խաղն ավարտվեց 0-0 հաշվով, ինչը բավարարում էր գյումրեցիներին: «Շիրակը» գրավեց առաջին տեղը: Շնորհավորում ենք Գյումրիի ակումբի ղեկավարությանը, մարզիչներին (գլխավոր մարզիչ՝ Անդրանիկ Ադամյան), ֆուտբոլիստներին, բազմահազար երկրպագուներին:

Առաջնության երկրորդ մրցանակակիր դարձավ Երեւանի «Արարատը», իսկ երրորդ տեղը գրավեց նախորդ առաջնության հաղթող Արարատի «Ցեմենտը»:

Հայաստանի չեմպիոն «Շիրակը»

Առաջնության ռմբարկու դարձավ «Ցեմենտի» հարձակվող Շիրակ Սառիկյանը, որը 21 անգամ գրավեց մրցակից թիմերի դարպասը: Ներկայացնենք առաջին հնգյակը:

Առաջնության ռմբարկուները

Շիրակ Սառիկյան («Ցեմենտ»)	21
Արման Քարամյան («Կիլիկիա»)	20
Արա Ադամյան («Շիրակ»)	16
Միհեր Ավանեսյան («Զվարթնոց»)	16
Կոլյա Եփրանոսյան («Շիրակ»)	16

Դեկտեմբերի 18-ին մայրաքաղաքի «Հրազդան» մարզադաշտում տեղի կունենա մրցաշրջանի վերջին խաղը: Հ. Տոնոյանի անվան սուպերգավաթի համար կմրցեն հանրապետության չեմպիոն «Շիրակը» եւ գավաթակիր «Ցեմենտը»:

Ամփոփիչ աղյուսակ

	Խ	Հ	Ո	Պ	Գ	Մ
1. Շիրակ	32	23	4	5	93-29	73
2. Արարատ	32	22	6	4	63-21	72
3. Ցեմենտ	32	22	5	5	77-19	71
4. Զվարթնոց	32	16	6	10	50-38	54
5. Երեւան	32	15	6	11	60-43	51
6. Էրեբունի	32	12	5	15	41-44	41
7. Կիլիկիա	32	10	4	18	57-55	34
8. Գյումրի	32	2	2	28	23-116	8

«Դինամո», «Միկա», մյուսները...

Հանրապետական առաջնության առաջին խմբի մրցաշարում հաղթեց Երեւանի «Դինամոն» (մարզիչ՝ Աշոտ Կիրակոսյան): Թիմը վստահ հանդես եկավ, ու նրա հաջողությունը միանգամայն օրինաչափ է:

Ամփոփիչ աղյուսակ

	Խ	Հ	Ո	Պ	Գ	Մ
1. Դինամո	16	13	0	3	40-14	39
2. Միկա-Քասախ	16	11	2	3	34-18	35
3. Լոռի	16	9	4	3	32-10	31
4. Լեռնագործ	16	7	4	5	41-16	25
5. Նաիրիտ	16	7	3	6	23-25	24
6. Ղարաբաղ-2	16	7	2	7	20-19	23
7. ՖԻՄԱ	16	4	3	9	12-31	19
8. Արփա	16	2	2	12	11-46	8
9. Մուշ	16	1	2	13	6-42	5

Ըստ կանոնադրության, «Դինամոն» եկող տարվա առաջնությունում հանդես կգա բարձրագույն խմբում: Նա կփոխարինի այնտեղ վերջին տեղը գրաված «Գյումրիին»:

Առաջին խմբում 2-րդ տեղը գրաված Աշտարակի «Միկա-Քասախը» արդեն անցումային խաղ է անցկացրել բարձրագույն խմբում նախավերջին տեղը զբաղեցրած Երեւանի «Կիլիկիայի» հետ: Արմավիրում տեղի ունեցած այդ հանդիպման ժամանակ 1-0 հաշվով հաղթել է «Միկան»: Սակայն «Կիլիկիայի» ղեկավարությունը բողոքարկել է խաղի արդյունքը:

Առաջին խմբին հրաժեշտ կտա Քասախի «Մուշը»: Նրան կփոխարինեն երկրորդ խմբում համապատասխանաբար առաջին եւ երկրորդ տեղեր գրաված մայրաքաղաքի «Երեւան-2» եւ Կապանի «Լեռնագործ» թիմերը:

ՁԵՌՔԻ ԳՆԴԱԿ

Նորվեգիայի հավաքականը՝ աշխարհի չեմպիոն

Նորվեգիայում ավարտվեց ձեռքի գնդակի աշխարհի կանանց հերթական առաջնությունը, որին տարբեր աշխարհամասերի երկրների ուժեղագույն հավաքականները մասնակցեցին:

Չեմպիոնի կոչումը եզրափակիչ հանդիպման ժամանակ վիճարկեցին Նորվեգիայի եւ Ֆրանսիայի հավաքականները: Խաղը չափազանց համառ մրցապայքարում անցավ. բավական է ասել, որ հիմնական ժամանակում ոչ-ոքի արձանագրվեց, եւ հաղթողը որոշվեց միայն երկրորդ լրացուցիչ խաղափուլից հետո: Ի վերջո, տանտերերը հաղթեցին 25-24 հաշվով: Այսպիսով, աշխարհի չեմպիոնուհիներ դարձան եւ ոսկե մեդալների արժանացան Նորվեգիայի ձեռնագնդորդուհիները: Ֆրանսիայի հավաքականի համար խոշոր հաջողություն է նաեւ երկրորդ տեղը: Արծաթե մեդալներ տանող ճանապարհին ֆրանսուհիները հաղթեցին ուժեղագույն հավաքականների:

Աշխարհի առաջնության բրոնզե մեդալակիր դարձավ Ավստրիայի հավաքականը: Երրորդ տեղի համար մրցախաղում ավստրուհիները 31-28 հաշվով հաղթեցին Ռումինիայի ընտրանուն:

Առաջնությունը նաեւ ընտրական բնույթ ուներ: Վերոնշյալ չորս հավաքականները, ինչպես նաեւ հինգերորդ տեղ գրաված Հունգարիայի հավաքականը, իրավունք ստացան մասնակցելու 2000 թ. Սիդնեյի օլիմպիական խաղերին:

ՇԱԽՄԱՏ

Երբ բոլորը համերաշխ ու համախմբված են

Հայաստանի շախմատիստներն աշխարհում առաջատար դիրքեր են գրավում, եւ դա մեկ անգամ եւս ապացուցվեց Աջարիայի մայրաքաղաք Բաթումում անցկացված Եվրոպայի թիմային առաջնությունում: Հիշեցնենք, որ տղամարդկանց հավաքականը փայլուն կերպով նվաճեց աշխարհամասի չեմպիոնի կոչումը, իսկ կանանց հավաքականը զբաղեցրեց 5-րդ տեղը: Նշենք, որ կազմակերպիչների սահմանած մրցանակը՝ տղամարդկանց եւ կանանց թիմերի ընդհանուր արդյունքի համար, բաժին հասավ Հայաստանի շախմատիստներին (երկրորդ տեղում են Հունգարիայի, երրորդում՝ Ուկրաինայի ներկայացուցիչները):

Երեկ Տիգրան Պետրոսյանի անվան Հայաստանի շախմատիստի կենտրոնական տանն անցկացվեց մամուլի ասուլիս, որին մասնակցեցին Եվրոպայի առաջնության մասնակից մեր շախմատիստները, մարզիչները, մարզաձեւի ֆեդերացիայի ղեկավարները: Հանրապետական ֆեդերացիայի նախագահ, ՖԻԴԵ-ի փոխնախագահ, ակադեմիկոս Վանիկ Զաքարյանը, մեկ անգամ եւս կարեւորելով մեր շախմատիստների հաջողությունը, նշեց, որ այն բարձր գնահատման է արժանացել հանրապետության ղեկավարության կողմից: Եվրոպայի չեմպիոններին հեռագրով շնորհավորել է վարչապետ Արամ Սարգսյանը, այնուհետեւ նրանց ընդունել ու անձամբ շնորհավորել է նախագահ Ռոբերտ Քոչարյանը: Նա հավաստիացրել է, որ այսուհետ եւս պետությունը կաջակցի շախմատի զարգացմանը:

Բաթումում հիանալի խաղացին բոլորը՝ գրոսմայստերներ Սմբատ Լպուտյանը, Արտաշես Մինասյանը, Աշոտ Անաստասյանը (նա 3-րդ խաղատախտակի վրա գրավեց առաջին տեղը) եւ միջազգային վարպետ Լեւոն Արոնյանը: Ի դեպ, պատանի Արոնյանը Եվրոպայի առաջնությունում չորրորդ անգամ գրոսմայստերի նորմա կատարեց:

...Մեր տղամարդկանց հավաքականը սկզբից եւեթ գլխավոր մրցապայքարը: Իսկ չեմպիոնի կոչումը նվաճեց չափազանց լարված պայքարում: Ասուլիսում տրված այն հարցին, թե ո՞ր երկրի հավաքականն էր ամենավտանգավոր հակառակորդը, մեր թիմի առաջատար Սմբատ Լպուտյանը պատասխանեց՝ առաջին հերթին Հունգարիայի, Անգլիայի եւ, իհարկե, Ուկրաինայի հավաքականները: Հիշեցնենք, որ ուկրաինացի շախմատիստները վերջին երկու օլիմպիադաների վերջնագծում մեզ խանգարեցին ավելի բարձր տեղ գրավել: Սակայն այս անգամ հնարավոր չէր մեր հրաշալի հաղթարշավին կասեցնել:

Թիմի անդամները շատ բարձր գնահատեցին նաեւ հավաքականի մարզիչ, գրոսմայստեր Արշակ Պետրոսյանի դերը: Համընդհանուր կարծիքով, նա հիանալի կատարեց իր գործը (առաջնությունից հետո Պետրոսյանը մեկնեց Գերմանիա, որտեղ ապրում ու աշխատում է վերջին տարիներին):

Շատերին էր հետաքրքրում, թե ինչո՞ւ մեր հավաքականը Բաթումում իր ուժեղագույն կազմով հանդես չեկավ: Պրն Զաքարյանն ասաց, որ աշխարհի փոխչեմպիոն Վլադիմիր Հակոբյանը հրաժարվեց խաղալուց՝ ՖԻԴԵ-ի հետ ֆինանսական չլուծված խնդիրների պատճառով, Ռաֆայել Վահանյանին խանգարեցին ընտանեկան հոգսերը, իսկ Կարեն Ասրյանը պատճառաբանել է գերհոգնածությունը եւ վատ մարզավիճակը: Ֆեդերացիայի նախագահն ավելացրեց՝ իրոք որ չկա չարիք առանց բարիքի, մեր թիմի անդամները, թերեւս, ավելի մեծ պատասխանատվությամբ հանդես եկան: Ավելացնենք նաեւ՝ շատ համերաշխ ու համախմբված, ինչն իրենց խոսքում վկայեցին շախմատիստները:

Դա վերաբերում է նաեւ կանանց հավաքականին: Նրանց ելույթները, գրաված տեղը, ինչ-որ չափով ստվերվեցին տղամարդկանց փայլուն հաղթանակով: Բայց արժանին մատուցենք նաեւ նրանց՝ գրոսմայստերներ Էլինա Դանիելյանին, Լիլիթ Մկրտչյանին, միջազգային վարպետ Գոհար Հլղաթյանին, որոնք առաջ անցան շախմատային տերություններ համարվող երկրների հավաքականներից: Շատ հաջող խաղաց առաջատարը՝ Դանիելյանը, եւ, ինչպես նշեցին թիմի մյուս անդամները, Էլինայի խաղն իրենց էլ ոգեւորեց: Նշենք նաեւ կանանց թիմի մարզիչ, միջազգային վարպետ Նորայր Քալանթարյանի ներդրումը:

Ասուլիսում շատ ու շատ հարցեր տրվեցին աշխարհամասի առաջնության հերոսներին: Շախմատիստների եւ ֆեդերացիայի նախագահի պատասխանները սրամիտ էին, հումորով լեցուն, ինչն աշխույժ ու անկաշկանդ մթնոլորտ էր ստեղծել:

Լրագրողներին հետաքրքրում էին նաեւ թիմի անդամների առաջիկա ծրագրերը: Ասենք, որ մեր առաջատար շախմատիստները հանդես կգան հունվար ամսին կայանալիք միջազգային մրցաշարերում: Ընդհանրապես 2000 թ. հարուստ է ամենատարբեր մրցումներով: Սակայն տարվա խոշորագույն իրադարձությունը համաշխարհային 34-րդ օլիմպիադան է: Ինչպես ասացին ֆեդերացիայի ղեկավարներն ու թիմի անդամները, պետք է հավաքենք բոլոր ուժերը, հնարավորությունները՝ Ստամբուլում կայանալիք այդ կարեւորագույն մրցումներում Հայաստանն արժանիորեն ներկայացնելու համար:

ԲՌՆՑՔԱՄԱՐՏ

Առայժմ միայն Արամ Ռամազյանը

Աթենքում անցկացվեց բռնցքամարտի միջազգային խոշոր մրցաշար, որտեղ հերթական անգամ խաղարկվեցին եկող տարվա Սիդնեյի օլիմպիադայի եւ Եվրոպայի առաջնության ուղեգրեր:

Սիդնեյ-2000-ի ուղեգրերը խաղարկվում էին 48, 54, 60, 67, 75 եւ 91 կիլոգրամ քաշային կարգերում: Հայաստանի հավաքականն այստեղ բռնցքամարտիկներ էր ներկայացրել բոլոր կարգերում: Շատ հաջող հանդես եկավ 54 կգ քաշային Արամ Ռամազյանը, որը մտավ եզրափակիչ, որի շնորհիվ օլիմպիական խաղերին մասնակցելու իրավունք նվաճեց: Ցավոք, մեր մյուս մասնակիցներն անհաջողության մատնվեցին: Այնպես որ՝ Ռամազյանն առայժմ մեր միակ ներկայացուցիչն է օլիմպիադայում:

Մեր հանրապետության բռնցքամարտիկներն առավել հաջող մրցելույթներ ունեցան Եվրոպայի առաջնության ընտրական պայքարում: Աբովյանցի Գագիկ Անտոնյանը (71 կգ) հաղթեց մրցաշարում, իսկ երեւանցի Արտյոմ Սիմոնյանը (57 կգ) գրավեց երրորդ տեղը: Երկուսն էլ աշխարհամասի առաջնությանը մասնակցելու իրավունք ստացան: Հիշեցնենք, որ նման իրավունք մինչ այդ նվաճել էին վանաձորցի Վախթանգ Դարչինյանը (51 կգ) եւ գյումրեցի Բագրատ Օհանյանը (91 կգ-ից բարձր):

Այժմ մնում է սպասել մինչեւ գարուն: Մարտ ամսին Հալլեում (Գերմանիա), Լիվերպուլում (Անգլիա) եւ Վենետիկում (Իտալիա) եւս երեք ընտրական մրցաշարեր կանցկացվեն: Հուսանք, որ Հայաստանի բռնցքամարտիկներն այնտեղ ավելի հաջող հանդես կգան:

ԲԱԴՄԻՆՏՈՆ

Խաղարկվեցին ֆեդերացիայի մրցանակները

«Հրազդան» մարզահամալիրի խաղադահլիճում ավարտվեց Հայաստանի բադմինտոնի ֆեդերացիայի մրցանակների խաղարկությունը, որին 35 մարզիկ-մարզուհիներ մասնակցեցին:

Մրցումների բացարձակ հաղթող դարձավ Արսեն Խաչատրյանը: Տղամարդկանց մենախաղերի եզրափակիչում նա պարտության մատնեց Արմեն Առաքելյանին: Ապա, ընկերակցելով Առաքելյանին, հաղթողի կոչումը նվաճեց տղամարդկանց զուգախաղերում: Այստեղ երկրորդ տեղը գրավեց Հարություն Գաբրիելյան-Լեւոն Թորոսյան զույգը: Խառը զուգախաղերում առաջին տեղը գրավեց Արսեն Խաչատրյան-Աննա Նազարյան երկյակը, որը վճռական խաղում հաղթեց Արմեն Առաքելյան-Ռուզան Հակոբյան զույգին:

Կանանց մենախաղերի եզրափակիչ մտան Գայանե Մկրտչյանը եւ Ռուզան Հակոբյանը: Լարված պայքարում առավելության հասավ Մկրտչյանը: Վերջինս եւս մեկ առաջին մրցանակ շահեց կանանց զուգախաղերում, որտեղ խաղընկերուհին Մարիամ Մկրտչյանն էր: Մկրտչյանների զույգը հաղթեց Ռուզան Հակոբյան-Աննա Նազարյան երկյակին:

Մեկ ամիս առաջ մարզաձեւի հանրապետական ֆեդերացիայի նախագահ ընտրվեց 70-ական թվականների մեր ուժեղագույն բադմինտոնիստներից մեկը՝ ներկայումս մայրաքաղաքի թիվ 3 կլինիկական հիվանդանոցի տնօրեն Սամվել Հարությունյանը: Գավաթների խաղարկությունը նրա գլխավորությամբ կազմակերպված առաջին մրցաշարն էր: Պրն Հարությունյանը վստահ է, որ տարածված բադմինտոնը հանրապետությունում պետք է բարձր մակարդակի հասցնել: Դրա համար պետք է շատ բան անել, շատ հարցեր լուծել: Նորընտիր նախագահը հույս ունի, որ Հայաստանը ներկայացված կլինի 2000 թ. Սիդնեյի օլիմպիադայի բադմինտոնի մրցաշարում:

ԲԱԺԻՆԸ ՎԱՐՈՒՄ Է
ՌԱԶՄԻԿ ԱՎԱԳՅԱՆԸ

digitised by A.R.A.R.@

USAID

AED

Academy for Educational Development

ԱՄՆ միջազգային զարգացման գործակալությունը (USAID) եւ Կրթական զարգացման ակադեմիան (AED)

տեղեկացնում են

տնտեսական թեմաներով գրող լրագրողներին, որ «Անցման շրջանի տնտեսությունների հիմնախնդիրները» զեկուցումների շարքի հերթական հանդիպումը կկայանա **դեկտեմբերի 17-ին, ժամը 11:30-ին,** Թեքեյան մշակութային կենտրոնում *(Խանջյան 50)*:

Հանդիպմանը կմասնակցեն

ՀՀ ֆինանսների նախարարության հաշվապահական հաշվառման եւ աուդիտի մեթոդաբանության գլխավոր վարչության պետ

Հովհաննես Պետրոսյանը

Միքլի Ինստիտուտի ՀՀ կազմակերպությունների հաշվապահական հաշվառման համակարգի բարեփոխումների ծրագրի ղեկավար

Ուեյն Ուեսթը

եւ «Բիզնես Կոնսալտ» ՓԲԸ վարչության նախագահ

Փառանձեմ Գեւորգյանը

Թեման՝ **«Հաշվապահական հաշվառման միջազգային համակարգի ընդունման եւ իրագործման ընթացիկ իրավիճակը. պատրաստ կլինի՞ Հայաստանը դրան անցնել 2000 թվականին»:**

GlaxoWellcome Armenia
REPRESENTATIVE OFFICE

HIRING ANNOUNCEMENT

POSITION-MEDICAL REPRESENTATIVE

QUALIFICATION

- Strong interpersonal and communication skill.
- Organizational talent and commercial feeling.
- Very good knowledge of English.
- Computer literate (PC).
- Communicate well with other doctors.
- International travel experience, working in experience is plus.

The candidate must have medical or public health degree and minimum 5 year of experience in the medical institutions.

HOW TO APPLY?

THE DEADLINE FOR THE SUBMISSION OF RESUME IS DECEMBER 20/1999
SEND TO THE ATTENTION OF DR. KHACHATRYAN. COUNTRY MANAGER.

ADDRESS **GlaxoWellcome** Armenia, 7 Baghramyan Ave., Yerevan 375019 Armenia
Tel: +003742 569157. Fax: +003742 151415. E-mail: helen@arminco.com

ՀՀ ՍԵՓԱԿԱՆԱՇՆՈՐՀՄԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀՐԱՎԻՐՈՒՄ Է ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ ՀՀ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆՆ ԱՌԸՆԹԵՐ ԱՐԽԻՎԱՅԻՆ ԳՈՐԾԻ ՎԱՐՉՈՒԹՅԱՆ ԱՆԱՎԱՐՏ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕԲՅԵԿՏԻ ՄՐՑՈՒՅԹՈՎ ՄԱՍՆԱՎՈՐԵՑՄԱՆԸ

ՀՀ կառավարությանն առընթեր արխիվային գործի վարչության անավարտ շինարարության օբյեկտը գտնվում է Բաղրամյան եւ Այգեձոր փողոցների միջանկյալ տարածքում: Բաղրամյան փողոցի հետ կապված է հետիոտն, իսկ Այգեձորի հետ՝ ավտոմոբիլային ճանապարհով: Շենքը կառուցված է սրբատաշ տուֆից եւ որակով: Շինության հիմքի, նկուղի եւ կառուցված երեք հարկերի արտաքին շինարարական աշխատանքները հիմնականում ավարտված են, բացակայում են միջնապատերը, ինչը եւ հետագա շինարարական աշխատանքների համար լայն հնարավորություններ է տալիս: Կառույցի հարեւանությամբ գտնվում են մի շարք բնակելի եւ վարչական շենքեր: Օբյեկտին կից տարածքը կարելի է օգտագործել որպես մեքենաների կայան:

հասցեն	*ք. Երեւան, Մ. Բաղրամյան 59գ*
շենքերի եւ շինությունների համար նախատեսված տարածքը	*450 քմ (30մx15մ)*
շինարարության համար նախատեսված հողային տարածքը	*0.05 հա*
կատարված շինարարական աշխատանքների ժամանակահատվածը	*1987-1990 թթ*
իրականացված աշխատանքների հաշվեկշռային արժեքը	*8.371.100 դրամ*
մրցութային առաջարկի ներկայացման վերջին ժամկետը	*21.12.99 թ., ժամը 14.00*
նվազագույն գինը	*40 մլն դրամ*

ՄՐՑՈՒՅԹԻ ՄԱՍԻՆ ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԿԱՐՈՂ ԵՔ ՍՏԱՆԱԼ ՀՀ ՍԵՓԱԿԱՆԱՇՆՈՐՀՄԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ՄՐՑՈՒՅԹՆԵՐԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՄԱՆ ԲԱԺՆՈՒՄ:
ՀԱՍՑԵ՝ Ք. ԵՐԵՎԱՆ, ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՏՈՒՆ 2, 508 ՍԵՆՅԱԿ, ՀԵՌԱԽՈՍՆԵՐ՝ (3742) 520628, 527390, 569109, ՖԱՔՍ (3742) 520628, 151054, E-MAIL: TENDER@ARMINCO.COM, ԻՆՏԵՐՆԵՏ՝ WWW.PRIVATIZATION.AM:
ՀԵՏԵՎԵՔ ՀՀ ՍԵՓԱԿԱՆԱՇՆՈՐՀՄԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻՆ

Հայաստանի ամերիկյան համալսարանի հատուկ դասընթացների բաժին

Անգլերեն յոթ փուլերով, 2000 թ.

Յուրաքանչյուր փուլի տեւողությունը *(I, III, V փուլեր) հունվարի 11-ից մինչեւ մարտի 11-ը, երեքշաբթի, հինգշաբթի օրերին, ժամը 17:00-20:00 եւ շաբաթ օրը, ժամը 14:00-17:00*

(II, IV, VI փուլեր) հունվարի 10-ից մինչեւ մարտի 10-ը, երկուշաբթի, չորեքշաբթի եւ ուրբաթ, ժամը 17:00-20:00

(VII փուլ) փետրվարի 1-ից մինչեւ մարտի 18-ը, երկուշաբթի, երեքշաբթի, հինգշաբթի օրերին, ժամը 17:00-20:00 եւ շաբաթ օրը, ժամը 10:00-13:00:

Վարձը *130 ԱՄՆ դոլարին համարժեք դրամ (ներառյալ ԱԱՀ)*

Գործարար հաղորդակցություն անգլերենով

Տեւողությունը *փետրվարի 1-ից մինչեւ մարտի 3-ը, երեքշաբթի ու ուրբաթ օրերին, ժամը 17:00-20:00:*

Վարձը *50 ԱՄՆ դոլարին համարժեք դրամ (ներառյալ ԱԱՀ)*

TOEFL-ի նախապատրաստական դասընթաց

Տեւողությունը *հունվարի 11-ից մինչեւ փետրվարի 12-ը, երեքշաբթի, հինգշաբթի օրերին, ժամը 17:00-20:00 եւ շաբաթ օրը, ժամը 10:00-13:00:*

Վարձը *95 ԱՄՆ դոլարին համարժեք դրամ (ներառյալ ԱԱՀ):*

- *Դասընթացների գրանցումը եւ վճարումը տեղի կունենան Հայաստանի ամերիկյան համալսարանի (ՀԱՀ) 19ա սենյակում, ժամը 09:30-17:30:*
- *Յուրաքանչյուր դասընթացում կընդգրկվեն առավելագույնը 15 դիմորդներ:*
- *Բացի անգլերենի առաջին փուլից, անգլերենի մյուս դասընթացներում ընդգրկվելու համար դիմորդները պետք է հանձնեն անգլերեն լեզվի քննություն, որը տեղի է ունենում յուրաքանչյուր ամսվա առաջին աշխատանքային օրը (առաջիկա երկուսը՝ դեկտեմբերի 20-ին եւ փետրվարի 1-ին), ժամը 13:00 ՀԱՀ-ի փոքր դահլիճում:*
  Քննության վճարն է 500 դրամ
- *ՀԱՀ-ը փակ է դեկտեմբերի 25-ից մինչեւ հունվարի 9-ը ներառյալ:*

Լրացուցիչ տեղեկությունների համար դիմել ՀԱՀ-ի 19ա սենյակ, ժամը 09:30-17:30 կամ զանգահարել 27-16-58

ԿՈՐԵԼ Է

Հենրիկ Ղազախեցյանի անհատ ձեռներեցի վկայականը: Գրանցման համար 1600374, վկայականի համար 01Ա017735: Համարել անվավեր:

ՀԵՌՈՒՍՏԱԾՐԱԳՐԵՐ

15 դեկտեմբեր

17.00 Հայլուր
17.20 Բաբելոնից հետո. Մեծ Բրիտանիա 3
17.45 Մուլտֆիլմ «Մարդը եւ առյուծը»
18.00 Հեռուստասերիալ «Սուրճ կնոջ բուրմունքով»
19.00 Ռուբիկոն
19.30 Հեռուստասերիալ «Կրքեր»
20.00 Գործարար մարդիկ
20.25 Արտակարգ պահ
20.35 Տունտունիկ
21.00 Հայլուր
21.40 Հեռուստակատալոգ
21.45 Պրեմիերա
21.55 Ասպեկտ
22.20 «Վերջին ալիքն» ներկայացնում է
22.55 Ծիծաղի տուն
23.45 Հենց այնպես
00.00 Հայլուր
00.20 Կեսգիշերային ծեղընթաց
01.20 Ռուբիկոն+

Պրոմեթեւս
9.05 Վաղ առավոտյան
10.00, 18.20 Մուլտֆիլմ
10.25 Ծանոթ-անծանոթը
10.45, 21.00 «Կանանց աշխարհը»
11.30 «Ներշնչանք». Մարտիրոս Բաղալյան
12.00, 18.00, 20.30, 1.05 Լուրեր
18.30 Գ/Ֆ «Կախարդական լիճը»
20.05 Երաժշտական ծրագիր «Սոլի բանալի»
21.45 Այսօր
22.05 Մոսկվան եւ ընկ.
22.40 Ուշ երեկոյան
23.20 Գ/Ֆ «Վարժություն»

9.00 Տոմար
ավարտին Ավեստա (կրկնություն)
19.00 «Չղջիկը» ներկայացնում է բնաշխարհ
19.30, 21.30, 23.30, 2.30 Սուրհանդակ
19.50 Մամուլի խոսնակ
20.00 Գիտասեր
20.30 Կամ... կամ
21.10 Չղջիկ
21.50 Գ/Ֆ «Համբիզը»
24.00 Զրո ժամ
0.05 Երաժշտական դադար
0.10 Մութ սենյակ
0.30 Ֆասոն (Fasion ծրագրի շաբաթվա ընտրանի)
0.55 Գ/Ֆ «Այրը»

7.00, 9.00 Բարի առավոտ
8.40, 9.45 Ընտրություններ 99
10.00 Նորություններ
10.15 Սերիալ «Քնքուշ թույն»
16.00 Նորություններ
16.20 Մուլտսերիալ «Վինի Թուխ»
16.35 Հրաշալի ընկերախումբ
16.50 Ջունգլիների կանչը
17.20 Մինչեւ 16 եւ բարձր
17.50 Սերիալ «Քնքուշ թույն»
19.00 Նորություններ
19.25 «Երալաշ»
19.50 Մարդը եւ օրենքը
20.35 Սերիալ «Մոպասարահ»
21.45 Բարի գիշեր, երեխաներ
22.00 Ժամանակ
23.00 Ընտրություններ 99
23.10 Գ/Ֆ «53-ի ցուրտ ամառը» (դերերում Ա. Պապանով, Վ. Տեպտյանով, Ն. Ռուսլանովա, 1988)
01.10 Հիշում եմ... Սիրում եմ
01.45 Նորություններ
02.05 Սերիալ «Երազների որսորդները»

ՌՏՌ
7.30-10.20 Բարի լույս, Ռուսաստան
8.00, 9.00, 10.00 Լուրեր
9.20 Հերթապահ բաժանմունք
10.20 Հոմեոպատիա եւ առողջություն
10.30 Հեռուստախանութ «Արենա-սպորտ»
11.00 Հոմեոպատիա եւ առողջություն
11.10 Սերիալ «Գելուիին»
12.00 Սերիալ «Մեր գաղտնիքի ամառը»
13.00 Իմ ընտանիքը
13.50 Հոմեոպատիա եւ առողջություն
14.00, 18.00, 20.00, 22.00, 02.00 Լուրեր
14.25 Հեռուստախաղ «Հազարը մեկին»
15.10 Սերիալ «Անտոնելա»
16.10 Սերիալ «Վայրի հրեշտակը»
17.00 Խանութ բազմոցի վրա
17.20 Բժշկական լրատու
17.30 Մուլտֆիլմեր
18.25 Աշտարակ
18.55 Սերիալ «Կոմիսար Ռեքսը»
20.35 «Կլոր սեղան»
21.00 «Ընտրություն». կենտրոնական ընտրական կոմիտեի ծրագիրը
21.20 Ինչ լեզ ասեմ
22.50 Ռուսական սերիալ Գ/Ֆ «Բարսը»
23.55 Հեռուստաֆիլմ «Մեր 90-ականները»
00.45 Հերթապահ բաժանմունք
01.05 Կլառա Լուչկոն եւ Յուոզաս Բուդրայտիսը «Կինո+TV» հեռուստահանդեսում
02.20 Գիշերային ռանդեւու Քսենյա Ստրիժի հետ
03.00 Խանութ բազմոցի վրա

ՍՓՅՈՒՌ ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՎ ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՁԵՌՆԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ
հեռախոսով (590000), տեղեկագրով (1800 դրամ), սկավառակով (3600 դրամ), INTERNET ցանցով (www.arminco.com/spyur; spyur.acc.am; armscape.com/spyur)

«Տիգրան Մեծ» հրատարակչության տպարան. Երեւան-23, Արշակունյաց 2. Գրանցման թիվ 65. Դաշինք 69150. Պատվեր 1172. Տպաքանակը 4000. Ստորագրված է տպագրության 14. 12. 1999. Գինը 100 դրամ

digitised by A.R.A.R.@